

The Holy See

Evangelii Gaudium

Ferenc pápa *Az evangélium öröme* kezdetű apostoli buzdítása
a püspököknek, a papoknak és diakónusoknak, az Istennek szentelt személyeknek és a világi
híveknek az evangélium hirdetéséről a mai világban
2013. november 24.

TARTALOMJEGYZÉK

- I. A megújuló és önmagát közlő öröm (2-8)
- II. Az evangelizáció édes és erőt adó öröme (9-13)
Örök újdonság (11-13)
- III. Az új evangelizáció a hit továbbadásának szolgálatában (14-18)
E buzdítás célkitűzései és korlátai (16-18)

ELSŐ FEJEZET AZ EGYHÁZ MISSZIÓS ÁTALAKÍTÁSA

- I. A kilépő Egyház (20-24)
Kezdeményezni, bevonódni, kísérni, gyümölcsöt hozni, ünnepelni (24)
- II. Megtérő lelkipásztorkodás (25-33)
Halaszthatatlan egyházi megújulás (27-33)
- III. Az evangélium szívéből (34-39)
- IV. Az emberi korlátok között megtestesülő misszió (40-45)
- V. Nyitott szívű anya (46-49)

MÁSODIK FEJEZET A KÖZÖSSÉGI ELKÖTELEZŐDÉS VÁLSÁGÁBAN

I. A jelen világ néhány kihívása (52-75)

Nem a kirekesztő gazdaságra (53-54)

Nem a pénz új bálványozására (55-56)

Nem a pénzre, amely nem szolgál, hanem kormányoz (57-58)

Nem az erőszakot gerjesztő egyenlőtlenségre (59-60)

Néhány kulturális kihívás (61-67)

A hit inkulturációjának kihívásai (68-70)

A városi kultúrák kihívásai (71-75)

II. A lelkipásztorkodásban munkálkodók kísértései (76-109)

Igen a missziós lelkiesség kihívására (78-80)

Nem az önző lustaságra (81-83)

Nem a terméketlen pesszimizmusra (84-86)

Igen a Jézus Krisztus által létrehozott új kapcsolatokra (87-92)

Nem a spirituális világiasságra (93-97)

Nem az egymás közötti belháborúra (98-101)

Egyéb egyházi kihívások (102-109)

HARMADIK FEJEZET AZ EVANGÉLIUM HIRDETÉSE

I. Isten egész népe hirdeti az evangéliumot (111-134)

Egy nép mindenkiért (112-114)

Egy sokarcú nép (115-118)

Valamennyien misszionárius tanítványok vagyunk (119-121)

A népi jámborság evangelizáló ereje (122-126)

Személytől személyig (127-129)

Karizmák az evangelizáló közösség szolgálatában (130-131)

Kultúra, gondolkodás és nevelés (132-134)

II. A homília (135-144)

Aliturgikus szövegkörnyezet (137-138)

Anyai beszélgetés (139-141)

Szíveket lángra lobbantó szavak (142-144)

III. A prédikáció előkészítése (145-159)

Az igazság szolgálata (146-148)

A szó személyessé tétele (149-151)

A lelki olvasás (152-153)

A népet meghallgatva (154-155)

Pedagógiai eszközök (156-159)

IV. Akérügmaelmélyítését szolgáló evangelizáció (160-175)

Kérügmatis és műsztagógikus katekézis (163-168)

A növekedési folyamat személyes kísérése (169-173)

Isten szaváról (174-175)

NEGYEDIK FEJEZET AZ EVANGELIZÁCIÓ TÁRSADALMI VETÜLETE

I. Akérügmaközösségi és társadalmi kihatásai (177-185)

A hit megvallása és a társadalmi elkötelezettség (178-179)

Az ország, amely hív bennünket (180-181)

Az Egyház tanítása a társadalmi kérdésekről (182-185)

II. A szegények társadalmi befogadása (186-216)

Istennel egyesülve meghallunk egy kiáltást (187-192)

Az evangéliumhoz való hűség, hogy ne fussunk hiába (193-196)

A szegények kiváltságos helye Isten népében (197-201)

A gazdaság és a bevételek elosztása (202-208)

Gondot viselni a törekenységre (209-216)

III. A közjó és a társadalmi béke (217-237)

Az idő a tér fölött áll (222-225)

Az egység legyőzi a konfliktust (226-230)

A valóság fontosabb az eszménél (231-233)

Az egész több mint a rész (234-237)

V. Társadalmi párbeszéd a béke szolgálatában (238-258)

Párbeszéd a hit, az ész és a tudományok között (242-243)

Az ökumenikus párbeszéd (244-246)

Kapcsolatok a zsidósággal (247-249)

A vallások közötti párbeszéd (250-254)

A társadalmi párbeszéd a vallásszabadság szövegkörnyezetében (255-258)

ÖTÖDIK FEJEZET LÉLEKKEL EVANGELIZÁLÓK

I. Motivációk a missziós lendület megújításához (262-283)

Személyes találkozás a minket üdvözítő Jézus szeretetével (264-267)

Lelki öröm amiatt, hogy nép vagyunk (268-274)

A Feltámadott és az ő Lelkének titokzatos tevékenysége (275-280)

A közbenjárás missziós ereje (281-283)

II. Mária, az evangelizáció Anyja (284-288)

Jézus ajándéka az ő népének (285-286)

Az új evangelizáció Csillaga (287-288)

Jegyzetek

1. Az evangélium öröme betölti azok szívét és egész életét, akik találkoznak Jézussal. Akik engedik, hogy üdvöztse őket, azok megszabadulnak a bűntől, a szomorúságtól, a belső ürességtől és az elszigetelődéstől. Jézus Krisztussal mindig megszületik és újjászületik az öröm. Ebben a buzdításban a keresztény hívekhez szeretnék fordulni, hogy meghívjam őket egy olyan új evangelizáló korszakra, amelyet ez az öröm jellemez, és irányt mutassak az Egyház útjának a következő évekre.

I. A megújuló és önmagát közlő öröm

2. A mai világnak – a maga sokféle és nyomasztó fogyasztói kínálatával – nagy veszedelme az egyénközpontú szomorúság, mely a kényelmes és kapzsi szívből, a felszínes élvezetek beteges kereséséből, az elszigetelt lelkiismeretből fakad. Amikor az egyén benső élete bezárkózik a saját érdekeibe, akkor nem marad hely mások számára, többé nem jöhetnek be a szegények, többé nem hallja Isten hangját, nem örül szeretete édes örömének. A hívek kétségtelenül ki vannak téve ennek az állandó veszélynek. Sokan esnek ennek áldozatává, és érzéketlen, elégedetlen, élettelen személyekké válnak. Ez nem a méltó és teljes élet választása, nem Isten ránk vonatkozó vágya; ez nem a Szentlélekben való élet, mely a feltámadott Krisztus szívéből forrásokozik.

3. Meghívok minden keresztényt – éljen bárhol és bármilyen helyzetben –, hogy még ma újítsa meg személyes találkozását Jézus Krisztussal, vagy legalábbis döntsön úgy: engedi, hogy ő találkozzon vele, hogy mindennap szünet nélkül keresi őt. Nincs olyan ok, amiért valaki azt gondolhatná, hogy ez a meghívás nem neki szól, mert „senki nincs kizárva abból az örömből, melyet az Úr hozott”.^[1] Aki kockáztat, azt az Úr nem csapja be, és ha valaki csak egy apró lépést tesz is Jézus felé, felfedezi, hogy ő már tárt karokkal várja érkezését. Itt van a perc, hogy azt mondjuk Jézus Krisztusnak: „Uram, hagytam rászedni magam, ezerféleképpen menekültem szereteted elől, de most újra itt vagyok, hogy megújítsam szövetségemet veled. Szükségem van rád. Fogadj vissza újra, Uram, fogadj ismét megváltó karjaidba.” Milyen jó visszatérni hozzá, amikor eltévedtünk! Újra hangsúlyozom: Isten sohasem fárad bele a megbocsátásba – mi fáradunk bele abba, hogy kérjük az ő irgalmasságát. Aki arra hív minket, hogy „hetvenszer hétszer” (Mt 17,22) bocsássunk meg egymásnak, példát ad nekünk: hetvenszer hétszer megbocsát. Újra meg újra visszatér, hogy a vállára vegyen. Ezt a méltóságot, amellyel a végtelen és rendíthetetlen szeretet ajándékozik meg, senki nem veheti el tőlünk. Ő lehetővé teszi számunkra, azzal a gyöngédséggel, mely soha nem csal meg, és képes mindig visszaadni az örömet, hogy felemeljük a fejünket és újrakezdjük. Ne meneküljünk el Jézus feltámadása elől. Soha ne hagyjuk magunkat legyőzni, bármi történjék is. Semmi se lehessen nagyobb, mint az ő élete, mely mindig előrehajt bennünket!

4. Az Ószövetség könyvei felmutatták az üdvösség örömét, mely túláradozó lesz a messiási időkben. Izajás próféta a várt Messiáshoz fordul és ujjongva köszönti: „Nagy ujjongással töltöd el őket, kitörő örömet adsz nekik” (9,2). És bátorítja Sion lakóit, hogy énekelve fogadják őt:

„Ujjongjatok és hallassátok örömtők szavát” (12,6). A próféta arra szólítja azt, aki már látta feltűnni a láthatáron a Messiást, hogy legyen hírvivő a többiek számára: „Menj föl egy magas hegyre, te, aki jó hírt viszel Sionnak; emeld föl erősen hangodat, te, aki jó hírt viszel Jeruzsálemnek!” (40,9). Az egész teremtség részesedik az üdvösség eme örömében: „Zengjetek dicséretet, egek, és ujjongj, te föld! Hegyek, daloljatok örömtőkben! Mert az Úr megvigasztalja népét, és megkönyörül szegényein” (49,13).

Zakariás az Úr napját látva felszólít, hogy kiáltsák ki a királyt, aki alázatosan és számárháton jön: „Ujjongj, Sion leánya! Zengj éneket, Jeruzsálem leánya! Nézd, közeleg királyod: igaz és győzelmes” (9,9).

Talán Szofonias próféta felhívása a legmegragadóbb, aki úgy mutatja be Istent, mint az ünnep és öröm ragyogó középpontját, aki közölni akarja népével ezt az üdvhozó kiáltást. Élettel tölt el, ha újraolvasom: „Veled van az Úr, a te Istened, az erős Szabadító! Örül majd neked nagy örömmel, újjáéleszt szeretetével, örül majd neked ujjongó örömmel” (3,17).

Ez az öröm a mindennapi élet apróságai között él, mint válasz Istenünk és Atyánk szerető meghívására: „Fiam, ha van miből, ne sajnáld magadtól. (...) Ne vond meg magadtól a ma boldogságát” (Sir 14,11.14). Mekkora atyai gyöngédség rejtőzik e szavak mögött!

5. Az evangélium, melyben dicsőségesen ragyog Krisztus keresztye, nyomatékosan meghív az örömré. Legyen elég csak néhány példa: az angyal így köszönti Máriát: „Örvendj!” (Lk 1,28). Mária Erzsébetnél tett látogatásakor János repes az örömtől anyja méhében (vö. Lk 1,41). Énekében Mária azt kiáltja: „Szívem ujjong megváltó Istenemben” (Lk 1,47). Amikor Jézus megkezdí szolgálatát, János felkiált: „Az örömöm most teljes lett” (Jn 3,29). Maga Jézus „kitörő örömmel dicsőítette az Istent a Szentlélekben” (Lk 10,21). Üzenete az öröm forrása: „Ezeket azért mondom nektek, hogy az én örömöm legyen bennetek, és teljes legyen az örömtők” (Jn 15,11). A mi keresztyén örömünk az ő túlradó szívének forrásából fakad. A tanítványoknak ezt ígéri: „Szomorkodtok, de szomorúságotok örömré változik” (Jn 16,20). Majd hozzáteszi: „Viszontlátlak benneteket, s akkor majd örül a szívetek, és örömtöket nem veheti el tőletek senki” (Jn 16,22). Amikor meglátták a Feltámadottat, „öröm töltötte el” (Jn 20,20) a tanítványokat. Az Apostolok Cselekedeteiben azt olvassuk, hogy az első közösségben „örömmel vették magukhoz az ételt” (2,46). Amerre a tanítványok jártak, „nagy volt az öröm” (8,8), az üldözések közepette pedig „eltöltötte őket az öröm” (13,52). Egy éppen megkeresztelt eunuch „boldogan folytatta útját” (8,39), és a börtönőr „örült egész háza népével, hogy az Isten híve lett” (16,34). Miért ne lépnénk be mi is az örömré ebbe a folyamába?

6. Vannak keresztyének, akiknek látszólag nagybőjti stílusuk van, húsvét nélkül. Azonban elismerem, hogy nem azonos módon éljük meg az örömré az élet minden szakaszában, és olykor felettébb kemény viszonyai között. Az öröm alkalmazkodik és változik, de kicsiny világítóablakként mindig megmarad, mely abból a személyes bizonyosságból születik, hogy végtelenül, mindent

meghaladó módon szeretve vagyunk. Megértem azokat az embereket, akik a rájuk nehezedő súlyos nehézségek hatására szomorúságra hajlanak, azonban apránként lehetővé kell tenni, hogy a hit öröme még a legrosszabb körülmények között is feléledjen bennük, mint rejtett, ám szilárd bizalom: „Lelkemnek nem volt békében része, elfelejtettem a boldogságot. (...) Ezeket fontolgatom szívemben, hogy föléledjen bennem a remény: Az Úr irgalma nem fogyott el egészen; jósága és kegyelme még nem merült ki. Minden reggel újjáéled, nagy az ő hűsége. (...) Jó csendben várni az Úrra, mert ő megszabadít” (Siral 3,17.21-23.26).

7. A kísértés gyakran mentegetőzés és kifogások formájában jelentkezik, mintha számtalan feltételnek kellene teljesülnie ahhoz, hogy az öröm lehetségessé váljon. Ez azért történik, mert „a technológiai társadalomnak sikerült megsokszoroznia az élvezetre szolgáló alkalmakat, de nehezen tud örömet adni”.^[2] Elmondhatom, hogy életem folyamán a legszebb és legspontánabb örömet a nagyon szegény emberekben tapasztaltam, azokban, akiknek alig volt valamijük, amihez ragaszkodhattak volna. Emlékszem azoknak a valódi örömeire is, akik nagy hivatásbeli feladatok közepette képesek voltak megőrizni a hívő, nagylelkű és egyszerű szívet. Ezek az örömök ugyan különféle módokon, de Isten mind nagyobb szeretetének forrásából fakadnak, amely Jézus Krisztusban mutatkozott meg. Nem fáradok bele megismételni XVI. Benedek ama szavait, amelyek elvezetnek az evangélium középpontjához: „A keresztény lét kezdetén nem egy etikai döntés vagy egy nagy eszme áll, hanem a találkozás egy eseménnyel, egy Személlyel, aki életünknek új horizontot és ezáltal meghatározott irányt ad.”^[3]

8. Csakis az Isten szeretetével való, boldog barátságba átalakuló találkozásnak – vagy újra találkozásnak – köszönhetően szabadulunk meg lelkiismeretünk elszigeteltségétől és az önmagunkra irányulástól. Akkor válunk teljesen emberivé, amikor többek leszünk a pusztán emberinél; amikor megengedjük Istennek, hogy önmagunkon túlra vezessen bennünket, hogy ezáltal elérjük legigazibb valónkat. Ebben rejlik az evangelizáció forrása. Mert ha valaki befogadta azt a szeretetet, amely újra megajándékozta az élet értelmével, hogyan zárhatná magába a vágyat, hogy ezt másokkal is közölje?

II. Az evangelizáció édes és erőt adó öröme

9. A jó mindig közölni akarja önmagát. Az igazság és a szépség minden hiteles megtapasztalása ki akar áradni, és minden mély szabadulást átélő személy érzékenyebbé válik mások szükségletei iránt. A jó a közlés által ver gyökeret és fejlődik. Ezért aki méltósággal és teljességgel akar élni, annak nincs más útja, mint a másik megismerése és javának keresése. Ezért egyáltalán nem meglepő Szent Pál néhány mondata: „Krisztus szeretete ösztönöz minket” (2Kor 5,14); „Jaj nekem ugyanis, ha nem hirdetem az evangéliumot” (1Kor 9,16).

10. Az ajánlat nem más, mint a magasabb szintű, ám nem kisebb intenzitású élet: „Az élet, amennyiben elajándékozzák, megerősödik – de elgyengül az elszigeteltségben és a jólétben. Valójában azok élvezik jobban az élet lehetőségeit, akik elhagyják a biztonságos kikötőt, és

belevetik magukat a küldetésbe, hogy közöljék az életet másokkal.”[4]Amikor az Egyház az evangelizálás feladatára hív, nem tesz mást, mint hogy megmutatja a keresztényeknek a személyes kiteljesedés igazi dinamizmusát: „Itt fedezzük fel a valóság egy másik mély törvényét: az élet olyan mértékben növekszik és érlelődik, amilyen mértékben odaajándékozunk mások életéért. Végso soron ez a misszió.”[5]Következésképpen: az evangelizáló ember nem vághat mindig gyászos arcot. Tegyük újra magunkévá és növeljük a lelkesedést, „az édes és erőt adó örömet, hogy továbbadhatjuk az evangéliumot, még ha könnyek között vetünk is. (...) Ismerje meg a világ – ez a félelmektől gyötört, de reménykedő világ –, mit is jelent az evangélium jó híre. De ezt a hírt nem adhatják tovább szomorú és letört emberek, sem türelmetlen vagy aggódó emberek. Nem adhatja tovább más, csak akinek élete a Krisztusban gyökerező örömet sugározza.”[6]

Örök újdonság

11. A megújított igehirdetés a hívőknek – még a langyosaknak és a hitüket nem gyakorlóknak is – felkínálja a hit új örömét és az evangelizáló termékenységet. Központja és lényege mindig ugyanaz: Isten, aki a meghalt és feltámadott Krisztusban kinyilvánította mérhetetlen szeretetét. Ő mindig megújítja híveit, bármilyen öregek legyenek is, „új erőre kapnak, szárnyra kelnek, mint a sasok. Futnak, de nem fáradnak ki, járnak-kelnek, de nem lankadnak el” (Iz 40,31). Krisztus „az örök evangélium” (Jel 14,6), ő „ugyanaz tegnap, ma és mindörökké” (Zsid 13,8), ám gazdagsága és szépsége kimeríthetetlen. Ő mindig fiatal, és az újdonság szüntelen forrása. Az Egyház állandóan rácsodálkozik, hogy „mekkora a mélysége az Isten gazdagságának, bölcsességének és tudásának” (Róm 11,33). Keresztes Szent János azt mondta: „Isten bölcsességének és tudásának e gazdagsága oly mély és mérhetetlen, hogy a lélek ugyan tud róla, de mindig beljebb tud hatolni benne.”[7]Vagy miként Szent Iréneusz is mondta: „(Krisztus) eljövételével magával hozott minden újdonságot.”[8]Ő a maga újdonságával mindig képes megújítani életünket és közösségünket, és a keresztény üzenet – még ha sötét korszakokon és egyházi gyöngeségeken át is halad előre – soha nem öregszi meg. Jézus Krisztus képes áttörni a mi unalmas sémáinkon is, amelyekbe megpróbáljuk bebörtönözni őt, és meglep a maga folytonos isteni kreativitásával. Minden alkalommal, amikor igyekszünk visszatérni a forráshoz és megpróbáljuk visszanyerni az evangélium eredeti frissességét, új utak, kreatív módszerek, más kifejezési formák, beszédesebb jelek és a mai világ számára megújult jelentésű szavak tárulnak fel. Valójában minden hiteles evangelizáló cselekvés mindig „új”.

12. Jóllehet ez a küldetés nagylelkű odaadást kíván tőlünk, tévedés lenne hősies, egyszemélyes feladatnak tekintenünk, mert ez a mű mindenekelőtt az övé, túl mindenben, amit mi felfedezhetünk vagy megérthetünk. Jézus „az örömhír első és legnagyobb hírnöke”. [9]Az evangelizáció minden válfajában mindig Istené az elsőség, aki meg akar hívni bennünket a vele való együttműködésre, és Lelkének erejével ösztönöz minket. Az igazi újdonság az, amit maga Isten akar titokzatosan létrehozni, amit ő sugall, amire ő készítet, amit ő irányít és ezerféleképpen kísér. Az Egyház egész életében szüntelenül meg kell nyilvánulnia annak, hogy a kezdeményezés Istené, hogy „ő az, aki előbb szeretett minket” (1Jn 4,10), és hogy „a gyarapodást Isten adja” (1Kor 3,7). Ez a

meggyőződés teszi lehetővé, hogy megőrizhessük az örömet egy egész életünket kitöltő, sokat követelő s oly nagy kihívást jelentő feladat közepette. Mindent kér tőlünk, ugyanakkor mindent kínál nekünk.

13. E misszió újdonságát nem szabad kiszakadásként, a minket is magában foglaló és előrehajtó élő történelem elfelejtéseként értelmeznünk. Az emlékezés hitünk egyik dimenziója, amelyet Izrael emlékezésével párhuzamba állítva „deuteronomikusnak” nevezhetünk. Jézus az Eucharisziát mint az Egyház mindennapos emlékezését hagyja ránk, mely egyre inkább bevezet bennünket a húsvétba (vö. Lk 22,19). Az evangelizáló öröm mindig a hálás emlékezés háttére előtt ragyog fel: olyan kegyelem, melyet kérnünk kell. Az apostolok soha nem felejtették el azt a pillanatot, amikor Jézus megérintette a szívüket: „A tizedik [délután négy] óra körül járhatott” (Jn 1,39). Az emlékezés Jézussal együtt „a tanúk felhőjét” teszi jelenvalóvá számunkra (Zsid 12,1). Ezek közül kiemelkednek néhányan, akik különös szerepet játszottak hívő örömünk megszületésében: „Emlékezzetek meg előjáróitokról, akik Isten szavát hirdették nektek” (Zsid 13,7). Néha egyszerű és közelálló személyek ők, akik bevezettek minket a hívő életbe: „Jól emlékszem őszinte hitedre; ez előbb nagyanádban, Loiszban, majd anyádban, Eunikében élt” (2Tim 1,5). A hívő alapjában véve „olyan valaki, aki emlékezik”.

III. Az új evangelizáció a hit továbbadásának szolgálatában

14. A Lélek segít, hogy közösségben ismerjük fel az idők jeleit. Őrá hallgatva ülésezett 2012. október 7-től 28-ig a Püspöki Szinódus XIII. Rendes Általános Gyűlése. A tanácskozás témája *Az új evangelizáció a keresztény hit továbbadásának szolgálatában* volt. E gyűlés arra emlékeztetett, hogy az új evangelizáció mindenkit hív, és alapvetően három területen valósul meg.^[10] Elsőként a *rendes lelkipásztorkodás* területét említjük, „melyet a Lélek tüze éltet, hogy lángra lobbantsa a hívők szívét, akik rendszeresen látogatják a közösséget, és az Úr napján összegyűlnek, hogy az ő szavával és az örök élet Kenyerével táplálkozzanak”.^[11] Idetartoznak azok a hívők is, akik őrzik a mély és őszinte katolikus hitet, és különféle módokon ki is fejezik azt, de ritkán vesznek részt az istentiszteletben. Ez a lelkipásztorkodás a hívők növekedésére irányul, annak érdekében, hogy egyre jobban és egész életükkel válaszoljanak Isten szeretetére.

Másodszor említjük azt a területet, melyhez az *„olyan megkeresztelt személyek tartoznak, akik nem teljesítik a kereszténység követelményeit”*^[12] nincs élő kapcsolatuk az Egyházzal, és már nem tapasztalják a hit vigasztalását. Az Egyház – mint mindig figyelmes anya – arra törekszik, hogy átéljék a megtérést, amely visszaadja nekik a hit örömét és az evangélium iránti elkötelezettség vágyát.

Végül hangsúlyozzuk, hogy az evangelizáció lényege szerint kapcsolódik az evangélium azoknak szóló hirdetéséhez, *akik nem ismerik Jézus Krisztust vagy mindig elutasították*. Közülük sokan titokban keresik Istent, mert az ő arcának nosztalgiája mozgatja őket; még az ősi keresztény hagyományokkal bíró országokban is. Mindenkinek joga van megkapni az evangéliumot. A

keresztények kötelessége hirdetni az evangéliumot anélkül, hogy bárkit kizárnának, de nem mint akik új terhet raknak rájuk, hanem mint akik megosztanak egy örömet, szép távlatot mutatnak és egyfajta vágykeltő lakomára hívnak. Az Egyház nem prozelitizmussal [térítéssel], hanem „vonzással” növekszik.[13]

15. II. János Pál annak elismerésére szólított fel, hogy „nem szabad ellankadni az evangélium hirdetésében” azok felé, akik távol vannak Krisztustól, „hiszen ez az Egyház *feladata*”.[14] A missziós tevékenység „ma is a *legnagyobb kihívást* jelenti az Egyház számára”[15] és „elsődleges *gondja kell legyen* a misszió ügye”.[16] Mi történne, ha valóban komolyan vennénk ezeket a szavakat? Egyszerűen elismernénk, hogy a missziós tevékenység az *Egyház minden művének a paradigmája*. Ezzel kapcsolatban a latin-amerikai püspökök kijelentették, hogy „nem maradhatunk többé csöndben, nem várakozhatunk passzívan a templomainkon belül”,[17] illetve hogy el kell jutnunk „az egyszerű, megőrző lelkipásztorkodástól a határozottan missziós lelkipásztorkodásig”.[18] Ez a feladat továbbra is az Egyház legnagyobb örömeinek a forrása: „Nagyobb öröm lesz a mennyben egy megtérő bűnösön, mint kilencvenkilenc igazon, akiknek nincs szüksége rá, hogy megtérjen” (Lk 15,7).

E buzdítás célkitűzései és korlátai

16. Örömmel fogadtam a szinódusi atyák felkérését e buzdítás megfogalmazására.[19] Elkészítésében felhasználok a szinódus munkájának gazdagságát. Különböző személyekkel tanácskoztam, s emellett szeretném kifejezni aggodalmaimat, melyek az Egyház evangelizáló művének jelen konkrét pillanatában mozgatnak. Számtalan téma kapcsolódik a modern világban való evangelizációhoz, amelyet ki lehetne fejteni. Ám lemondtam arról, hogy részletekbe menően tárgyaljam azokat a bonyolult kérdéseket, melyek további tanulmányozást és alaposabb megfontolást igényelnek. Azt sem hiszem, hogy a pápai Tanítóhivataltól végső vagy teljes érvényű szót kellene várni az Egyházra és a világra vonatkozó összes kérdésre vonatkozóan. Nem helyénvaló, hogy a pápa helyettesítse a helyi püspöki karokat mindazon problémák megítélésében, melyek az ő területükön mutatkoznak. Ebben az értelemben úgy érzem, hogy egyfajta üdvös „decentralizáció” irányában kell előrehaladni.

17. Úgy határoztam, hogy itt javasolok néhány olyan irányt, amelyek az egész Egyházban bátoríthatják és segíthetik tájékozódásában a lelkesedéssel és dinamizmussal teljes új evangelizációs korszakot. E kereten belül és a *Lumen gentium* dogmatikus konstitúció tanítása alapján úgy döntöttem, hogy egyéb témák között a következő kérdésekkel foglalkozom bővebben:

- a) A misszióra kilépő Egyház reformja.
- b) A lelkipásztorkodás résztvevőinek kísértései.
- c) Az Isten evangelizáló népe összességéként felfogott Egyház.
- d) A homília és annak előkészítése.
- e) A szegények társadalmi befogadása.

f) A béke és a társadalmi párbeszéd.

g) A missziós elköteleződés lelki motivációi.

18. Ezekkel a témákkal hosszasan fogok foglalkozni, olyan részletes kifejtéssel, amely talán túlzásnak tűnik majd. Ám ezt nem azzal a szándékkal tettem, hogy értekezést írjak, hanem csak azért, hogy megmutassam ezeknek a kérdéseknek a gyakorlati jelentőségét az Egyház aktuális feladatában. Mindezek ugyanis segítenek felvázolni egy meghatározott evangelizációs stílust, amelynek magunkra öltésére hívok *az Egyház minden megvalósuló tevékenységében*. Ily módon mindennapi munkánk közben meghallhatjuk Isten szavának buzdítását: „Örüljete az Úrban szüntelenül. Újra csak azt mondom, örüljete!” (Fil 4,4).

ELSŐ FEJEZET

AZ EGYHÁZ MISSZIÓS ÁTALAKÍTÁSA

19. Az evangelizáció engedelmeskedik Jézus missziós parancsának: „Menjete tehát, tegyete tanítványommá mind a népeket! Kereszteljete meg őket az Atya és a Fiú és a Szentlélek nevére, és tanítsatok meg őket mindannak a megtartására, amit parancsoltam nektek” (Mt 28,19-20). E versekben előttünk áll az a pillanat, amikor a Feltámadott elküldi övéit, hogy hirdessék az evangéliumot minden időben és minden helyen, oly módon, hogy a Jézusba vetett hit elterjedjen a föld minden zugában.

I. A kilépő Egyház

20. Isten szavában újra meg újra megjelenik a „kilépés” dinamizmusa, melyet Isten ki akar váltani a hívőkből. Ábrahám elfogadja a hívást, hogy induljon el egy új föld felé (vö. Ter 12,1-3). Mózes meghallja Isten hívását: „Menj, elküdelek” téged (Kiv 3,10), és kivezeti a népet az Ígéret földje felé (vö. Kiv 3,17). Jeremiásnak azt mondja: „Menj el azokhoz, akikhez küdelek” (Jer 1,7).

Napjainkban ebben a Jézus által parancsolt „menjete”-ben jelen vannak az Egyház evangelizáló küldetésének mindig új helyszínei és kihívásai, és mi valamennyien meghívást kaptunk erre az új missziós „kilépésre”. Minden keresztény ember és minden közösség maga fogja felismeri, hogy melyik az az út, amelyet az Úr kér tőle. Ám valamennyien egyaránt arra kapunk indítást, hogy fogadjuk el ezt a hívást: lépünk ki a saját kényelmünkből, legyen bennünk bátorság eljutni az összes perifériára, ahol szükség van az evangélium világosságára.

21. Az evangélium öröme, mely betölti a tanítványok közösségének életét, missziós öröm. Ezt tapasztalja a hetvenkét tanítvány, akik örömmel telve térnek vissza küldetésükből (vö. Lk 10,17). Ezt éli át Jézus, aki örömtől ujjong a Szentlélekben, és dicséri az Atyát, mert kinyilatkoztatása eljut a szegényekhez és a legkisebbekhez (vö. Lk 10,21). Ezt érzik csodálattal eltelve azok, akik pünkösdkor „mind a saját nyelvükön” (ApCsel 2,6) hallva az apostolok igehirdetését, elsőként tértek meg. Ez az öröm annak a jele, hogy meghirdették az evangéliumot, és az kezd gyümölcsöt teremni. De mindig jellemzője a kivonulás és az ajándék, az önmagából való kilépés, az úton lét és a mindig újrakezdett magvetés dinamikája. Az Úr azt mondja: „Menjünk máshová, a

szomszédos helységekbe, hogy ott is hirdessem az evangéliumot, hiszen azért jöttem ki!” (Mk 1,38). Amikor a magot valahol elvetette, nem marad ott tovább, hogy jobban megmagyarázza, vagy hogy újabb jeleket adjon: a Lélek arra vezeti, hogy induljon tovább más falvakba.

22. A szónak olyan lehetőségei vannak, melyeket nem láthatunk előre. Az evangélium olyan magról beszél, mely, ha elvetették, önmagától növekszik, akkor is, amikor a földműves alszik (vö. Mk 4,26-29). Az Egyháznak el kell fogadnia a szó e felfoghatatlan szabadságát, mely a maga módján, különféle formákban hatékony, annyira, hogy gyakran felülmúlja előrelátásunkat és széttöri sémáinkat.

23. Az Egyház Jézussal való bensőséges kapcsolata az útitársak bensőséges kapcsolata, és a közösség, „lényegében mint missziós közösség mutatkozik meg”.^[20] A Mester mintáját hűségesen követve életszerű, hogy az Egyház ma kilépjen hirdetni az evangéliumot mindenkinek, mindenütt, minden alkalommal, halogatás, ellenkezés és félelem nélkül. Az evangélium öröme az egész népé, senki nem zárható ki belőle. Mindezt így hirdeti meg az angyal a betlehemi pásztoroknak: „Ne féljete! Íme, nagy örömet adok tudtul nektek, és az lesz majd *az egész népnek*” (Lk 2,10). A Jelenések könyve az örök evangéliumról beszél, „melyet hirdetni kell a föld minden lakójának, *minden nemzetnek, törzsnek, nyelvnek és népnek*” (14,6).

Kezdeményezni, bevonódni, kísérni, gyümölcsöt hozni, ünnepelni

24. A „kilépő” Egyház a missziós tanítványok közössége, akik kezdeményeznek, bevonódnak, kísérnek, gyümölcsöt hoznak, ünnepelnek. „Magunkhoz ragadni a kezdeményezést [primerear]: bocsássátok meg nekem ezt a szokatlan szóhasználatot. Az evangelizáló közösség megtapasztalja, hogy az Úr kezdeményezett, megelőzte őt a szeretetben (vö. 1Jn 4,10), és ezért ez a közösség képes megtenni az első lépést, képes félelem nélkül kezdeményezni, elébe menni a másoknak, keresni a távollévőket, és kimenni az útkeresztveződésekre, hogy meghívja a kirekesztetteket. Olthatatlan vágy él benne arra, hogy felajánlja az irgalmasságot. Ez annak a gyümölcse, hogy megtapasztalta az Atya végtelen irgalmasságát és annak áradó erejét. Legyünk egy kicsit bátrabbak a kezdeményezésben! Ennek következményeként az Egyház „be tud vonódni”. Jézus megmosta tanítványai lábát. Az Úr bevonódik és bevonja övéit, azáltal, hogy letérdel előttük és megmossa a lábukat. De mindjárt ezután ezt mondja a tanítványoknak: „Ha tetteitekben ehhez igazodtok, boldogok lesztek” (Jn 13,17). Az evangelizáló közösség a tettek és gesztusok által behelyezkedik a többi ember életébe, lerövidíti a távolságokat, s ha szükséges, megalázza magát és felvállalja az emberi életet, Krisztus szenvedő testét érintve meg a népben. Az evangéliumot hirdetőknak így „bárányszaguk” van, és ezek a bárányok hallgatnak a hangjukra. Ezenfelül az evangelizáló közösség kész a „kísérésre” is. Kíséri az emberiséget minden ügyében, legyen az akármilyen nehéz és hosszadalmas. Ismeri a hosszú várakozást és az apostoli túrást. Az evangelizáció sok-sok türelmet alkalmaz, s elkerüli, hogy figyelmen kívül hagyja a korlátokat. Az Úr ajándékához hűségesen tud „gyümölcsöt is teremni”. Az evangelizáló közösség mindig figyel a gyümölcsökre, mert az Úr azt akarja, hogy termékeny legyen. Gondoskodik a búzáról, és

nem veszíti el a békéjét a konkoly miatt. Amikor a magvető látja, hogy a konkoly kihajt a búza között, nem siránkozik, nem is esik pánikba. Megtalálja a módját, hogy a szó egy új konkrét helyzetben testesüljön meg, és új élet gyümölcsét teremje, bár ezek a gyümölcsök tökéletlennek és befejezetlennek látszanak. A tanítvány a Jézus Krisztus melletti tanúságtétellel képes felajánlani és kockára tenni egész életét, egészen a vértanúságig, azonban nem arról álmodik, hogy megszabadul ellenségeitől, hanem inkább arról, hogy azok is meghallják az igét, és az ige megmutatja a maga szabadító és megújító erejét. Végül: az örvendezve evangelizáló közösség mindig képes „ünnepelni”. Megünnepel minden kis győzelmet, minden evangelizációban tett előrelépést. Az örvendező evangelizáció széppé teszi a liturgiát a mindennapok teendői közepette a jó gyarapítására. Az Egyház evangelizál és evangelizálódik a liturgia szépsége által, mely szintén az evangelizáló tevékenység ünneplése, és az önátadáshoz szükséges megújult ösztönzés forrása.

II. Megtérő lelkipásztorkodás

25. Tudatában vagyok annak, hogy az írott dokumentumok ma már nem ugyanazt az érdeklődést keltik, mint korábban, és gyorsan feledésbe merülnek. Ennek ellenére hangsúlyozom, hogy amit itt kifejezésre szeretnék juttatni, annak programszerű jelentősége van, és fontos következményei vannak. Remélem, hogy minden közösség gondoskodik arról, hogy igénybe vegye a szükséges eszközöket ahhoz, hogy előbbre jussunk egy lelkipásztori és missziós megtérés útján, amely nem hagyhatja a dolgokat úgy, ahogy jelenleg vannak. Most nem elegendő az „egyszerű adminisztráció”.^[21] A Föld minden régiójában létre kell hoznunk az „állandó misszió állapotát”.^[22]

26. VI. Pál a megújulásra szóló felszólítás kiterjesztéseként felhívta a figyelmet annak határozott hangsúlyozására, hogy az nemcsak az egyes személyeknek, hanem az egész Egyháznak szól. Idézzük ezt az emlékeztető szöveget, amely semmit nem veszített felszólító erejéből: „Az Egyháznak el kell mélyítenie önismeretét, elmélkednie kell a maga sajátos misztériumáról. (...) Ebből a megvilágosodott és hatékony önismeretből születik meg a spontán vágy arra, hogy szembenézzünk az Egyház ideális képével, amilyennek Krisztus látja, akarja és szereti, mint szent és szeplőtelen menyasszonyát (vö. Ef 5,27), és azzal a valóságos arccal, amelyet az Egyház ma mutat. (...) Ebből a megújulásnak – azaz azon hibák kijavítása, melyeket az önismeret mint benső vizsgálat a Krisztusnak önmagáról ránk hagyott minta tükrében feltár és tükröz – nagylelkű és szinte türelmetlen szükséglete fakad.”^[23]

A II. Vatikáni Zsinat az egyházi megtérést úgy mutatta be, mint nyitottságot az állandó megújulásra a Jézus Krisztus iránti hűség által: „Az Egyház minden megújulása lényege szerint a hivatásához való fokozódó hűségben áll. (...) A zarándokúton lévő Egyházat Krisztus erre a szüntelen megújulásra hívja, melyre az Egyháznak mint emberi és földi intézménynek állandóan szüksége van.”^[24]

Vannak egyházi struktúrák, melyek fel tudnak nőni odáig, hogy lehetővé tegyék az evangelizáló

dinamizmust; ugyanígy a jó struktúrák akkor működnek, ha van bennük élet, mely lelkesíti, támogatja és megítéli azokat. Új élet és hiteles evangéliumi lelkiület nélkül – „az Egyház saját hivatása iránti hűsége” nélkül – bármilyen új struktúra rövid idő alatt megromlik.

Halaszthatatlan egyházi megújulás

27. Olyan missziós választásról álmodom, amely képes átfőrné mindent, hogy a szokások, stílusok, időbeosztások, nyelvezetek és minden egyházi struktúra inkább a mai világ evangelizálására alkalmas csatornává váljon, mintsem az önfenntartás eszköze legyen. A struktúrák megújítását, melyet a lelkipásztori megtérés követel, csak ilyen értelemben lehet venni: úgy kell eljárni, hogy ezek a struktúrák mindinkább missziós jellegűvé váljanak. Így a rendszeres lelkipásztorkodás minden szinten kifelé terjedőbb és nyitottabb legyen, a lelkipásztorkodás aktív szereplői pedig legyenek a „kilépés” szüntelen állapotában. Ekként segítse elő mindazok pozitív választát, akiknek Jézus felkínálja a barátságát. Ahogyan II. János Pál Óceánia püspökeinek mondta: „Az Egyházban minden megújulásnak a missziót kell célnak tekintenie, hogy ne váljon egyfajta egyházi magába fordulás prédájává.”[25]

28. A plébánia nem elavult struktúra; éppen azért, mert nagy a formálhatósága, nagyon különböző alakokat ölthet, amelyekhez a pásztor és a közösség tanulékonyására és missziós kreativitására van szükség. Kétségtelen, hogy nem az egyetlen evangelizáló intézmény, mégis, ha képes megújulni és állandóan alkalmazkodni, továbbra is „maga az Egyház, vagy maga a fiai és lányai között élő Egyház”. [26] Ez feltételezi, hogy valóban kapcsolatban áll a családokkal és a nép életével, és nem válik az emberektől elkülönült terjedő struktúrává vagy a csak magukra figyelő kiválasztottak csoportjává. A plébánia az adott területen az Egyház jelenléte: a szó hallgatásának, a keresztény élet növekedésének, a párbeszédnek az igehirdetésnek, a nagylelkű szeretetnek, az imádásnak és az ünneplésnek a tere. [27] Minden tevékenységével arra bátorítja és neveli tagjait, hogy az evangelizálás aktív szereplői legyenek. [28] Közösségek közössége, szentély, ahová a szomszédok inni járnak, hogy folytathassák útjukat, a folytonos missziós küldés központja. Ám el kell ismernünk, hogy a plébániák felülvizsgálatára és megújítására szólító felhívás még nem hozott elegendő gyümölcsöt ahhoz, hogy a plébániák közelebb kerüljenek az emberekhez, és az élő közösség s a részvétel terei legyenek, és teljesen a misszióra irányuljanak.

29. A többi egyházi intézmény, a bázisközösségek és a kisközösségek, a mozgalmak és a többi társulási forma mind az Egyház gazdagsága, melyet a Szentlélek hoz létre minden terület és ágazat evangelizálására. Gyakran új evangelizáló buzgóságot és a világra nyitott párbeszédkésztséget hoznak magukkal, melyek megújítják az Egyházat. De nagyon üdvös, ha nem veszítik el a kapcsolatot a helyi plébánia gazdag valóságával, és ha szívesen épülnek be a részegyház szerves lelkipásztorkodásába. [29] Ez az integráció óv meg attól, hogy az evangéliumnak vagy az Egyháznak csupán egy kis részénél ragadjanak le, vagy gyökértelen nomádokká váljanak.

30. Minden részegyház – a Katolikus Egyháznak a saját püspöke vezetése alatt álló része – meg van híva a missziós megtérésre. A részegyház az evangelizáció alanya,[30] amennyiben az egyetlen Egyház konkrét megnyilvánulása a világ egy adott helyén, benne „valóban jelen van és tevékenykedik Krisztus egy, szent, katolikus és apostoli Egyháza”. [31] Ez a meghatározott térben megtestesült egyetlen Egyház, mely rendelkezik az üdvösség minden Krisztustól kapott eszközével, de helyi arculata van. A Jézus Krisztus átadása miatti öröme megmutatkozik abban a féltő aggodalomban, amellyel hirdeti őt más, rászorultabb helyeken, és abban is, hogy állandóan kilép saját területének periferiái vagy az új társadalmi-kulturális területek felé.[32] Arra vállalkozik, hogy mindig ott legyen, ahol jobban hiányzik a Feltámadott világossága és élete.[33] Hogy ez a missziós erő egyre nagyobb, nagylelkűbb és termékenyebb legyen, arra buzdítok minden részegyházat, hogy indítsanak el határozott helyzetfelmérő, tisztulási és reformfolyamatot.

31. A püspöknek mindig támogatnia kell egyházmegyéjében a missziós közösséget, követve az első keresztény közösségek eszményét, amelyekben a hívőknek egy volt a szíve és a lelke (vö. ApCsel 4,32). Ezért néha álljon az élre, hogy mutassa az utat, és tartsa ébren a nép reményét. Máskor legyen a többiek között egyszerű és irgalmas közelségben. Bizonyos körülmények között pedig a nép után kell mennie, hogy segítse azokat, akik lemaradtak, és – legfőképpen – mert a nyájnak megvan a maga „szimata” az új utak felismeréséhez. A püspöknek küldetése, hogy támogassa a dinamikus, nyitott és missziós közösséget. Ezért ösztönöznie és keresnie kell ama részt vevő szervek érlelődését, amelyeket Az Egyházi Törvénykönyv javasol,[34] valamint a lelkipásztori párbeszéd más formáit, azzal a vággyal, hogy mindenkit meghallgat, nem csak azokat, akik mindig készek bókolni neki. Ezeknek a részt vevő folyamatoknak elsősorban nem az egyházi szerveződés a célja, hanem az a missziós álom, hogy mindenkihez eljussunk.

32. Mivel arra kaptam meghívást, hogy meg is éljem azt, amit másoktól kérek, a pápaság megtérésére is gondolnom kell. Róma püspökeként rám vár a feladat, hogy nyitott maradjak minden – szolgálatom végzésére irányuló – javaslatra, amely által hűségesebbé lesz ahhoz az értelemhez, melyet Jézus Krisztus akart adni e szolgálatnak, valamint az evangelizáció aktuális szükségleteihez. II. János Pál pápa ahhoz kért segítséget, hogy megtalálja „a primátus gyakorlásának azt a formáját, amely semmiképpen nem tagadja meg küldetésének lényegét, de nyitott az új helyzetre”. [35] Keveset haladtunk előre ezen a téren. A pápaságnak és az egyetemes Egyház központi struktúráinak is meg kell hallaniuk a lelkipásztori megtérésre hívó felszólítást. A II. Vatikáni Zsinat kijelentette, hogy az ősi patriarkális egyházak mintájára a püspöki konferenciák „sokféleképpen és termékenyen hozzá tudnak járulni ahhoz, hogy a kollegialitás kézzelfogható módon megvalósuljon”. [36] De ez az óhaj még nem valósult meg teljesen, mert nem dolgoztak ki elegendő mértékben egy olyan alkotmányt a püspöki konferenciáknak, amely konkrét jogkörök alanyaként értelmezné azokat, beleértve ebbe egy bizonyos hiteles tanításbeli tekintélyt is. [37] A túlzott centralizáció ahelyett, hogy segítené, csak bonyolítja az Egyház életét és missziós dinamikáját.

33. A missziós szempontból megfogalmazott lelkipásztorkodás megköveteli a kényelmes, „mindig

így csináltuk” lelkipásztori elv feladását. Felszólítok mindenkit, hogy legyen bátor és kreatív a saját közössége célkitűzései, struktúrái, stílusa és evangelizáló módszere újragondolásának feladatában. Célok kitűzése az elérésükhöz szükséges eszközök megfelelő közösségi keresése nélkül merő képzelgés szintjére van ítélve. Arra buzdítok mindenkit, hogy nagylelkűen és bátran, tilalmak és félelmek nélkül kövesse e dokumentum irányelveit. Az a fontos, hogy ne egyedül járjunk: mindig számítsunk a testvérekre, különösen is a püspökök vezetésére, a bölcs és realista lelkipásztori megfontolások során.

III. Az evangélium szívéből

34. Ha mindent a misszió szempontjából akarunk megfogalmazni, akkor ez érvényes az üzenet átadásának módjára is. A mai világban a kommunikáció gyorsasága és a tartalmak között bizonyos érdekek szerint válogató *média* miatt az általunk hirdetett üzenet minden korábbinál erősebben abba a veszélybe került, hogy megcsonkítva és néhány másodlagos összetevőre redukálva jelenjen meg. Ebből következik, hogy néhány kérdés, mely az Egyház erkölcsi tanításához tartozik, kívül marad értelemadó összefüggésrendszerén. A probléma még nagyobb, amikor az általunk hirdetett üzenet azonosnak látszik a másodlagos szempontokkal, melyek fontosak ugyan, ám önmagukban nem jelenítik meg Jézus Krisztus üzenetének a szívét. Ezért tehát realistáknak kell lennünk, és nem szabad feltételeznünk, hogy vitapartnereink a teljes háttérét ismerik annak, amit mondunk, vagy hogy beszédünket össze tudják kapcsolni az evangélium lényegi magvával, mely a mondottaknak értelmet, szépséget és vonzerőt ad.

35. Egy lényegében missziós lelkipásztorkodás nem megszállottja annak, hogy tagolatlanul adja át tantételek sokaságát, amelyeket követelőző erőszakossággal kíván ráerőltetni a másokra. Amikor elfogadunk egy lelkipásztori célt és egy missziós stílust, mely kivételek és kizárások nélkül valóban mindenkihez eljut, akkor az igehirdetés a lényegre koncentrál; arra, ami a legszebb, a legnagyobb, a legvonzóbb és egyben a legszükségesebb is. A célkitűzés egyszerűsödik, anélkül hogy elveszítené ezt a mélységet és igazságot, és így válik meggyőzőbbé és sugárzóbbá.

36. Az összes kinyilatkoztatott igazság ugyanabból az isteni forrásból ered és ugyanazzal a hittel hisszük azokat, de néhányuk fontosabb ahhoz, hogy közvetlenebbül juttassuk kifejezésre általuk az evangélium szívét. Ami ebben az alapvető magban felragyog, az nem más, mint *Isten üdvözítő szeretetének a szépsége, amely a meghalt és feltámadott Jézus Krisztusban került kinyilvánításra*. A II. Vatikáni Zsinat ebben az értelemben tanította, hogy „a katolikus tanításhoz tartozó igazságoknak hierarchiájuk van, mert nem azonos módon kapcsolódnak a keresztény hit alapjához”.^[38] Ez érvényes mind a hit dogmáira, mind az Egyház tanításának egészére, beleértve az erkölcsi tanítást is.

37. Aquinói Szent Tamás tanította, hogy az Egyház erkölcsi üzenetében, az erényekben és a belőlük fakadó cselekedetekben is van hierarchia.^[39] Ami a legfontosabb, az „a hit, amely a szeretetben teljeseedik ki” (Gal 5,6). A felebaráti szeretet cselekedetei a lélek belső kegyelmének

legtökéletesebb megnyilvánulásai: „Az új törvény legfontosabb eleme a Szentlélek kegyelme, amely a szeretet által tevékeny hitben mutatkozik meg.”[40]Ezért állítja, hogy a külső cselekedetek tekintetében az irgalmasság a legnagyobb erény: „Az irgalmasság önmagában az erények között a legnagyobb, ugyanis hozzátartozik a másoknak szóló ajándékozás, és ami még ennél is több: mások nyomorúságának enyhítése. Ez különösen a magasabb rangban lévők feladata, és ezért mondják, hogy Isten sajátossága az irgalmasság gyakorlása, és mindenhatósága különösen ebben mutatkozik meg.”[41]

38. Fontos, hogy a zsinati tanításból, mely összegzi az Egyház egy ősi meggyőződését, levonjuk a lelkipásztori következtetéseket. Elsősorban azt kell hangsúlyoznunk, hogy az evangélium hirdetésében megfelelő arányosságnak kell érvényesülnie. Ez abban ismerhető fel, hogy milyen gyakorisággal és milyen hangsúlyokkal beszélünk bizonyos témákról a prédikációban. Például ha egy plébános egy liturgikus esztendőben tízszer beszél a mértéktartásról és csak kétszer-háromszor a szeretetről vagy az igazságosságról, aránytalanság jön létre, mely éppen azokat az erényeket homályosítja el, melyeknek leginkább jelen kellene lenniük az igehirdetésben és a katekézisben. Ugyanez történik, amikor többet beszélünk a törvényről, mint a kegyelemről, többet az Egyházzal, mint Jézus Krisztussal, többet a pápáról, mint Isten Igéjéről.

39. Ahogyan az erények szerves összefüggése megakadályozza, hogy bármelyik kimaradjon a keresztény eszményből, úgy egyetlen igazságot sem tagadunk. Nem szabad megcsonkítani az evangéliumi üzenet épségét. Minden igazság jobban érthető, ha kapcsolatba kerül a keresztény üzenet harmonikus teljességével, és ebben a szövegkörnyezetben minden igazságnak megvan a maga jelentősége, és kölcsönösen megvilágítják egymást. Amikor a prédikáció hűséges az evangéliumhoz, világosan megmutatkozik bizonyos igazságok központi jellege, és világossá válik, hogy a keresztény erkölcsi prédikáció nem sztoikus etika. Több mint aszkézis, ám nem pusztán gyakorlati filozófia, és nem is bűnök és tévedések katalógusa. Az evangélium mindenekelőtt arra hív, hogy válaszoljunk Istennek, aki szeret és üdvözít minket, felismerve őt másokban, és kilépve önmagunkból, hogy mindenki javát keressük. Semmilyen körülmények között nem szabad elhomályosítani ezt a meghívást! Minden erény a szeretet ezen válaszában a szolgálatában áll. Ha ez a meghívás nem ragyog erővel és nem vonz, akkor az Egyház erkölcsi épülete azt kockáztatja, hogy kártyavárrá válik, és ez a legnagyobb veszedelmünk. Ekkor ugyanis nem az evangéliumot hirdetjük, hanem bizonyos doktrinális vagy morális hangsúlyokat, amelyek meghatározott ideológiai alapidöntésekből fakadnak. Így az üzenet azt kockáztatja, hogy elveszíti frissességét, és nem hordozza többé az „evangélium illatát”.

IV. Az emberi korlátok között megtestesülő misszió

40. Az Egyháznak, amely missziós tanítvány, növekednie kell a kinyilatkoztatott szó értelmezésében és az igazság megértésében. A szentírásértelmezők és a teológusok feladata segít kiérlelni „az Egyház ítéletét”. [42]A maga módján a többi tudomány is ezt teszi. A társadalomtudományokra hivatkozva mondta például II. János Pál, hogy az Egyház figyel azok

eredményeire, hogy „konkrét jelzéseket kapjon, melyek segítik a Tanítóhivatal küldetésének teljesítését”.^[43] Emellett az Egyházon belül számtalan olyan kérdés van, amelyet nagy szabadsággal lehet kutatni, és gondolkodni róla. A filozófiai, teológiai és lelkipásztori gondolkodás különböző irányzatai, ha engedik, hogy a Lélek összehangolja őket a tiszteletben és a szeretetben, gyarapítani tudják az Egyházat, mert segítenek feltárni a szó mérhetetlenül gazdag kincstárát. Azoknak, akik egy monolitszerű és finom különbségtételek nélkül mindenkitől megvédett tanításról álmodnak, mindez tökéletlen szétforgácsolódásnak tűnhet. Ám a valóság az, hogy ez a változatosság segíti az evangélium kimeríthetetlen gazdagsága különböző szempontjainak a megnyilvánulását és jobb kibontakozását.^[44]

41. A rendkívüli és gyors kulturális változások viszont megkövetelik, hogy állandó figyelmet fordítsunk az örök igazságok kifejezési formáinak a keresésére, olyan nyelven, mely felismerhetővé teszi annak maradandó újdonságát. A keresztény tanítás letéteményében ugyanis „egy dolog a lényeg, (...) és egy másik a dolog a kifejezésének a megfogalmazási módja”.^[45] Néha, amikor a hívők egy teljesen ortodox nyelvezetet hallgatnak, olyasmit kapnak, ami az általuk használt és értett nyelvezet következtében nem felel meg Jézus Krisztus igazi evangéliumának. Az Istenre és az emberre vonatkozó igazság közlésének szent szándékával bizonyos körülmények között hamis istent és emberi eszményt adunk nekik, mely igazából nem keresztény. Ily módon hűségeseink vagyunk egy megfogalmazáshoz, de nem adjuk át a lényegét. Ez a legnagyobb veszély. Emlékezzünk rá, hogy „az igazság kifejezése sok formát ölthet és szükségessé válik a kifejezési formák megújítása, hogy a mai embernek átadjuk az evangéliumi üzenet változatlan tartalmát.”^[46]

42. Ennek nagy jelentősége van az evangélium hirdetésében, ha igazán törődünk azzal, hogy jobban megértessük a szépségét, és mindenkivel be tudjuk fogadtatni azt. Mindenesetre az Egyház tanítását soha nem vagyunk képesek könnyen érthetővé és mindenki által boldogan megbecsültté tenni. A hit mindig megőrzi kereszt jellegét, egy bizonyos homályt, ami nem csorbítja a hozzá való ragaszkodás erősségét. Vannak dolgok, melyeket csak akkor értünk meg és értékelünk, ha ebből a ragaszkodásból indulunk ki, amely a szeretet nővére; túl azon a világosságon, mellyel indokait és érveit össze lehet gyűjteni. Éppen ezért szükséges emlékeztetnünk arra, hogy a doktrína mindenfajta tanításának az evangéliumhirdető olyan magatartásában kell megvalósulnia, amely a közelséggel, a szeretettel és a tanúságtétellel felébreszti a szív ragaszkodását.

43. Állandó megkülönböztetése révén az Egyház addig merészkedik, hogy felismer olyan szokásokat, amelyek nem kötődnek közvetlenül az evangélium magvához. Ezek közül némelyek nagyon belegyökereztek a történelem folyásába, ma azonban már nem ugyanúgy értelmezik őket, és üzenetüket nem megfelelő módon fogják fel. Szépek lehetnek, de az evangélium átadásában már nem ugyanazt a szolgálatot nyújtják. Ne féljünk felülvizsgálni ezeket. Ugyanígy vannak egyházi normák vagy parancsok, melyek más korszakokban nagyon hatásosak lehettek, de ma már nem rendelkeznek ugyanazzal a nevelő erővel, nem olyan életszernek. Aquinói Szent Tamás

hangsúlyozta, hogy „nagyon kevés” azon parancsok száma, melyeket Krisztus és az apostolok adtak Isten népének.[47] Szent Ágostont idézve megjegyezte, hogy az Egyház által később hozzáfűzött parancsokat mértéktartással kell megkövetelni, „hogy ne tegyük nehezzé az életet a hívők számára”, és ne alakítsuk át vallásunkat rabszolgasággá, hiszen „Isten irgalmassága azt akarta, hogy szabadok legyünk”. [48] Ez a több évszázada tett megjegyzés félelmetesen aktuális. Figyelembe veendő szempontnak kellene lennie, amikor az Egyház és az igehirdetés reformjára gondolunk, mely lehetővé teszi, hogy valóban mindenkit elérjünk.

44. Másrészt a pásztoroknak és a híveknek, akik kísérik testvéreiket a hitben vagy az Isten előtti megnyílás útján, nem szabad megfeledkezniük arról, amit *A Katolikus Egyház Katekizmusa* olyan világosan tanít: „A cselekedet beszámíthatósága és az érte való felelősség csökkenhet vagy megszűnhet a tudatlanság, a figyelmetlenség, az erőszak, a félelem, a megszokás, a mértéktelen érzelmek és más pszichikai vagy társadalmi tényezők következtében.” [49]

Éppen ezért – anélkül hogy csökkentenénk az evangéliumi eszmény értékét – irgalommal és türelemmel kell vezetni azon személyek növekedésének a szakaszait, akik napról napra építik önmagukat. [50] A papokat emlékeztetem arra, hogy a gyóntatószék nem lehet kínzókamra, csakis az Úr irgalmasságának a helye, aki a lehetséges jó megtételére készíti bennünket. Egy nagy emberi korlátok között megtett apró lépés kedvesebb lehet Istennek, mint annak külsőleg korrekt élete, aki a napjait úgy tölti, hogy nem kell jelentős nehézségekkel szembenéznie. Mindenkihez el kell hogy jusson Isten üdvözítő szeretetének a vigasztalása és ösztönzése, amely – túl a hibáin és elesésein – mindenki benn titokzatosan munkál.

45. Így tehát látjuk, hogy az evangelizáló elkötelezettség a nyelv és a körülmények korlátai között mozog. Próbálja egyre jobban közölni az evangélium igazságát egy meghatározott környezetben, anélkül hogy lemondana az igazságról, a jóságról és a világosságról, melyet akkor is képes közölni, ha a tökéletesség lehetetlen. Egy missziós szív tudatában van ezeknek a korlátoknak, és a „gyöngék közt gyöngé, (...) mindenkinek mindene” lesz (1Kor 9,22). Soha nem zárkózik be, soha nem a magabiztosságára támaszkodik, soha nem részesíti előnyben az önmagát védelmező ridegséget. Tudja, hogy neki magának is növekednie kell az evangélium megértésében és a Lélek ösvényeinek megkülönböztetésében, s ezért nem mond le a lehetséges jóról – akkor sem, ha az a veszély fenyegeti, hogy beszennyeződik az út sarától.

V. Nyitott szívű anya

46. A „kilépő” Egyház nyitott ajtajú Egyház. A többiek felé való nyitás nem azt jelenti, hogy elérjük az emberi perifériákat, és nem azt, hogy céltalanul és értelmetlenül rohanunk a világ felé. Gyakran jobb lassítani a lépést, félretenni az aggodalmaskodást, hogy a másik szemébe nézhessünk és meghallgathassuk őt, vagy mellőzni sürgető dolgokat azért, hogy társai lehessünk az út szélén maradtaknak. Néha úgy van ez, mint a tékozló fiú apjának esetében, aki nyitva tartja a kapukat, hogy amikor a fiú hazatér, minden nehézség nélkül beléphessen rajta.

47. Az Egyház arra hivatott, hogy mindig az Atya nyitott háza legyen. E nyitottság egyik konkrét jele, ha mindenütt nyitva vannak a templomok kapui. Így ha valaki a Lélek indítását akarja követni és Istent keresve közeledik, nem a zárt kapu ridegségével találja magát szembe. De vannak más kapuk is, melyeket szintén nem szabad bezárni. Valamilyen módon mindenki részt vehet az egyházi életben, mindenki része lehet a közösségnek, és még a szentségek kapuját sem szabad semmilyen oknál fogva bezárni. Ez elsősorban akkor érvényes, ha arról a szentségről van szó, amelyik maga „a kapu”, vagyis a keresztségről. Az Eucharisztia, jóllehet a szentségi élet teljességét jelenti, nem jutalom a tökéletesek számára, hanem bőkezű gyógyszer és táplálék a gyöngéknek.^[51] E bizonyosságoknak lelkipásztori következményei is vannak, melyeket okosan és bátran meg kell fontolnunk. Gyakran úgy viselkedünk, mintha a kegyelem ellenőrei és nem a segítői volnánk. Ám az Egyház nem vámhivatal, hanem atyai ház, amelyben mindenkinek helye van a maga fáradságos életével együtt.

48. Ha az egész Egyház magára ölti ezt a missziós dinamizmust, akkor kivétel nélkül mindenkihez el kell jutnia. De kit kellene előnyben részesítenie? Ha valaki olvassa az evangéliumot, világos eligazítást talál: nem annyira a barátokat és a gazdag szomszédokat, hanem elsősorban a szegényeket és a betegeket; azokat, akiket gyakran megvetnek és elfelejtenek, „azokat, akik nem tudják neked viszonzni” (Lk 14,14). Nem lehetnek kétségek, és nem állhat meg olyan magyarázat, mely elgyengítené ezt az annyira világos üzenetet. „Az evangélium kiváltságos címzettjei ma és mindenkor a szegények”,^[52] és az ingyenesen hozzájuk szóló evangelizáció annak az országnak a jele, melynek elhozataláért Jézus eljött. Egyértelműen állítanunk kell, hogy elszakíthatatlan kapcsolat van hitünk és a szegények között. Soha ne hagyjuk őket magukra!

49. Lépünk ki! Lépünk ki, hogy mindenkinek felkínáljuk Jézus Krisztus életét. Itt az egész Egyháznak szólóan megismétlem azt, amit gyakran mondtam a Buenos Aires-i papoknak és híveknek: szívesebben látok egy olyan Egyházat, amelyet baleset ért, amely megsebesült és bepíszkolódott, miközben kiment az utcákra, mint egy olyan Egyházat, amely belebetegedett a zártságba és a kényelembe, mert a saját biztonságához ragaszkodott. Nem akarok olyan Egyházat, amely középpont akar lenni, és úgy végzi, hogy belebonyolódik a rögeszmék és procedúrák szövevényébe. Ha valaminek szentül nyugtalanítania és aggasztania kell a lelkiismeretünket, akkor az az, hogy oly sok testvérünk él a Jézus Krisztussal való barátság ereje, világossága és vigasztalása nélkül, az őt befogadó hívő közösség és az élet értelmének horizontja nélkül. Remélem, hogy nem annyira a kudarctól való félelem, hanem sokkal inkább az a félelem mozgat minket, hogy be ne zárkozzunk a hamis védelmet nyújtó struktúrákba, a törvényekbe, melyek kérlelhetetlen bírakká formálnak bennünket; olyan szokásokba, amelyekben nyugodtnak érezzük magunkat, miközben odakinn éhező sokaság van, és Jézus állandóan ezt ismétli nekünk: „Ti adjatok nekik enni” (Mk 6,37).

MÁSODIK FEJEZET

A KÖZÖSSÉGI ELKÖTELEZŐDÉS VÁLSÁGÁBAN

50. Mielőtt az evangelizációs cselekvéssel kapcsolatos néhány alapvető kérdésről szólnánk, röviden emlékeztetnünk kell arra, hogy milyen az a környezet, melyben élünk és tevékenykednünk kell. Manapság „diagnosztikai túltengésről” beszélnek, melyet nem mindig kísérnek valóban alkalmazható megoldási javaslatok. Másrészt nem volna elegendő egy tisztán szociológiai körültekinzés sem, mely azzal az igénnyel lépne fel, hogy a maga – elméletileg semleges és elfogulatlan – módszerével átfogja az egész valóságot. Amit szeretnék felkínálni, az inkább az *evangéliumi megkülönböztetés* nyomvonalán halad. A missziós tanítvány körültekinzése ez, mely „a Szentlélek világosságából és erejéből táplálkozik”.^[53]

51. Nem a pápa feladata, hogy részletes és teljes elemzését nyújtson a mai valóságról, ám minden közösséget arra buzdítok, hogy „legyen éber az idők jeleinek vizsgálatára”.^[54] Súlyos felelősségről van szó, mert korunk néhány összetevője, ha nem talál jó megoldásokat, az elembertelenedés olyan folyamatait képes beindítani, melyeket később nehéz lesz visszafordítani. Tisztázni kell, mi lehet az Isten országának gyümölcse, és azt is, hogy mi ártalmas Isten tervére nézve. Ez nemcsak azt foglalja magában, hogy fel kell ismerni és értelmezni kell a jó lélek és a gonosz lélek mozgásait, hanem – és ez a döntő – a jó lélek mozgásait kell választani, és el kell utasítani a gonosz lélek mozgásait. Előfeltételként azokra az elemzésekre támaszkodom, melyeket az egyetemes Tanítóhivatal más dokumentumai felkínáltak – illetve a regionális és nemzeti püspöki konferenciák javaslataira. A jelen buzdításban csak röviden, lelkipásztori szemmel szeretnék foglalkozni a valóság néhány szempontjával, melyek fékezhetik vagy gyengíthetik az Egyház missziós megújulásának a dinamikáját, akár azért, mert Isten népe életét és méltóságát érintik, akár mert hatással vannak azokra is, akik közvetlenebbül részei az egyházi intézményeknek, és evangelizáló feladatokat végeznek.

I. A jelen világ néhány kihívása

52. Korunkban az emberiség történelmi fordulatot él át, melyet a különböző területeken mutatkozó fejlődésben láthatunk. Dicsérnünk kell azokat a sikereket, melyek hozzájárulnak az egyén jólétéhez, például az egészségügy, a nevelés és a kommunikáció területén. Ugyanakkor nem feledkezhetünk meg arról, hogy korunk embereinek nagyobb része – férfiak és nők egyaránt – mindennapos bizonytalanságban él, s ennek gyászos következményei vannak. Bizonyos betegségek terjednek, sokak szívében elhatalmasodik a félelem és a reménytelenség, még az úgynevezett gazdag országokban is. Gyakran kialszik az életöröm, növekszik a tisztelet hiánya és az erőszak, egyre nyilvánvalóbbá válik az egyenlőtlenség. Harcolni kell az életért; gyakran a csekély méltóságú életért. Ez a korszakváltás rendkívüli minőségi, mennyiségi, gyorsasági és felhalmozódási ugrások következménye, amelyek a tudományos fejlődésben, a technológiai újításokban és ezek gyors alkalmazásában valósulnak meg a természet és az élet különböző területein. A megismerés, és a gyakran egy névtelen hatalom új formáinak a forrásául szolgáló információ korában élünk.

Nem a kirekesztő gazdaságra

53. Ahogyan a „Ne ölj!” parancsolat világos határt szab az emberi élet értékének biztosítására, úgy ma ki kell jelentenünk: „Nemet mondunk a kirekesztésen és az egyenlőtlenségen alapuló gazdaságra.” Ez a gazdaság öl. Miként lehetséges, hogy nem hír, ha egy hajléktalan öregember megfagy az utcán; ellenben hírértékű, ha két pontot esett tőzsde. Ez kirekesztés. Nem tűrhető tovább, hogy élelmiszert dobjunk el, miközben tömegek éheznek. Ez egyenlőtlenség. Ma minden a versenyhez és az erősebb törvényhez igazodik, mely szerint az erős felfalja a gyöngébbet. Ennek következtében néptömegek érzik magukat kirekesztettnek és peremre sodródottnak: munka, kilátás, kiutak nélkül. Az embert önmagában olyan árucikknek tekintik, akit használni lehet, majd eldobni. Elindítottuk a „szemeteskosár” kultúráját, amely egyenesen elősegíti mindezt. Már nem a kizsákmányolás és az elnyomás egyszerű jelenségéről, hanem valami újról van szó: a kirekesztés révén gyökerében sérül az életterünkül szolgáló társadalomhoz való tartozás; már nem zátonyra futva, nem a perifériára kerülve vagy hatalom nélkül élnek abban emberek, hanem egyenesen azon kívülre kerültek. A kirekesztettek nem „kizsákmányoltak”, hanem elutasítottak, „maradékok”.

54. Ebben az összefüggésben egyesek még mindig védelmezik a „leszivárgás elméleteit” [trickle-down theories], melyek azt feltételezik, hogy minden, a szabad piac által támogatott gazdasági fejlődés önmagában nagyobb kiegyensúlyozottságot és társadalmi befogadást hoz létre a világban. Ez a tények által soha meg nem erősített vélemény elnagyolt és naiv bizalmat fejez ki a gazdasági hatalom birtokosainak jósága, továbbá az uralkodó gazdasági rendszer által szentesített mechanizmusok iránt. Közben a kirekesztettek továbbra is várakoznak. Annak érdekében, hogy fenntartható legyen a másokat kirekesztő életstílus, vagy hogy ezzel az önző eszménnyel lehessen fellelkesíteni magunkat, kialakult a közömbösség globalizációja. Mintha észre se vettük volna, részvétlenné válunk mások fájdalomkiáltása hallatán; már nem sírunk mások drámája miatt, és nem is érdekel bennünket, hogy segítsünk rajtuk: mintha semmi közünk nem volna hozzájuk, és nem tartozna rájuk. A jóléti társadalom kultúrája elkábít minket, s nyugtalanok leszünk, ha a piac olyasmit kínál, amit még nem vásároltunk meg, miközben a lehetőségek hiánya miatt derékba tört életek csak olyanok számunkra, mint valami látványosság, ami egyáltalán nem zavar bennünket.

Nem a pénz új bálványozására

55. Ennek a helyzetnek az egyik oka a pénzzel kialakított kapcsolatunk, mert békésen elfogadjuk a felettünk és társadalmaink feletti uralmát. A most átélt pénzügyi válság elfeledteti velünk, hogy annak kezdete egy mély antropológiai válság: az emberi lét elsőbbségének tagadása! Új bálványokat teremtettünk. Az antik aranyborjú imádása (vö. Kiv 32,1-35) új és embertelen változatra talált a pénz bálványozásában, az arctalan s az igazi emberi célt nélkülöző gazdaság diktatúrájában. A pénzügyi és gazdasági világválság rámutat ennek a rendszernek a kiegyensúlyozatlanságára, de főként annak az antropológiai irányultságnak a súlyos hiányára, mely az embert a szükségletei közül pusztán a fogyasztásra redukálja.

56. Miközben kevesek jövedelme hatványozottan növekszik, a többség egyre távolabb kerül a szerencsés kisebbség jólététől. Ez a különbség olyan ideológiákból ered, amelyek védelmezik a piacok feltétlen autonómiáját és a pénzügyi spekulációt. Éppen ezért tagadják az államok ellenőrzési jogát, amelyekre rábízta, hogy őrkdjenek a közjó védelme fölött. Egy új, láthatatlan, olykor virtuális zsarnokság rendezkedik be, amely egyoldalúan és kérlelhetetlenül érvényesíti saját törvényeit és szabályait. Ezenkívül az adósság és kamatai eltávolítják az egyes országokat a saját gazdaságuk megvalósítható lehetőségeitől, a polgárokat pedig valós vásárlóerejüktől. Mindehhez járul még a világméreteket öltő szerteágazó korrupció, valamint az adóelkerülés. A hatalom- és birtoklásvágy nem ismer határokat. Ebben a rendszerben, amely arra törekszik, hogy a nyereség növelése érdekében felfaljon mindent, az, ami törékeny – mint például a környezet –, védtelen marad az istenített piac abszolút szabállyá alakított érdekeivel szemben.

Nem a pénzre, amely nem szolgál, hanem kormányoz

57. E magatartás mögött az etika, valamint Isten elutasítása rejlik. Az etikára általában bizonyos gunyoros lebecsüléssel tekintenek. Termelésellenesnek, túlságosan emberinek tartják, mert viszonylagossá teszi a pénzt és a hatalmat. Fenyegetésnek érzik, mert elítéli a manipulációt és a személy lealacsonyítását. Az etika végső soron Istenre hivatkozik, aki elkötelezett választ vár, aki kívül van a piac kategóriáin. Eme abszolutizált piaci kategóriák számára Isten ellenőrizhetetlen, manipulálhatatlan, egyenesen veszedelmes, mert az embert teljes megvalósulásra és a rabszolgaság minden változatától való függetlenségre hívja. Az etika – a nem ideologizált etika – segít egyensúlyt és emberibb társadalmi rendet teremteni. Buzdítom a különböző országok pénzügyi szakembereit és vezetőit, hogy fontolják meg egy ókori bölcs szavait: „Ha nem osztod meg javaidat a szegényekkel, az azt jelenti, hogy meglopod és megfosztod őket az élettől. A javak, melyeket birtokolunk, nem a miénk, hanem az övék.”[55]

58. Egy olyan pénzügyi reform, mely nem hagyja figyelmen kívül az etikát, nagy magatartásbeli változást igényelne a politikai vezetőktől, akiket arra buzdítok, hogy elszántan és előrelátó módon nézzenek szembe ezzel a kihívással, természetesen figyelembe véve a konkrét helyzetek sajátosságait. A pénznek szolgálnia és nem kormányoznia kell! A pápa mindenkit szeret, gazdagokat és szegényeket egyaránt, de Krisztus nevében az a kötelessége, hogy emlékeztessen: a gazdagoknak segíteniük, tisztelniük és támogatniuk kell a szegényeket. Buzdítalak benneteket az önzetlen szolidaritásra, valamint arra, hogy a gazdaság és a pénzügy térjen vissza az etikához az ember érdekében.

Nem az erőszakot gerjesztő egyenlőtlenségre

59. Ma sokfelől nagyobb biztonságot követelnek. Ám mindaddig, amíg nem szüntetik meg a társadalomban és a különböző népek közötti kirekesztést és egyenlőtlenséget, lehetetlen lesz felszámolni az erőszakot. A szegényeket és a szegényebb néprétegeket vádolják erőszakkal, de esélyegyenlőség nélkül az erőszak és a háború különböző formái olyan termékeny talajra találnak,

melyek előbb vagy utóbb robbanást okoznak. Amikor egy – helyi, nemzeti vagy világméretű – társadalom a tagjai egy részét az útszélen hagyja, nem lesznek politikai programok, sem rendfenntartó vagy *hírszerző* erők, melyek korlátlanul biztosíthatnák a nyugalmat. Ez nemcsak azért történik így, mert az egyenlőtlenség erőszakos reakciót vált ki azokban, akiket kizárnak a rendszerből, hanem azért, mert a társadalmi és gazdasági rendszer gyökerében igazságtalan. Ahogyan a jó közölni akarja önmagát, ugyanúgy a rossz is – amivel az ember egyetért –, vagyis az igazságtalanság arra törekszik, hogy kiterjessze a maga ártó erejét, és észrevétlenül kiforgassa bármilyen politikai és társadalmi rendszer alapjait –tűnjenek azok mégoly szilárdnak is. Ha minden cselekedetnek megvannak a maga következményei, akkor egy társadalom struktúráiba befészkelődött rossz is mindig magában hordozza a felbomlás és a halál erőit. Az igazságtalan társadalmi struktúrákban kikristályosodott rossz ez, amelyből kiindulva nem lehet jobb jövőt várni. Messze vagyunk az úgynevezett „történelem végétől”, mert a fenntartható és békés fejlődés feltételei még nem gyökeresedtek és nem valósultak meg.

60. A mai gazdasági mechanizmusok elősegítik a túlzott fogyasztást, de a féktelen konzumizmus, melyhez az egyenlőtlenség kapcsolódik, kétszeresen károsítja a társadalom szövetét. Így a társadalmi különbség előbb-utóbb erőszakot gerjeszt, melyet fegyverekkel nem lehet, és soha nem is fognak tudni megoldani. Ez csak arra szolgál, hogy megnyugtassák mindazokat, akik fokozott biztonságot követelnek, annak ellenére, hogy ma már tudjuk: a fegyverek és az erőszakos elnyomás a megoldások helyett újabb és még rosszabb konfliktusokat eredményeznek. Néhányan – méltánytalan általánosításokkal – egyszerűen örömteli módon megelégszenek azzal, hogy a szegényeket és a szegény országokat hibáztatják a bajaikért, és úgy vélik: egy olyan „nevelés” jelenti a megoldást, mely megnyugtatta, és háziasított, ártalmatlan lényekké alakítja őket. Ez még ingerlőbbé válik, ha a kirekesztettek növekedni látják azt a társadalmi rákfenét, amit a számtalan országban – a kormányokban, a vállalkozói szférában és az intézményekben – mélyen meggyökeresedett korrupció jelent, bármilyen legyen is az uralkodó politikai ideológia.

Néhány kulturális kihívás

61. Akkor is evangelizálunk, amikor a különféle lehetséges kihívásokkal próbálunk szembenézni.[56] E kihívások néha a vallásszabadság elleni támadásokban vagy a keresztényüldözés új formáiban mutatkoznak meg, amely néhány országban a gyűlölet és az erőszak riasztó fokát is eléri. Sok helyen inkább elterjedt relativista közömbösségről van szó, melyhez az ideológiák válsága és a belőlük való kiábrándultság kapcsolódik, mint válasz mindarra, ami totalitáriusnak mutatkozik. Ez nemcsak az Egyházat károsítja, hanem általában véve a társadalmi életet is. Elismerjük, hogy egy olyan kultúra, amelyben mindenki a sajátos szubjektív igazságának akar a hordozója lenni, megnehezíti, hogy a polgárok egy olyan közös tervben kívánjanak részt venni, mely meghaladja személyes érdekeiket és vágyaikat.

62. Az uralkodó kultúrában a külsődleges, a közvetlen, a látható, a gyors, a felszínes és esetleges foglalja el az első helyet. A valóságos átadja a helyét a látszat szerintinek. Sok országban a

globalizáció a kulturális gyökerek gyorsuló romlását hozta magával, más – gazdaságilag fejlett, ám etikailag elgyengült – kultúrákhoz tartozó irányzatok beáradásával együtt. Ezt a tényt erősítették meg a különböző kontinensek püspöki szinódusai. Az afrikai püspökök, hivatkozva a *Sollicitudo rei socialis* kezdetű enciklikára, jelezték, hogy az afrikai országokat gyakran át akarják alakítani „egy hatalmas gépezet alkatrészeivé. Ez gyakran a térségben működő tömegtájékoztatási eszközök útján történik, melyeket többnyire a világ északi felének központjaiból irányítanak, így nem szolgálják megfelelő módon ezeknek az országoknak a jogos igényeit és problémáit, s nincsenek tisztelettel azok kulturális arculatára.”^[57] Ugyanígy az ázsiai püspökök is kiemelték azokat a „befolyásokat, melyek kívülről érik az ázsiai kultúrákat. Új magatartásformák alakulnak ki, melyek a tömegtájékoztatási eszközök szélsőséges hatásának az eredményei. (...) Ennek következtében a média és a szórakoztatóipar negatív hatásai fenyegetik a hagyományos értékeket.”^[58]

63. Számos nép katolikusai szembesülnek napjainkban az új vallási mozgalmak megsokasodásának kihívásaival, melyek egyik része fundamentalizmusra hajlik, másik része pedig látszólag Isten nélküli lelkesítést kínál. Ez egyfelől a materialista, fogyasztói és individualista társadalommal szembeni emberi reakció eredménye, másfelől viszont a társadalom peremén és az elszegényedett területeken élő néprétegek nélkülözésének a kihasználása, akik nagy emberi fájdalmak között tengetik életüket, és közvetlen megoldásokat keresnek gondjaikra. E vallási mozgalmak, amelyekre az alig észrevehető beépülés jellemző, azért jönnek, hogy az uralkodó individualizmuson belül betöltsék a szekularista racionalizmus után hátramaradó űrt. Ezenkívül el kell ismernünk, hogy ha megkeresztelt népünk egy része nem tapasztalja meg önnön Egyházhoz tartozását, az néhány struktúrának, és egyik-másik plébániánk kevésbé befogadó légkörének vagy a bürokratikus magatartásnak is köszönhető, mellyel népeink életének egyszerű vagy bonyolult problémáira próbálunk válaszolni. Sokfelé az adminisztratív szempont uralkodik el a lelkipásztori fölött, ahogyan a pusztá szentségközpontú lelkipáosztorkodás az evangelizáció egyéb formái fölött.

64. A szekularizációs folyamat a hitet és az Egyházat a magán- és intim szférára korlátozza. Továbbá a transzcendencia teljes tagadásával egyre inkább eltorzítja az etikát, elgyengíti a személyes és társadalmi bűn iránti érzéket, és fokozatosan növeli a relativizmust; mindez együtt általános tájékozatlanságot kelt, különösen a serdülőkorban és a fiatalkorban, amelyet a változások jobban meg tudnak sebezni. Amint azt az Amerikai Egyesült Államok püspökei helyesen megállapítják: miközben az Egyház sürgeti az objektív, mindenki számára érvényes erkölcsi törvényeket, „vannak, akik ezt a tanítást igazságtalannak vagy az alapvető emberi jogokkal ellenkezőnek találják. Az ilyen érvek általában abból az erkölcsi relativizmusból fakadnak, mely nem alaptalanul az egyén abszolút jogaiba vetett bizalomhoz kapcsolódik. Ebből a szempontból az Egyházat úgy fogják fel, mintha egy sajátos előítéletet támogatna, s mintha ütközne az egyéni szabadsággal.”^[59] Olyan információs társadalomban élünk, mely minden megkülönböztetés nélkül adatokkal halmoz el, mindenkit ugyanazon a szinten, s ennek eredményeként abban a pillanatban, amikor erkölcsi kérdések vetődnek fel, félelmetesen felszínessé tesz. Következésképpen olyan nevelésre van szükség, mely megtanít a kritikus

gondolkodásra, és felkínálja az értékekben való érlelődés folyamatát.

65. A társadalmat elborító szekularista irányzat ellenére a közvélemény szemében a Katolikus Egyház számos országban hiteles intézmény – még ott is, ahol a kereszténység kisebbségben van –, amelyet a szolidaritás és a leginkább rászorultakkal való törődés tekintetében megbízhatónak tartanak. A Katolikus Egyház több esetben ismételten közvetítői szolgálatot vállal a békével, az egyetértéssel, a környezettel, az élet védelmével, az emberi és a polgári jogokkal kapcsolatos problémák megoldására tett kísérletekben. És milyen nagy szolgálatot tesznek a katolikus iskolák és egyetemek az egész világon! Nagyon jó, hogy ez így van. Azonban érdemes rámutatnunk, hogy amikor a közvélemény által kevésbé elfogadott kérdéseket vetünk fel, akkor azt a közjóról és az emberi személy méltóságáról vallott meggyőződésünkhöz hűségesen tesszük.

66. A család – mint minden közösség és társadalmi kapcsolat – mély kulturális válságon megy keresztül. A család esetében a kapcsolatok törekenysége különösen súlyossá válik, mert a társadalom alapvető sejtjéről van szó; a család az a hely, ahol meg lehet tanulni a különbözőségben való együttélést, a másokhoz tartozást, és ahol a szülők átadják a hitet gyermekeiknek. A házasságot egyre inkább csupán az érzelmi elégedettség egyik formájának tekintik, mely tetszés szerint bármi mással helyettesíthető és módosítható. Ezzel szemben a házasság társadalomnak nyújtott szolgálata felülmúlja az érzelmesség és a párra tartozó szükségletek szintjét. Ahogyan a francia püspökök tanítják: a házasság „lényege szerint nem a szerelem mulandó érzéséből születik, hanem a jegyesek vállalt elkötelezettségének mélységéből, akik elfogadják, hogy teljes életközösségre lépnek”.^[60]

67. A posztmodern és globalizált individualizmus kedvez annak az életstílusnak, mely elgyöngíti a személyek közötti kötelékek kifejlődését és stabilitását, s eltorzíja a családi kapcsolatokat. A lelkipásztorkodásnak mindjobban meg kell mutatnia, hogy a mennyei Atyánkkal való kapcsolat olyan közösséget igényel, mely gyógyítja, elősegíti és erősíti a személyek közötti kapcsolatokat. Miközben a világban – különösen néhány országban – újra megjelennek a háborúk és konfliktusok különböző formái, mi, keresztények hangsúlyozzuk a mások elismerésére, a sebek gyógyítására, a hidak építésére, a kapcsolatok kialakítására és az „egymás terhének hordozásában” (Gal 6,2) való segítségre vonatkozó javaslatunkat. Másrészt sokféle társulás alakul a jogok megvédésére és nemes célok elérésére. Így nyilvánul meg sok polgár részvételi igénye, akik a társadalmi és kulturális fejlődés építői szeretnének lenni.

A hit inkulturációjának kihívásai

68. Néhány – elsősorban nyugati – nép keresztény alaprétege élő valóság. Ebben – főként a legszegényebbek között – olyan erkölcsi tartalékot találunk, mely őrzi a hiteles keresztény humanizmus értékeit. A valóság hívő szemléletének fel kell ismernie azt, amit a Szentlélek vetőmagként hint el. Ha nem volna bizalmunk az ő szabad és nagylelkű tevékenysége iránt, az azt jelentené, hogy azt gondoljuk: nincsenek hiteles keresztény értékek ott, ahol a népesség nagy

része meg van keresztelve, és sokféle módon kifejezi a hitét és testvéri szolidaritását. Itt sokkal többet kell felismerni, mint az „ige magvait”, ugyanis hiteles katolikus hitről van szó, a kifejezés és az Egyházhoz való tartozás sajátos módozataival. Helytelen figyelmen kívül hagyni annak jelentőségét, amelyet egy hit által megjelölt kultúra ölt magára, mert ez az evangelizált kultúra – túl a maga korlátain – sokkal nagyobb tartalékokkal rendelkezik, mint a jelenkori szekularizáció támadásainak kitett hívők egyszerű összege. Egy evangelizált népi kultúra a hitnek és a szolidaritásnak olyan értékeit hordozza, melyek ki tudják váltani egy igazságosabb és hívőbb társadalom kifejlődését, és olyan különleges bölcsességgel rendelkezik, melyet hálatelt szemmel kell tudnunk elismerni.

69. Elodázhatatlan kötelességünk a kultúrák evangelizálása az evangélium inkulturációjáért. A hagyományosan katolikus országokban vezetni, őrizni és erősíteni kell a már meglévő gazdagságot; a más vallási hagyományú vagy mélyen szekularizált országokban viszont a kultúra evangelizációjának új formáit kell támogatni, jóllehet ezek nagyon hosszú távú terveket feltételeznek. Mindazonáltal nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy mindig jelen van a növekedés igénye. Minden kultúrának és minden társadalmi csoportnak szüksége van a tisztulásra és az érlelődésre. A katolikus népesség népi kultúráinak esetében felismerhetünk néhány gyöngeséget, melyeket az evangéliumnak még meg kell gyógyítania: a férfiközpontúságot, az alkoholizmust, a családon belüli erőszakot, a ritka szentáldozást, a fatalista vagy babonás hiedelmeket, melyek a boszorkánysághoz fordulást okozzák stb. De épp a népi jámborság a legjobb kiindulópont ezek gyógyítására és megszüntetésére.

70. Az is igaz, hogy a hangsúly néha nem annyira a keresztény jámborság készítésére, mint inkább bizonyos csoportok hagyományainak külsőségeire, vagy feltételezett magánkinyilatkoztatásokra helyeződik, melyeket abszolutizálnak. Létezik egy bizonyos kereszténység, amely ájtatosságokból áll, és jellemzője, hogy önközpontúan és érzelmösen éli meg a hitét, ami valójában nem felel meg a hiteles „népi jámborságnak”. Egyesek támogatják ezeket a kifejezési formákat, anélkül hogy törődnének a hívők társadalmi előmozdításával és nevelésével. Bizonyos esetekben azért teszik ezt, hogy gazdasági előnyökhöz jussanak, vagy valamiféle hatalmuk legyen mások fölött. Azt sem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy az utóbbi évtizedekben törés állt be a katolikus nép körében a keresztény hit nemzedékről nemzedékre történő továbbadásában. Tagadhatatlan, hogy sokan csalódást éreznek, és már nem azonosulnak a keresztény hagyománnyal; egyre több az olyan szülő, aki nem keresztelteti meg gyermekeit és nem tanítja őket imádkozni; s hogy van bizonyos kivonulás más hívő közösségek felé. Ezen szakadás néhány oka: a párbeszéd lehetőségének hiánya a családban, a kommunikációs eszközök befolyása, a relativista szubjektivizmus, a piacot ösztönző féktelen fogyasztás, a legszegényebbek lelkipásztori gondozásának hiánya, a szívélyes befogadás hiánya intézményeinkben, valamint nehézkességünk arra, hogy a vallási pluralizmus környezetében újratereítsük a hit misztikus kötődését.

71. Az új Jeruzsálem, a szent város (vö. Jel 21,2-4) az a cél, amely felé az egész emberiség vándorol. Érdekes, hogy a kinyilatkoztatás azt mondja, hogy az emberiség és a történelem beteljesedése egy városban valósul meg. A város megismeréséhez szemlélődő tekintettel, vagyis a hit szemével kell hozzáfognunk, mely felfedezi Istent, aki ennek a városnak a házaiban, utcáin, terein lakik. Isten jelenléte kíséri a személyek és csoportok őszinte törekvését arra, hogy megtalálják életük támaszát és értelmét. Isten ott él a polgárok között, és támogatja a szolidaritást, a testvériséget, a jóságot, az igazságot és az igazságosság iránti vágyat. Ezt a jelenléte nem mesterségesen kell létrehozni, hanem fel kell fedezni és fel kell tárni azt. Isten nem rejtőzik el azok elől, akik őszinte szívvel keresik őt – akkor sem, ha ezt tapogatózva, tétován és határozatlanul teszik.

72. A városban a vallásos jelleget különböző életstílusok, az idő, a hely és a viszonyok egyfajta érzetéhez kötődő szokások közvetítik, amelyek eltérnek a vidéki lakosság stílusától. A városi polgárság mindennapjait gyakran a túlélésért folytatott küzdelem teszi ki, s ebben a küzdelemben eltűnik a létezés mély értelme, amely általában mély vallásos értelmet is magában foglal. El kell gondolkodnunk ezen, hogy olyan párbeszédet folytathassunk, amelyet az Úr folytatott a számáriai asszonnyal a kútnál, ahol az a szomszédját akarta csillapítani (vö. Jn 4,7-26).

73. Ezekben a hatalmas emberi térségekben olyan új kultúrák születnek, ahol a keresztény ember már nem meghatározó előmozdítója vagy megteremtője az értelemnek. Ezekből a keresztény más nyelvezetet, szimbólumokat, üzeneteket és mintákat kap, amelyek az élet – a Jézus evangéliumával gyakran ellentétes – új irányait kínálják. Egy szokatlan kultúra kel életre és tervezi önmagát a városban. A szinódus megállapította, hogy ma e nagy területek átalakulásai, és a kultúra, melyet kifejeznek, az új evangelizáció kiváltságos helyeit képezik.^[61] Ez azt követeli, hogy megújító jelleggel képzeljük el az imádság és a közösség tereit, melyek vonzóbbak és jelentőségteljesebbek a városi lakosság számára. A tömegtájékoztatási eszközök hatásának köszönhetően a vidéki környezet sem mentes ezekről a kulturális átalakulásokról, melyek az ott élők életmódjában is jelentős változásokat hoznak.

74. Olyan evangelizáció válik szükségessé, mely megvilágítja az Istennel, a többiekkel és a környezettel való kapcsolat új módjait, s amely felszítja az alapvető értékeket. El kell jutni oda, ahol az új elméletek és paradigmák keletkeznek, Jézus szavával el kell érni a város lelkének legmélyebb magjához. Nem szabad megfélemlíteni arról, hogy a város multikulturális környezet. A nagyvárosokban megfigyelhető egy olyan kapcsolati háló, amelyben eltérő személyek csoportjai egyformán álmodnak az életről, hasonló a képzeletviláguk, és új emberi szektorokat, kulturális térségeket, láthatatlan városokat hoznak létre. Tény, hogy a legkülönbözőbb kulturális formák élnek együtt, ám gyakran az elkülönülés és az erőszak gyakorlatát folytatják. Az Egyház arra hivatott, hogy ennek a nehéz párbeszédnek a szolgálatába álljon. Másrészt vannak olyan polgárok, akik rendelkeznek a személyes és családi élet gyarapodásához szükséges eszközökkel, de nagyon sok, a „nem polgár”, a „félpolgár”, a „városi maradék”. A város egyfajta állandó kétértelműséget hoz létre, mert miközben polgárainak végtelen lehetőségeket kínál, sokak

életének teljes kibontakozásához számtalan nehézség társul. Ez az ellentmondás kínzó szenvedést okoz. A városok a világ számos részén tüntetések helyszínei, ahol tömegek követelnek szabadságot, részvételi lehetőséget, igazságosságot és egyéb igényeket, melyeket, ha nem értelmeznek megfelelően, akkor erőszakkal nem lehet elhallgattatni.

75. Nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a városokban könnyen terjednek a drog- és emberkereskedelem, a kiskorúakkal szembeni visszaélés és kizsákmányolás, az öregek és betegek magára hagyása, a korrupció és a bűnözés különböző formái. A város a találkozás és a szolidaritás kiváltságos helye lehetne, ám gyakran a menekülés és a kölcsönös bizalmatlanság helyévé válik. A házakat és városnegyedeket inkább az elszigetelés és védekezés, mint a kapcsolatok és az integráció céljából építik. Ebben a környezetben az evangélium hirdetése alapul szolgálhat az emberi élet méltóságának helyreállításához, mert Jézus bőségesen akarja árasztani az életet ezekbe a városokba (vö. Jn 10,10). Az emberi élet egységes és teljes értelme, melyet az evangélium kínál, a legjobb gyógyszer a városok bajaira, jóllehet látnunk kell, hogy az evangelizáció uniformizált, merev programja és stílusa nem megfelelő a helyzet megoldására. Ha a maga mélységeivel együtt megéljük azt, ami emberi, s a tanúságtétel kovászaként lépünk be a kihívások szívébe, bármely kultúrában, bármely városban, akkor az jobbra teszi a keresztényt és megtermékenyíti a várost.

II. A lelkipásztorkodásban munkálkodók kísértései

76. Mérhetetlen hálát érzek mindazok elkötelezettségéért, akik az Egyházban dolgoznak. Nem szeretnék most elidőzni a különböző lelkipásztori munkatársak tevékenységének taglalásánál –kezdve a püspököktől az egyházi szolgálatok legrejtettebb és legalázatosabb formájáig –; inkább azokra a kihívásokra óhajtok reflektálni, melyekkel mindnyájunknak szembe kell néznünk napjaink globalizált kultúrájának összefüggésében. Azonban első helyen és az igazságosság követelményeként el kell mondanom, hogy az Egyház szolgálata rendkívüli a mai világban. Az Egyház egyes tagjainak bűnei, valamint a saját bűneink felett érzett fájdalomunk és szégyenkezésünk nem feledtetheti, hogy hány keresztény ember adja oda az életét szeretetből: mily sokan segítenek gyógyulni vagy békességben meghalni a kórházakban, gondoznak embereket, akik különböző függőségek rabjai a Föld legszegényebb vidékein. Egyesek a gyermekek és fiatalok nevelésében áldozzák fel magukat, vagy mindenkitől magára hagyott öregeket gondoznak, vagy ellenséges környezetben próbálnak meg értékeket átadni, mások sokféle módon szentelik oda magukat, és tanúsítják az emberiség iránti mérhetetlen szeretetüket, melyre az emberré lett Isten indít. Köszönetet mondok azért a szép példáért, melyet oly sok életét és idejét örömmel feláldozó keresztény nyújt. E tanúságtétel rendkívül jólesik nekem, és támogat azon személyes törekvésemben, hogy legyőzzem az önzést, és egyre inkább odaadjam magamat.

77. Ennek ellenére, mint ennek a korszaknak a gyermekei, bizonyos módon valamennyien a kortárs globális kultúra hatása alatt állunk, mely bár értékeket és új lehetőségeket kínál,

korlátozhat is; feltételek közé szoríthat, sőt meg is betegíthet bennünket. Elismerem, hogy szükségünk van arra, hogy megfelelő helyeket teremtsünk a lelkipásztori munkatársak motiválására és gyógyítására, „ahol megújíthatják a megfeszített és feltámadott Jézusba vetett hitüket, ahol megoszthatják a mindennapi élet legmélyebb kérdéseit és aggodalmait, ahol mélyen átgondolhatják saját életük és tapasztalatuk evangéliumi szempontjait annak érdekében, hogy egyéni és közösségi döntéseik a jóra és a szépre irányulhassanak”.^[62] Mégis szeretném felhívni a figyelmet néhány kísértésre, melyek különösen most érik a lelkipáztorkodásban munkálkodókat.

Igen a missziós lelkiesség kihívására

78. Ma sok lelkipásztori munkatárs részéről – a szerzeteseket is beleértve – találkozhatunk az autonómia és a pihenés személyes szférájáért való túlzott aggodalommal, mely oda vezet, hogy saját feladataikat életük puszta toldalékaként élik meg, mintha azok nem képeznék identitásuk részét. A lelki életet összekeverik néhány vallásos mozzanattal, melyek bizonyos megkönnyebbülést kínálnak, de nem táplálják a másokkal való találkozást, a világban való elkötelezettséget és a szenvedélyes evangelizációt. Így az evangelizáláció számos munkásában – jóllehet imádkoznak – találkozhatunk az *individualizmus* hangsúlyozásával, az *identitás válságával*, a *buzgóság lanyhulásával*. Ez háromféle baj, melyek kölcsönösen táplálják egymást.

79. A médiakultúra és bizonyos intellektuális környezet olykor határozott bizalmatlanságot és egyfajta kiábrándulást sugároz az Egyház tanításával szemben. Ennek következtében sok lelkipásztori munkatárs, bár imádkozik, bizonyos kisebbséget érez, mely keresztény identitása és meggyőződése relativizálásához vagy elrejtéséhez vezet. Így ördögi körbe kerülnek, mert nem teszi őket boldoggá mivoltuk és az, amit tesznek. Nem azonosulnak az evangelizáló küldetéssel és ez elgyöngíti elkötelezettségét. Végül elfojtják a misszió örömét egyfajta megszállotságban, hogy olyanok legyenek, mint a többiek, s övék legyen az, amit a többiek birtokolnak. Így az evangelizáció feladata erőltetetté válik; kevés energiát és korlátozott időt fordítanak rá.

80. A lelkipáztorkodásban munkálkodókban – túl a lelkiességi stíluson vagy a sajátos gondolkodásmódon, amivel rendelkezhetnek – kialakul egy a tanbelinél is veszedelmesebb relativizmus. Ennek azokhoz a legmélyebb és legőszintébb döntésekhez van köze, melyek meghatároznak egy adott életformát. Ez a gyakorlati relativizmus abban mutatkozik meg, hogy úgy cselekszenek, mintha Isten nem is létezne, úgy döntenek, mintha a szegények nem is léteznének, úgy álmodnak, mintha a többiek nem léteznének, s úgy munkálkodnak, mintha azok, akikhez még nem jutott el az örömhír, nem is léteznének. Érdemes megjegyezni a tényt, hogy még az is, aki látszólag jó tanbeli és spirituális felkészültséggel rendelkezik, olyan életstílusba esik, amely azt eredményezi, hogy a gazdasági biztonsághoz, a hatalom tereihez vagy az emberi dicsőséghez ragaszkodik; s ezekről bármi módon gondoskodik, ahelyett hogy életét adná a többiekért a misszióban. Ne engedjük, hogy elrabolják tőlünk a missziós lelkesedést!

Nem az önző lustaságra

81. Amikor egyre inkább szükségünk van a missziós dinamizmusra, mely sôt és világosságot hoz a világnak, sok világi fél attól, hogy meghívják valamilyen apostoli feladatra, és így megpróbálnak kitérni mindenféle megbízás elöl, mely elvenné tőlük szabadidejüket. Ma például nem könnyű az egyházközségekben olyan felkészült katekétákat találni, akik éveken át kitartanak feladatukban. Valami hasonló történik a papok esetében is, akik szinte megszállottan védelmezik a szabadidejüket. Ez gyakran abból következik, hogy az emberek kikerülhetetlen szükségét érzik annak, hogy személyes szabadságukat megőrizték, mintha az evangelizáló feladat veszedelmes méreg, nem pedig örömteli válasz volna Isten szeretetére, aki a misszióra hív minket egybe, és teljessé s termékennyé tesz bennünket. Egyesek ellenállnak annak, hogy teljes mélységében megízleljék a missziót, s így a bénító lustaság rabjai maradnak.

82. A probléma nem mindig a túlzott aktivitás, sokkal inkább a rosszul megélt aktivitások, amelyekben nincs jelen megfelelő motiváció, lelkeség, amely átjárna a cselekvést és kíváncsiságot tenné azt. Ebből adódik, hogy a kötelességek jobban kifárasztanak, mint kellene, és olykor megbetegítenek. Nem a békés fáradtságról, hanem a feszült, megterhelő, kielégületlen és lényegében el nem fogadott fáradtságról van szó. Ennek a lelkipásztori lustaságnak különböző okai lehetnek. Egyesek azért esnek bele, mert megvalósíthatatlan terveket szőnek, és nem elégednek meg azzal, amit még ésszerű határok között meg lehetne tenni. Mások azért, mert nem fogadják el a folyamatok lassú kibontakozását, és azt akarják, hogy minden az égből hulljon alá. Megint mások olyan tervekhez vagy a siker olyan álmaihoz kötődnek, amelyeket hiúságuk táplált. Ismét mások elveszítették valós kapcsolatukat a néppel, a lelkipásztorkodás olyan elszemélytelenedésével, mely nagyobb figyelmet fordít a szervezésre, mint a személyekre, úgyhogy jobban lelkesíti őket az „ütemterv”, mint maga a haladás. Ismét mások ellustulnak, mert képtelenek várni, és uralkodni akarnak az élet ritmusán. Napjaink közvetlen sikerekre való törekvése azt eredményezi, hogy a lelkipásztorkodásban munkálkodók nehezen tűrnek bármilyen ellentmondást, látszólagos sikertelenséget, kritikát, keresztet.

83. Így ölt formát a legnagyobb fenyegetés, „az Egyház mindennapi életének szürke pragmatizmusa, melyben látszólag minden normálisan zajlik, valójában azonban a hit elszegényedve sorvad és eltorzul.”^[63] Kialakul egyfajta temetői lelkiállapot, amely lassanként múzeumi múmiákká formálja a keresztényeket. Kiábrándulva a valóságból, az Egyházból vagy önmagukból, szüntelenül átélnek annak a kísértését, hogy valamiféle édeskes szomorúsághoz kapcsolódjanak, amely úgy eluralkodik a szívben, mint „az ördög egyik legdrágább elixírje”.^[64] Akik arra hivatottak, hogy megvilágosítsanak és életet adjanak át, végül hagyják, hogy olyan dolgok bűvöljék el őket, melyek belső sötétséget és fáradtságot eredményeznek, és elgyöngítik az apostoli dinamizmust. Mindezért ismétlem: ne hagyjuk elrabolni magunktól az evangelizáció örömeit!

Nem a terméketlen pesszimizmusra

84. Az evangélium örömét soha semmi és senki nem veheti el tőlünk (vö. Jn 16,22). Feladataink és buzgóságunk csökkenésére nem jelenthetnek mentséget világunk – és az Egyház – bajai. Úgy tekintsünk rájuk, mint növekedésre serkentő kihívásokra. A hívő látás képes felismerni a fényt, melyet a Szentlélek mindig áraszt a sötétségben, anélkül hogy elfelejtenénk: „ahol elhatalmasodott a bűn, túláradt a kegyelem” (Róm 5,20). Hitünk arra kap felszólítást, hogy lássa előre a bort, amivé a víz átváltozhat, és vegye észre a konkoly között növekvő búzát. Ötven évvel a II. Vatikáni Zsinat után, még ha szomorkodunk is korunk nyomorúságai miatt és távol vagyunk az igazi optimizmustól, a nagyobb realizmus nem jelenthet kisebb bizalmat a Lélekben, vagy kisebb nagylelkűséget. Ebben az értelemben hallgathatjuk meg újra Boldog XXIII. Jánosnak azon az emlékezetes napon, 1962. október 11-én mondott szavait: „Eljutott hozzánk egyesek fülünket bántó hangja, akik buzgólkodnak ugyan a vallásért, de a tényeket kellő objektivitás és okos ítélet nélkül értékelik. Az emberi társadalom jelen állapotában csak romhalmazt és bajokat látnak. (...) Mi úgy látjuk, hogy higgadtan el kell határolódnunk a kudarc prófétáitól, akik mindig a rosszat hirdetik, mintha küszöbön állna a világvége. Az emberi események jelen állapotában – melyekben úgy tűnik, az emberiség a dolgok új rendjébe lép – inkább az isteni gondviselés titokzatos terveit kell látnunk, melyek az idők folyamán emberi cselekedetek által valósulnak meg, gyakran a várakozásokon felül, és bölcsen elrendeznek mindent, az emberi viszontagságokat is, az Egyház javára.” [65]

85. A buzgóságot és a bátorságot megfojtó egyik legsúlyosabb kísértés a vereségérzés, mely elégedetlen pesszimistákká és sötét arcú kiábrándultakká alakít át bennünket. Senki nem vállalkozhat csatára, ha nem bízik teljesen a győzelemben. Aki bizalom nélkül indul neki, már előre elvesztette a csata felét, s elássa talentumait. Jóllehet törekénységünk fájdalmas tudatával kell előrehaladnunk, nem szabad feladnunk, és emlékeznünk kell arra, amit az Úr Szent Pálnak mondott: „Elég neked az én kegyelmem. Mert az erő a gyöngeségben nyilvánul meg a maga teljességében” (2Kor 12,9). A keresztény győzelem mindig kereszt, ám olyan kereszt, mely egyidejűleg győzelmi zászló is, amit harcos gyengédséggel hordozunk a gonosszal vívott ütközetben. A vereség rossz szelleme annak a kísértésnek a testvére, hogy idő előtt különítsük el a búzát a konkolytól, mely az önző és szorongó bizalmatlanság termése.

86. Nyilvánvaló, hogy egyes helyeken spirituális „elsivatagosodás” játszódott le azoknak a társadalmi projekteknek az eredményeként, melyeket Isten nélkül akarnak felépíteni, vagy amelyek szétrombolják keresztény gyökereiket. Ott „a keresztény világ terméketlenné válik, kiürül, mint a kiszákmányolt föld, mely homokká válik”. [66] Más országokban a kereszténységgel szembeni erőszak arra kényszeríti a keresztényeket, hogy rejtetten éljék meg hitüket szeretett hazájukban. Ez a pusztaság más, nagyon fájdalmas formája. A saját család vagy a munkahely is lehet az a kiszáradt környezet, ahol őrizni kell a hitet és keresni kisugárzásának módját. Azonban „éppen ennek a sivatagnak, ennek az űrnek a megtapasztalásából kiindulva fedezhetjük fel ismét a hit örömét, életbe vágó fontosságát a mai emberek számára, férfiaknak és nőknek egyaránt. A pusztában fedezhetjük fel újra azokat az értékeket, amelyek lényegesek az élethez. Napjainkban számtalan jele van az Isten, az élet végső értelme utáni szomjúságnak. Ezek a jelek

gyakran burkolt vagy negatív formában nyilvánulnak meg. A sivatagban főként olyan hívő emberekre van szükség, akik saját életükkel mutatják meg az Ígéret földje felé vezető utat, és így ébren tartják a reményt.”^[67] Mindenesetre ilyen körülmények között arra vagyunk hivatva, hogy amfora-emberek legyünk: adjunk inni másoknak. Olykor az amfora súlyos keresztté válik, de az Úr éppen a kereszten átszűrva lett számunkra az élő víz forrása. Ne hagyjuk, hogy elrabolják tőlünk a reményt!

Igen a Jézus Krisztus által létrehozott új kapcsolatokra

87. Napjainkban az emberi kommunikáció hálózatai és eszközei eddig nem látott fejlődést értek el. Érezzük az ezzel a kissé kaotikus tengerárral való együttélés, elvegyülés, találkozás, ölelés, kapcsolódás és részesedés „misztikája” felfedezésének és átadásának a kihívását. Ez az áradat egy szolidáris karavánban, egy szent zarándoklatban át tud alakulni a testvériség igazi meg tapasztalásába. Ezáltal a kommunikáció egyre jobb lehetőségei mindenki számára a találkozás és a szolidaritás jobb lehetőségeivé válnak. Ha követni tudnánk ezt az utat, nagyon jó, nagyon gyógyító, nagyon felszabadító, felettébb reményt keltő volna! Jó, ha kilépünk önmagunkból azért, hogy másokkal egyesüljünk. Az önmagunkba zárkózás azt jelenti, hogy megízleljük az immanencia keserű mérgét, s minden önző döntésünkkel az emberiség jár a legrosszabbul.

88. A keresztény eszmény mindig arra hív, hogy győzzük le a mai világ sugallta gyanakvást, az állandó bizalmatlanságot, a megtámadástól való félelmet, a védekező magatartást. Sokan próbálnak mások előtt a kényelmes magánszférába vagy a bizalmas barátok szűk körébe menekülni, és lemondanak az evangélium társas természetének realizmusáról. Mert ahogyan egyesek szívesen vennének egy test és kereszt nélküli, tisztán spirituális Krisztust, a személyek közötti kapcsolatokat is csak kifinomult készülékek, képernyők és rendszerek által keresik, melyeket tetszésük szerint ki- és bekapcsolhatnak. Eközben az evangélium mindig arra hív, hogy vállaljuk a másik arcával, minket megszólító fizikai jelenlétével, fájdalmával és kéréseivel, ragadós örömeivel való találkozás kockázatát, szüntelen testi közelségben. Az Isten testté lett Fiába vetett igazi hit elválaszthatatlan az önátadástól, a közösséghez tartozástól, a szolgálattól, a mások testével való kiengesztelődéstől. Isten Fia a maga megtestesülésében a gyöngédség forradalmára hívott meg minket.

89. Az elszigetelődés, mely az immanentizmus egyik változata, megnyilvánulhat a hamis autonómiában, mely kizárja Istent, és a vallásosságban sem lát egyebet, mint a spirituális fogyasztói szemlélet egy formáját, amely beteges önzéséből fakad. A szenthez való visszatérés és a spirituális keresés, melyek korunkat jellemzik, kétértelmű jelenségek. Ma nem annyira az ateizmus, hanem azon kihívás előtt állunk, hogy megfelelő módon válaszoljunk a sokaság Isten utáni szomjúságra, hogy azt ne elidegenítő kínálatokkal, egy test nélküli Jézus Krisztussal és a másik iránti elkötelezettség nélkül akarjuk oltani. Ha nem találunk az Egyházban olyan lelkeséget, mely gyógyítja, felszabadítja, élettel és békességgel tölti be, s egyben szolidáris közösségre és

missziós termékenységre hívja őket, akkor végül be fogja csapni őket a se emberibbé nem tevő, se Istent meg nem dicsőítő kínálat.

90. A népi vallásosság sajátos formái megtestesültek, mert a keresztény hit egy adott népi kultúrában való megtestesüléséből fakadtak. Éppen ezért személyes kapcsolatokat hordoznak, nem harmonizáló energiákkal, hanem Istennel, Jézus Krisztussal, Máriával, egy szenttel. Van testük, van arcuk, alkalmasak kapcsolatok ápolására, és nem pusztán individualista menekülések. Társadalmunk más területein növekszik a megbecsülés a közösség nélküli, „jóléti spiritualitás” különböző formái, a testvéri elkötelezettségek nélküli „bővelkedés teológiája”, vagy az arctalan szubjektív tapasztalatok iránt, mely nem más, mint egyfajta önközpontúság.

91. Fontos kihívás megmutatni: a megoldás soha nem abból áll majd, hogy elmenekülünk az Istennel való személyes és elkötelezett kapcsolattól, mely egyszersmind elkötelez minket a többiek felé is. Ez történik ma, amikor a hívők elrejtőznek és visszavonulnak a többiek tekintete elől, és finoman egyik helyről a másikra, vagy egyik feladatból a másikba menekülnek, anélkül hogy mély és tartós kapcsolatokat építenének ki: „Imaginatio locorum et mutatio multos fefellit.”^[68] A menekülés hamis orvosság, mely megbetegíti a szívet, s olykor a testet is. Segítenünk kell annak a felismerésében, hogy az egyetlen út a másokkal való találkozás elsajátítása igazságos magatartással, becsülve és útitársként fogadva el őket, belső ellenállás nélkül. Még jobb, ha megtanuljuk felfedezni Jézust mások arcán, hangjában, igényeiben. És meg kell tanulnunk, hogy egy ölelésben együtt szenvedjünk a megfeszített Krisztussal, amikor igazságtalan támadás vagy hálátlanság ér, anélkül hogy belefáradnánk a testvériség melletti döntésbe.^[69]

92. Ebben rejlik az igazi gyógyulás, lévén hogy a másokkal való kapcsolatba lépésünk módja valóban meggyógyít, s nem megbetegít bennünket. Ez egy misztikus, szemlélődő testvériség, mely képes felnézni a felebarát szent nagyságára, képes minden emberi lényben felfedezni Istent, akinek szeretetéhez kapcsolódva el képes elviselni az együttélés terheit, képes kitárni a szívet Isten szeretete előtt, hogy mások boldogságát úgy keresse, ahogyan azt jószágos Atyjuk keresi. Éppen ebben a korszakban, még ott is, ahol „kisdéd nyáját” alkotnak (Lk 12,32), az Úr tanítványai arra hivatottak, hogy olyan közösségként éljenek, mely a föld sója és a világ világossága (vö. Mt 5,13-16). Arra vannak meghíva, hogy legyenek a tanúi egy mindig új módon evangelizáló összetartozásnak.^[70] Ne hagyjuk, hogy elrabolják tőlünk a közösséget!

Nem a spirituális világiasságra

93. A spirituális világiasság, mely képes elrejtőzni a vallásosság, sőt az Egyház szeretetének látszata mögött is, abban áll, hogy nem az Úr dicsőségét, hanem az emberi dicsőséget és a személyes jólétet keressük. Ez az, amit az Úr a farizeusok szemére vetett: „Hogyan is hihetnétek, amikor egymást dicsőítitek, de azt a dicsőséget, amely az Istentől való, nem keresitek?” (Jn 5,44). Ebben az esetben kifinomult módon „a magunk javát, nem Krisztus Jézusét” (Fil 2,21) keressük. E

magatartás számos formája lehetséges, a személyes adottságoknak és a körülményeknek megfelelően. Abból kifolyólag, hogy a látszat keresésével kapcsolódik össze, nem mindig társul nyilvános bűnökkel, és kifelé minden korrektnek látszik. Ám ha ez a magatartás elterjedne az Egyházban, akkor az „katasztrofálisabb lenne bármilyen más, pusztán erkölcsi világiasságnál”.^[71]

94. Ez a világiasság különösen két egymással mélyen összefüggő módozatból táplálkozhat. Az egyik a gnoszticizmus bűvölete, a szubjektivizmusba zárult hit, ahol csak egy meghatározott tapasztalat vagy egy gondolatsor és az ismeretek érdekesek, melyeket megerősítőnek és megvilágosítóknak tartanak, de ahol a személy lényegében bezárva marad saját érzelmei és sajátos gondolkodása immanenciájába. A másik azok prométheuszi és pusztán önmagára irányuló újpelagianizmusa, akik lényegében csak a saját erejükben bíznak, és többre tartják magukat másoknál, mert betartanak meghatározott normákat, vagy mert rendíthetetlenül hűségesek egy bizonyos katolikus stílushoz, amely immár a múlté. A feltételezett tanbeli vagy egyházfegyelmi biztonság teret nyit a narcisztikus és tekintélyelvű elitizmus előtt, ahol evangelizáció helyett csak elemzik és kategorizálják a többi embert. Ahelyett hogy megkönnyítenék a kegyelem munkálkodását, a kontrollra pazarolják el energiáikat. Mindkét esetben igaz, hogy valójában sem Jézus Krisztus, sem a többiek nem érdekesek. Mindkettő az emberközpontú immanentizmus megnyilvánulási formája. Elképzelhetetlen, hogy a kereszténység eme beszűkített formáiból hiteles evangelizáló dinamizmus fakadjon.

95. Ez a sötét világiasság számos látszólag ellentétes magatartásban mutatkozik meg, melyek szándéka, hogy „uralkodjanak az Egyház tere fölött”. Egyesekben hivalkodó törődés mutatkozik az Egyház liturgiája, tanítása és presztízse iránt anélkül, hogy érdekelné őket az evangélium valós behelyezése Isten népébe és a történelem konkrét szükségleteibe. Ily módon az Egyház élete múzeumi tárggyá vagy kevesek tulajdonává alakul át. Másokban ugyanez a spirituális világiasság annak a varázsa mögé rejtőzik, hogy képesek felmutatni társadalmi és politikai vívmányokat. Vagy gyakorlati tennivalók elvégzéséhez kapcsolódó hivalkodásban, vagy az önbecsülés és az önmegvalósítás dinamikájához való vonzódásban búvik meg. De megmutatkozhat az élénk társadalmi életben való elvegyülésben is, mely tele van utazásokkal, összejövetellekkel, vacsorákkal, fogadásokkal. Vagy menedzseri tevékenységekben bontakozik ki, telve statisztikákkal, tervekkel, kimutatások készítésével, melyeknek a fő kedvezményezettje nem Isten népe, hanem inkább az Egyház mint szervezet. Ezekben az esetekben hiányzik a megtestesült, megfeszített és feltámadott Krisztus pecsétje, bezárkóznak elit csoportokba, valójában nem keresik a távollévőket, sem a Krisztusra szomjazó mérhetetlen sokaságot. Már nincs evangéliumi buzgóság, csak az önközpontú tetszelgés hamis öröme.

96. Az ilyen környezetben egyre növekszik azok önteltsége, akik megelégednek némi hatalommal, és jobbnak tartják, hogy vereséget szenvedett hadseregek fővezérei, mintsem egy tovább harcoló zászlóalj egyszerű katonái legyenek. Hányszor álmodozunk terjeszkedő, aprólékosan kidolgozott, tetszetős apostoli tervekről, amelyenek a legyőzött hadvezérekre jellemzők! Ezzel tagadjuk Egyházunk történelmét, mely dicsőséges, mert az az áldozatok, a reménység, a mindennapos

küzdelem, a szolgálatban felemésztett élet, a fáradságos munkában való állhatatosság története, mert minden munka „arcunk verítéke”. Ehelyett, mint a lelki élet mesterei és a lelkipásztorkodás szakértői, üresen töltjük az időt, arról tárgyalva, hogy „mit kellene tenni” – ez a „tenni kellene” bűne –, mint akik a pálya széléről adják az utasításokat. Szabadjára engedjük képzeletünket, és elveszítjük a kapcsolatot a hívő népünk megszenvedett valóságával.

97. Aki ebbe a világiasságba esett, magasból és távolról szemlél, visszautasítja a testvérek próféciját, elutasítja a kérdéseket, állandóan felhánytorgatja mások tévedéseit és a látszat megszállottja. A szív irányultságát elhajlította a maga immanenciája és saját érdekei zárt horizontja felé, s ennek következtében nem tanul a saját bűneiből, és nem is nyitott hitelesen a megbocsátásra. Ez valami rettenetes romlottság a jó látszata mögött, melyet azáltal kell elkerülni, hogy az Egyházat mozgásba hozzuk az önmagából való kilépés, a Jézus Krisztusra összpontosító misszió, a szegények iránti elkötelezettség irányába. Isten mentsen meg minket egy spirituális vagy lelkipásztori öltözetű, elvilágiasodott Egyháztól. Ez a fojtogató világiasság csak a Szentlélek tiszta levegőjének belégzésével gyógyítható, mely megszabadít az Isten nélküli, vallásos látszat alatt rejtőzködő önközpontúságtól. Ne hagyjuk elrabolni magunktól az evangéliumot!

Nem az egymás közötti belháborúra

98. Mennyi háború zajlik Isten népe körében és a különböző közösségekben! Hány háború dúl irigységből és féltékenységből a lakóhelyen, a munkahelyen – még keresztények között is! A spirituális világiasság néhány keresztényt arra indít, hogy háborúzzon más keresztényekkel, akik útjában állnak a hatalom, tekintély, élvezet vagy a gazdasági biztonság utáni vágyuknak. Emellett egyesek megszűnnek szívélyes Egyházhoz tartozásban élni, hogy így a viszály szellemét szítsák. Ehelyett hogy az Egyház gazdag változatosságú egészéhez tartoznának, ehhez vagy ahhoz a csoporthoz tartoznak, mely különbözőnek vagy különlegesnek érzi magát.

99. A világot a háborúk és az erőszak szaggatja szét, vagy a széles körben elterjedt individualizmus sebei gyötrik, mely megosztja az embereket és szembeállítja őket egymással, hogy így a saját jólétüket keressék. A különféle országokban olyan konfliktusok és régi megosztottságok élednek újjá, melyeket már részben megoldottnak tekintettek. A világ minden keresztényét külön szeretném kérni egy vonzóvá és fénylővé váló testvéri közösség tanúságtételére, hogy mindenki megcsodálhassa, hogyan törődtek egymással, hogyan bátorítjátok és támogatjátok kölcsönösen egymást: „Arról tudják meg majd rólatok, hogy a tanítványaim vagytok, hogy szeretettel vagytok egymás iránt” (Jn 13,35). Ez az, amit Jézus buzgó imádsággal kért az Atyától: „Legyenek mindnyájan egyek (...) bennünk, (...) hogy így elhiggye a világ” (Jn 17,21). Vigyázni kell az irigység kísértésével! Ugyanabban a hajóban evezünk és ugyanazon kikötő felé tartunk! Kérjük a kegyelmet, hogy tudjunk örülni mások gyümölcseinek, melyek mindannyiunkéi.

100. Akik ősi megosztottságok sebeit hordozzák, azok nehezen fogadják el, hogy a

megbocsátásra és a kiengesztelődésre buzdítjuk őket, mert úgy gondolják, hogy figyelmen kívül hagyjuk fájdalmukat, esetleg arra törekszünk, hogy eltöröljük az emlékezetüket és eszményeiket. De ha látják a hitelesen testvéries és kiengesztelődött közösség tanúságtételét, az mindig vonzó világosságot jelent. Ezért nagyon rosszlesik látnom, hogy néhány keresztény közösségben, sőt még szerzetesek között is teret adnak a gyűlölet, a megosztottság, a rágalmazás, a rossz hírbe hozás, a bosszúállás, a féltékenység, a saját elgondolások mindenáron másra erőltetése különböző formáinak, egészen a végül már kérlelhetetlen boszorkányüldözésnek tűnő üldöztetésekig. Kit akarunk evangelizálni ilyen magatartással?

101. Kérjük az Úrtól, hogy segítsen megérteni a szeretet törvényét. Milyen jó dolog e törvény birtokában lenni! Milyen jót tesz nekünk egymás mindenekfeletti szeretete! Igen, mindenekfeletti! Mindegyikünknek szól Szent Pál buzdítása: „Ne engedd, hogy legyőzzön a rossz, hanem győzd le a rosszat a jóval” (Róm 12,21). Továbbá: „Ne fáradjunk bele tenni a jót!” (Gal 6,9). Mindnyájunknak vannak szimpátiái és antipátiái, s talán épp ebben a percben haragban vagyunk valakivel. Legalább mondjuk az Úrnak: „Uram, haragban vagyok ezzel vagy azzal. Imádkozom érte hozzád.” Imádkozni olyasvalakiért, akivel haragban vagyunk, szép lépés a szeretet felé, ráadásul evangelizáló cselekedet. Tegyük meg még ma! Ne hagyjuk, hogy elrabolják tőlünk a testvéri szeretet ideálját!

Egyéb egyházi kihívások

102. Egyszerűen a világiak alkotják Isten népének mérhetetlen többségét. Az ő szolgálatukban áll egy kisebbség: a felszentelt szolgák. A világi identitás és küldetés tudata megnőtt az Egyházban. Sok, bár nem elegendő világi hívőnk van, akiben mély közösségi érzék és nagy hűség él a szeretet, a katekézis, a hit ünneplése feladatai iránt. De ennek a keresztségéből és bértőlásból fakadó világi felelősségnek a tudatossága nem minden esetben mutatkozik meg egyformán. Egyes esetekben azért nem, mert nem nevelték őket fontos felelősségek vállalására, más esetekben pedig nem találtak megfelelő teret részegyházaikban a véleménynyilvánításra és a cselekvésre a túlzott klerikalizmus miatt, mely a döntések peremvidékén tartja őket. Még ha észlelhető is sokak nagyobb részvétele a világiak által betölthető szolgálatokban, ez a feladatvállalás nem tükröződik a keresztény értékeknek a társadalmi, politikai és gazdasági életre gyakorolt hatásában, gyakran csupán Egyházon belüli feladatokra korlátozódik, anélkül hogy érvényesíthetné az evangéliumot a társadalom átférmálásában. A világiak képzése, és a különféle szakmai és értelmiségi csoportok evangelizálása komoly lelkipásztori kihívást jelent.

103. Az Egyház elismeri a nők nélkülözhetetlen szolgálatát a társadalomban a maguk érzékenységgel, intuícioival és bizonyos különleges képességeivel, melyek általában inkább a nők, mint a férfiak jellemvonásai. Ilyen például a mások iránti sajátos női figyelem, mely különlegesen – még ha nem is kizárólagosan – az anyaságban mutatkozik meg. Örömmel látom, hogy számos nő osztozik a papokkal a lelkipásztori felelősségben, az emberek szolgálatában, családok vagy csoportok támogatásában, és új hozzájárulást nyújtanak a teológiai reflexióhoz. De

az Egyházban tovább kell szélesíteni a mozgásteret a határozottabb női jelenlét számára. Mert „a női szellemiségre a társadalmi élet kifejeződésének minden terepén szükség van, ezért biztosított a nők jelenléte a munka világában”^[72], valamint egyéb helyeken, ahol jelentős döntések születnek mind az Egyházban, mind a társadalmi struktúrákban.

104. A nők törvényes jogainak érvényesítése – azon szilárd meggyőződéstől kezdve, hogy a férfiaknak és nőknek azonos méltóságuk van – komoly kérdéseket vet fel az Egyházban, de kihívást is jelent, amelyet nem lehet felszínesen megkerülni. A férfiaknak fenntartott papság – mint az Eucharishtiában önmagát odaadó vőlegény, Krisztus jele – olyan kérdés, mely nem vitatott, de különleges konfliktus okává válhat, ha a szentségi hatalmat túlságosan azonosítják az uralkodással. Nem szabad elfelejteni, hogy amikor papi hatalomról beszélünk, „a *feladatok* és nem a *méltóság* és az életszentség területén mozgunk”.^[73] A papi szolgálat azon eszközök egyike, melyeket Jézus használ népe szolgálatára, de a nagy méltóság a keresztségből fakad, amely mindenki számára hozzáférhető. Az, hogy a pap Krisztushoz, a Főhöz – vagyis a kegyelem elsődleges forrásához – alakul hozzá, nem foglal magában olyan természetű felmagasztalást, mely a papot minden egyéb csúcsára állítaná. Az Egyházban a funkciók „nem engednek teret egyeseknek a többiek felett állásához”.^[74] Tény, hogy egy nő, Mária, fontosabb a püspököknél. Akkor is, amikor a szolgálati papság funkcióját „hierarchikusnak” tekintjük, szem előtt kell tartani, hogy az „teljes *egészsében* Krisztus tagjainak megszentelésére irányul”.^[75] Kulcsa és súlypontja nem az uralomként értett hatalom, hanem az Eucharisztia szentsége kiszolgáltatásának a hatalma; innen ered a tekintélye, mely mindig a népnek szóló szolgálat. Nagy kihívás ez a lekipásztoroknak és a teológusoknak, akik segíthetnének jobban felismerni, hogy ez mit foglal magában a nők lehetséges szerepe tekintetében ott, ahol jelentős döntéseket hoznak az Egyház különböző területein.

105. Az ifjúsági lekipásztorkodás megszokott formája a társadalmi változások zátonyára futott. A szokványos struktúrákban a fiatalok gyakran nem találhatnak válaszokat gondolataikra, szükségleteikre, problémáikra és sebeikre. Ránk, felnőttekre tartozik, hogy türelemmel meghallgassuk őket, értsük meg gondolataikat, igényeiket, és tanuljunk meg olyan nyelven beszélni velük, amelyet megértenek. Ugyanezen oknál fogva a nevelési próbálkozások nem hozzák meg a remélt gyümölcsöket. A túlnyomórészt fiatalokból álló mozgalmak és csoportosulások terjedését és növekedését úgy lehet értelmezni, mint a Szentlélek működését, aki új utakat nyit, összhangban várakozásaikkal és keresésükkel, amelyek mély lelkeségre, valamint a konkrétabb valahová tartozás érzésére irányulnak. Mindenképpen erősebbé kell tenni eme társulások részvételét az Egyház egészének lekipásztori munkájában.^[76]

106. Bár nem könnyű megszólítani a fiatalokat, két területen előrelépés történt: az egyik annak a tudata, hogy az egész közösség evangelizálja és neveli őket; a másik annak a sürgőssége, hogy önállóbb szerepük legyen. El kell ismerni, hogy a közösségi kapcsolatok és az elkötelezettség aktuális válsága közepette sok az olyan fiatal, aki felajánlja szolidáris segítségét a világ bajaiban, és részt vesz a mozgalmiság és az önkéntesség különböző formáiban. Egyesek részt vesznek az

Egyház életében, szolgálattevő csoportokat és különböző missziós kezdeményezéseket hívnak létre saját egyházmegyéjükben vagy máshol. Milyen szép, hogy a fiatalok „a hit vándorai”, s boldogok, hogy elvihetik Jézust minden utcára, minden térre, a Föld minden zugába!

107. Sok helyen kevés a papi és szerzetesi hivatás. Ez gyakran annak köszönhető, hogy a közösségekből hiányzik a ragadós apostoli buzgóság, ezért ezek a közösségek nem lelkesítenek és nem vonzanak. Ahol van élet, buzgóság, akarat, hogy Krisztust elvigyék másokhoz, ott hivatások is támadnak, mégpedig valódi hivatások. Még az olyan plébániákon is, ahol a papok nem annyira elkötelezettek és örömteliek, a közösség testvéri és buzgó élete ébreszti a vágyat, hogy valaki teljesen Istennek és az evangelizációnak szentelje magát, főként ha ez az élő közösség buzgón imádkozik a hivatásokért, és van bátorsága ajánlani fiataljainak e sajátos elkötelezettség útját. Másrészt a hivatások hiánya ellenére is egyre világosabban tudatosul, hogy jobban meg kell válogatni a papjelölteket. Nem szabad megtölteni a szemináriumokat bármilyen motivációjú növendékekkel, főként ha ezek a motivációk érzelmi bizonytalansággal, a hatalom, az emberi dicsőség vagy a gazdasági jólét keresésével társulnak.

108. Mint már említettem, nem törekszem arra, hogy teljes elemzést nyújtsak, hanem felszólítom a közösségeket, hogy egészítsék ki és gazdagítsák ezeket a távlatokat, azokból a kihívásokból kiindulva, melyek közvetlenül vagy közről érik őket. Remélem, hogy amikor ezt megteszik, számon tartják, hogy valahányszor a jelenben olvasni próbáljuk az idők jeleit, tanácsos meghallgatni a fiatalokat és az időseket. Mindkét csoport a népek reménysége. Az öregek hordozzák annak a tapasztalatnak az emlékezetét és bölcsességét, mely arra hív, hogy ne ismételjük meg ostobán a múlt hibáit. A fiatalok arra hívnak, hogy élesszük újra és növeljük a reményt, hiszen ők az emberiség új irányulásait hordozzák, és oly módon nyitnak meg a jövő felé, hogy ne maradjunk olyan struktúrák és megszokások nosztalgiájához horgonyozva, melyek már nem hordozzák az életet a mai világban.

109. A kihívások arra szolgálnak, hogy leküzdjük őket. Legyünk realisták, de ne veszítsük el a vidámságot, a bátorságot és a reményteljes odaadást! Ne engedjük, hogy elragadják tőlünk a missziós erőt!

HARMADIK FEJEZET

AZ EVANGÉLIUM HIRDETÉSE

110. Miután fontolóra vettük az aktuális valóság néhány kihívását, most szeretnék emlékeztetni arra a feladatra, amely minden korszakban és minden helyen ránk vár, mert „nem történhet igazi evangelizáció annak kifejezett hirdetése nélkül, hogy Jézus Krisztus az Úr”; valamint anélkül, hogy „Jézus Krisztus hirdetése elsőbbséget kapjon az evangelizáció minden tevékenységében”.^[77] Az ázsiai püspökök aggodalmaira reflektálva mondta II. János Pál, hogy „ha az Egyháznak be kell töltenie gondviselészerű rendeltetését, akkor abszolút elsőbbséget kell biztosítanotok az evangelizációnak, mint Jézus Krisztus üdvözítő halála és feltámadása örömteli, türelmes és egyre

szélesebb körű hirdetésének”.^[78] Ez mindenkire érvényes.

I. Isten egész népe hirdeti az evangéliumot

111. Az evangelizáció az Egyház feladata. De az evangelizálás alanya jóval több egy szervezett és hierarchikus intézménynél, mert elsősorban egy Isten felé úton lévő nép. Ennek a misztériuma kétségtelenül a Szentháromságban gyökerezik, de megvan a maga történeti konkrétsága egy zarándok és evangelizáló népben, mely mindig felülmúl minden, mégoly szükséges intézményes megnyilvánulást. Szeretnék röviden elidőzni az Egyház eme értelmezésénél, melynek végső alapja Isten szabad és ingyenes kezdeményezése.

Egy nép mindenkiért

112. Az üdvösség, amelyet Isten felkínál nekünk, az ő irgalmasságának a műve. Nincs olyan emberi cselekvés – bármilyen jó legyen is –, mellyel kiérdemelhetnénk ekkora ajándékot. Isten tisztán kegyelemből vonz magához, hogy egyesüljünk vele.^[79] Elküldi Lelkét a szívünkbe, hogy gyermekeivé tegyen, átfőmáljon és képessé tegyen arra, hogy életünkkel válaszoljunk az ő szeretetére. Az Egyházat Jézus Krisztus úgy küldi, mint az Istentől felkínált üdvösség szentségét.^[80] Az Egyház pedig együttműködik a maga evangelizáló tevékenységével az isteni kegyelem eszközeként. Ez a kegyelem szüntelenül és minden lehetséges kontrollt túlhaladó módon tevékenykedik. Jól kifejezte mindezt XVI. Benedek, amikor megnyitotta a szinódus elmélkedéseinek sorát: „Fontos mindig tudnunk, hogy az első szó, az igazi kezdeményezés, az igazi tevékenység Istentől való, és csak ezen isteni kezdeményezésbe bekapcsolódva, csakis ezen isteni kezdeményezésért könyörögve válhatunk mi is – övele és őbenne – evangelizálókká.”^[81] A kegyelem elsőbbsége elvének fáklyának kell lennie, amely állandóan megvilágítja az evangelizációra vonatkozó töprengéseinket.

113. Ez az üdvösség, melyet Isten valósít meg, s melyet az Egyház örömmel hirdet, mindenkié;^[82] Isten megkezdett egy utat, hogy minden idők minden emberével egyesüljön. Úgy határozott, hogy népként, és nem elszigetelt egyénenként hívja össze az embereket.^[83] Senki nem üdvözl egyedül, elszigetelt egyénként, csupán saját erejéből. Isten úgy vonz bennünket, hogy figyelembe veszi a személyek közötti kapcsolatok bonyolult szövetét, ami egy emberi közösségben az élettel együtt jár. Ez a nép, melyet Isten kiválasztott magának és egybehívott, az Egyház. Jézus nem azt mondta az apostoloknak, hogy kiváltságos csoportot vagy elitet alkossanak, hanem azt mondta nekik: „Menjetek tehát, tegyétek tanítványommá mind a népeket” (Mt 28,19). Mint Szent Pál állítja, Isten népében, az Egyházban „nincs többé zsidó vagy görög, (...) mert mindannyian egygé lettetek Krisztus Jézusban” (Gal 3,28). El szeretném mondani mindazoknak, akik távol érzik magukat Istentől és az Egyháztól, azoknak, akik félénkek és a közömbösek: az Úr téged is hív, hogy része légy népének, s ezt nagy tisztelettel és szeretettel teszi!

114. Egyháznak lenni azt jelenti, hogy Isten népe vagyunk, összhangban az Atya nagy szeretetével. Ez azt is magában foglalja, hogy Isten kovászának kell lennünk az emberek között. Ez Isten üdvösségének hirdetését és elvitelét jelenti világunkba, amely gyakran elveszti önmagát; amelynek olyan válaszokra van szüksége, amelyek bátorítják, reményt és új lelkesedést adnak az úton. Az Egyháznak az ingyenes irgalmasság helyévé kell lennie, ahol mindenki úgy érezheti, hogy befogadják, szeretik, megbocsátanak neki, és bátorítják, hogy az evangélium jó életének megfelelően éljen.

Egy sokarcú nép

115. Isten e népe a föld népeiben testesül meg, melyek közül mindegyiknek megvan a maga kultúrája. A kultúra fogalma értékes eszköz ahhoz, hogy megértsük a keresztény élet különböző kifejeződési formáit, amelyek jelen vannak Isten népében. Egy meghatározott társadalom életstílusa ez, sajátos mód, melyet tagjai kialakítottak az egymás közötti, a más teremtményekkel és Istennel való kapcsolatfelvételre. Ha így értjük, akkor a kultúra magában foglalja egy nép életének teljességét.[84] Történelmi formálódása során minden nép jogos autonómiával fejleszti ki saját kultúráját.[85] Ez abból következik, hogy az emberi személy „természete szerint teljesen közösségre van utalva”,[86] és mindig arra a társadalomra vonatkoztatva értelmezhető, amelyben a valósággal való viszonyát egy konkrét módon megéli. Az emberi lény mindig kultúrába foglalt: a „természet és kultúra a legszorosabban összefonódnak”. [87] A kegyelem feltételezi a kultúrát, és Isten ajándéka annak a kultúrájában testesül meg, aki megkapja azt.

116. A kereszténység kétezer éves történelme folyamán számtalan nép kapta meg a hit kegyelmét. Kivirágoztatták életük mindennapjaiban, és a rájuk jellemző kulturális módozatoknak megfelelően adták tovább. Amikor egy közösség befogadja az üdvösség hírét, a Szentlélek az evangélium átformáló ereje által megtermékenyíti annak a kultúráját. Oly módon teszi ezt – miként ezt az Egyház történelmében láthatjuk –, hogy a kereszténység nem rendelkezik egyetlen kulturális modellel, hanem „teljesen önmaga marad, tökéletes hűségben az evangélium hirdetéséhez és az egyházi hagyományhoz, egyszersmind magára ölti annak a számtalan kultúrának és számtalan népnek az arcát is, amely befogadja, s akik között gyökeret ver.”[88] A különféle népekben, melyek sajátos kultúrájuknak megfelelően tapasztalják meg Isten ajándékát, az Egyház kifejezi a maga hiteles katolicitását, és megmutatja ezen „sokszínű arc szépségét”. [89] Egy evangelizált nép keresztény kifejezési formáiban a Szentlélek megszépíti az Egyházat: megmutatja neki a kinyilatkoztatás új szempontjait, és új arccal ajándékozza meg. Az inkulturációban az Egyház „a népeket kultúrájukkal együtt bekapcsolja saját közösségébe,”[90] mert „az értékek és a pozitív formák”, melyeket minden kultúra hordoz, „gazdagítják azt a módot, ahogyan hirdetik, megértik és megélik az evangéliumot.”[91] Ily módon „az Egyház, befogadva a különböző kultúrák értékeit, *sponsa ornata monilibus suis*, »ékszerekkel díszített menyasszonnyá« válik” (vö. Iz 61,10).[92]

117. A helyesen értelmezett kulturális sokféleség nem sebz meg az Egyház egységét. A

Szentlélek, akit az Atya és a Fiú küld, alakítja át a szívünket és tesz képessé arra, hogy belépünk a Szentháromsággal való tökéletes közösségbe, ahol minden megtalálja a maga egységét. Ő építi Isten népe közösségét és harmóniáját. Maga a Szentlélek a harmónia, mint ahogy ő a szeretet köteléke az Atya és a Fiú között.[93] Ő az, aki az ajándékok sokféle és változatos gazdagságát létbe hívja, egyben ő maga hoz létre egy olyan egységet, mely soha nem uniformitás, hanem vonzó, változatos harmónia. Az evangelizáció örömmel ismeri fel ezt a sokféle gazdagságot, melyet a Lélek támaszt az Egyházban. Nem felelne meg a megtestesülés logikájának, ha egy egykultúrájú és egyhangú kereszténységben gondolkodnánk. Bár igaz, hogy néhány kultúra szorosan kötődött az evangélium meghirdetéséhez és a keresztény gondolkodás kibontakozásához, ám a kinyilatkoztatott üzenet egyikükkel sem azonosul, és tartalma kultúrák fölötti. Éppen ezért az új, vagy a keresztény igehirdetést még be nem fogadott kultúrák evangelizációjában nem feltétlenül szükséges az evangélium ajánlatával együtt egy meghatározott kulturális formát erőltetni, bármilyen szép vagy régi is az. Az üzenet, amelyet hirdetünk, mindig valamilyen kulturális öltözetben van, néha azonban az Egyházban beleesünk saját kultúránk öntelt szakralizálásának hibájába, mellyel inkább fanatizmusról, mintsem hiteles evangelizáló buzgóságról teszünk tanúságot.

118. Az óceániai püspökök kérték, hogy az ottani Egyház „a térség hagyományaiból és kultúráiból kiindulva fejlessze ki Krisztus igazságának megértését és bemutatását”, és sürgették, hogy „a misszionáriusok a bennszülött keresztényekkel összhangban dolgozzanak, biztosítandó, hogy az Egyház hite és élete minden egyes kultúrának megfelelő, törvényes formában nyerjen kifejeződést”. [94] Nem várhatjuk el, hogy minden kontinens összes népe utánozza a keresztény hit megjelenítésében azt a módot, ahogyan az európai népek a történelem egy meghatározott pillanatában magukévá tették azt, mert a hit nem zárkozhat be egy részleges kultúra megértése és kifejezőmódja korlátai közé. [95] Vitathatatlan, hogy egyetlen kultúra sem meríti ki Krisztus megváltásának misztériumát.

Valamennyien misszionárius tanítványok vagyunk

119. Minden megkeresztelt emberben, az elsőtől az utolsóig, hat a Lélek megszentelő ereje, mely evangelizálásra készlet. Isten népe szent e felkentség miatt, amely *tévedhetetlen „in credendo”*. Ez azt jelenti, hogy amikor ez a nép hisz, nem téved, még akkor sem, ha nem talál szavakat hite kifejezésére. A Lélek vezeti az igazságban, és vezeti el az üdvösségre. [96] Az emberiség iránti szeretet misztériumának részeként Isten a hívők összességét felruhazza a *hit ösztönével* – a *sensus fidei* vel, hitérzékkel –, mely segíti őket annak elkülönítésében, ami valóban Istentől jön. A Lélek jelenléte egyfajta közös természetűséget [connaturalitas] ad a keresztényeknek az isteni valóságokkal. Emellett bölcsességet ad nekik, mely lehetővé teszi számukra, hogy intuitív módon megragadják ezeket az isteni valóságokat, bár nem rendelkeznek a megfelelő eszközökkel azok pontos kifejezésére.

120. A keresztség erejében Isten népének minden tagja misszionárius tanítvány lett (vö. Mt

28,19). Minden megkeresztelt ember, akármilyen egyházi funkciója vagy hitismeretekben való jártassága legyen is, az evangelizáció aktív alanya. Helytelen volna egy olyan elképzelésre gondolnunk, miszerint szakképzett munkások viszik előre az evangelizációt, miközben a nép többi tagja egyszerűen csak befogadja cselekedeteiket. Az új evangelizációnak magában kell hordoznia minden egyes megkeresztelt újfajta aktív szereplővé válását. Ez a meggyőződés közvetlen felszólítássá válik minden keresztény felé, hogy senki ne mondjon le a saját evangelizációs feladatáról, lévén, hogy ha valaki valóságosan megtapasztalta az üdvözítő Isten szeretetét, nem szorul hosszas felkészítésre, hogy elmenjen és hirdesse azt, nem várhat arra, hogy sok előadásban vagy hosszas oktatásban legyen része. Minden keresztény annyira misszionárius, amennyire Jézus Krisztusban találkozott Isten szeretetével; többé ne mondjuk, hogy „tanítványok” és „misszionáriusok” vagyunk, hanem azt mondjuk, mindig „misszionárius-tanítványok” vagyunk. Ha erről nem vagyunk meggyőződve, nézzük meg az első tanítványokat, akik közvetlenül azután, hogy megismerték Jézus tekintetét, elmentek és örömmel telve hirdették őt: „Megtaláltuk a Messiást!” (Jn 1,41). A szamáriai asszony, alighogy befejezte beszélgetését Jézussal, misszionárius lett, és „az asszony szavára” (Jn 4,39) sok szamáriai hitt Jézusban. Jézus Krisztussal való találkozása után Szent Pál is „mindjárt tanította, hogy Jézus az Isten Fia” (ApCsel 9,20). Mi mire várunk?

121. Kétségtelen, hogy valamennyien arra vagyunk hivatottak, hogy egyre inkább evangelizálók legyünk. Egyszersmind törekednünk kell a jobb képzésre, szeretetünk elmélyítésére és az evangélium melletti világosabb tanúságtételre. Ebben az összefüggésben mindnyájunknak engednünk kell, hogy a többiek állandóan evangelizáljanak bennünket; ez azonban nem azt jelenti, hogy le kell mondanunk evangelizáló küldetésünkről, hanem inkább meg kell találnunk annak a módját, hogy miként közölhetjük Jézust konkrét helyzetünknek megfelelően.

Valamennyien arra vagyunk hivatottak, hogy fölkináljuk másoknak a kifejezett tanúságtételt az Úr üdvözítő szeretetéről, aki minden tökéletlenségünkön túl följánlja nekünk közelségét, szavát és erejét, és így értelmet ad életünknek. A szíved tudja, hogy az élet nem ugyanaz nélküle, tehát az, amit felfedeztél, az, ami segít élni és ami reményt ad neked, ez az, amit közölnöd kell másokkal. Tökéletlenségünk nem lehet mentség; épp ellenkezőleg, a küldetés állandó készítés arra, hogy ne kényelmesedjünk el a középszerűségben, hanem állandóan növekedjünk. A hit melletti tanúságtétel, melyet minden kereszténynek nyújtania kell, magában foglalja Szent Pál megállapítását: „Nem mintha már elértem volna, vagy már célba értem volna, de futok utána, hogy magamhoz ragadjam. (...) Futok a kitűzött cél felé” (Fil 3,12-14).

A népi jámborság evangelizáló ereje

122. Ugyanígy elgondolhatjuk, hogy a különböző népek, melyekben meggyökerezett az evangélium, az evangelizációnak aktív, tevékeny kollektív alanyai. Ez azért van így, mert minden nép a saját kultúrájának teremtője és a saját történelmének főszereplője. A kultúra dinamikus valóság, melyet egy nép folyamatosan újrateremt, és minden nemzedék a különféle egzisztenciális helyzetekkel kapcsolatos magatartások összességét adja tovább, melyet azután az

új nemzedéknek saját kihívásainak megfelelően kell újra kidolgoznia. Az emberi lény „egyszerre gyermeke és atyja a kultúrának, amelyben él”.^[97] Amikor egy népben inkulturálódott az evangélium, akkor a kultúra átadásának folyamatában a hitet is mindig új módokon adja tovább; innen fakad az inkulturációként értett evangelizáció fontossága. Isten népének minden egyes része, amikor a saját életében a maga gondolkodásmódja szerint fordítja le Isten ajándékát, akkor a megkapott hitről tesz tanúságot, és gazdagítja azt a beszédes új kifejezési formákkal. Elmondható, hogy „a nép folyamatosan evangelizálja önmagát”.^[98] Ez a jelentősége a népi jámborságnak, amely Isten népe spontán missziós tevékenységének hiteles kifejeződése. Ez egy állandó fejlődésben lévő valóság, melynek főszereplője a Szentlélek.^[99]

123. A népi jámborságban ragadható meg az a mód, ahogyan a megkapott hit megtestesül egy kultúrában, és folytonosan továbbadja magát. Olykor bizalmatlanul tekintettek rá, de a zsinat utáni évtizedekben újraértékelték. VI. Pál *Evangelii nuntiandi* kezdetű apostoli buzdításában határozott lökést adott ennek az iránynak. Elmondja, hogy a népi jámborság „kifejezheti az Isten utáni szomjúságot, ahogyan azt csak az egyszerű emberek és a szegények tudják átélni,”^[100] s amelyek „hősiességig menő nagylelkűséget és önfeláldozást szülhetnek”,^[101] ha a hit megvallásáról van szó. A közelmúltban XVI. Benedek Latin-Amerikában utalt arra, hogy a népi jámborság esetében „a Katolikus Egyház drága kincséről” beszélhetünk, s hogy ebben „jelenik meg a latin-amerikai népek lelke”.^[102]

124. Az *Aparecidai dokumentum* leírja azt a gazdagságot, melyet a Szentlélek bontakoztat ki a népi jámborságban a maga ingyenes kezdeményezésével. Azon a szeretett kontinensen, ahol oly sok keresztény fejezi ki a maga hitét a népi jámborságban, a püspökök ezt a „népi lelkeségnek” vagy „népi misztikának” nevezik.^[103] Igazi, „az egyszerű emberek kultúrájában megtestesült lelkeség” ez.^[104] Nem nélkülözi a tartalmakat, hanem közvetlenebbül fedezi fel és fejezi ki azokat, inkább a szimbólumok útján, mint az eszközszerű ész használatával, s a hitaktusban jobbra a *credere in Deumot* [hinni Istenben], s nem annyira a *credere Deumot* [hinni Istent] hangsúlyozza.^[105] A népi jámborság „a hit megélésének legitim formája, egyik módja annak, hogy az Egyház részének érezzék magukat, és misszionáriusok legyenek”.^[106] Magával hozza a missziósság, az önmagából való kilépés és a zarándoklét kegyelmét: „Amikor a gyermekeikkel, vagy másokat meghívva közösen zarándokolnak a kegyhelyekre, és részt vesznek a népi jámborság más megnyilvánulásaiban, az önmagában az evangelizálás aktusa.”^[107] Ne korlátozzuk, ne akarjuk kontroll alatt tartani ezt a missziós erőt!

125. E valóság megértéséhez szükséges, hogy a Jó Pásztor tekintetével közeledjünk hozzá, aki nem ítélni, hanem szeretni akar. Csak a szeretettől kapott érzelmi hasonlóságból kiindulva értékelhetjük a keresztény népek, s különösen a szegények jámborságában jelen lévő hívő életet. Azoknak az anyáknak a szilárd hitére gondolok, akik beteg gyermekük ágya mellett megragadják a rózsafüzért akkor is, ha nem tudják egybekapcsolni a *Credo* mondatait; vagy arra a reményre, amely egy gyertya meggyújtásában fejeződik ki, miközben alázattal kéri Mária segítségét; vagy a mély szeretetről tanúskodó pillantásban, melyet a megfeszített Krisztusra vetnek. Aki szereti Isten

szent hívő népét, nem láthatja ezekben a cselekményekben az isteninek pusztán természetes keresését. Ezek egy hívő élet megnyilvánulásai, amelyet a szívünkbe árasztott Szentlélek tevékenysége éltet (vö. Róm 5,5).

126. A népi jámborságban, mivel az az inkulturált evangélium gyümölcse, tevékeny evangelizáló erő rejlik, melyet nem szabad alábecsülnünk, mert ez a Szentlélek művének félreismerése volna. Inkább bátorítanunk és erősítenünk kell, hogy elmélyítsük az inkulturáció folyamatát, mely soha véget nem érő valóság. Sokat kell tanulnunk a népi jámborság megnyilvánulásaiból, és annak számára, aki képes olvasni, ezek olyan teológiai *források* [loci theologici], amelyekre oda kell figyelünk, különösen akkor, amikor az új evangelizációra gondolunk.

Személytől személyig

127. Most, amikor az Egyház mély missziós megújulást akar átélni, van az igehirdetésnek egy olyan formája, mely mindennapos feladatként vár mindegyikünkre. Nevezetesen, hogy az evangéliumot azoknak vigyük el, akikkel dolgunk van: akár közel állnak hozzánk, akár ismeretlenek. Ez az igehirdetésnek az a fajtája, amely egy beszélgetés során valósítható meg, de ilyen az is, amit egy misszionárius akkor végez, amikor meglátogat egy családi otthont. Tanítványnak lenni állandó készséget jelent arra, hogy elvigyük másokhoz Jézus szeretetét, és ez spontán módon bárhol megtörténhet, utcákon, tereken, munka közben, egy úton.

128. Ebben a mindig tiszteletteljes és udvarias igehirdetésben az első mozzanat a személyes párbeszéd, melyben a másik kifejezi és megosztja örömeit, reményeit, aggodalmait szeretteiért és sok egyéb dolgot, ami betölti a szívét. Csak e beszélgetés után lehet bemutatni az ígét, akár egy szentírási rész felolvasásával, vagy elmesélve azt, de mindig emlékeztetve az alapvető üzenetre: Isten személyes szeretetére, aki emberré lett, önmagát adta értünk; s mert él, felkínálja üdvösségét és barátságát. Olyan üzenet ez, amelyet alázatos és tanúságtevő, mindig tanulékony magatartással osztanak meg, annak a tudatában, hogy az oly gazdag és mély, hogy mindig felülmúl bennünket. Néha közvetlenebbül fejeződik ki, máskor személyes tanúságtétel, elbeszélés, gesztus által, vagy olyan formában, melyet maga a Szentlélek ébreszthet a konkrét helyzetben. Ha jónak látszik, és megvannak hozzá a feltételek, helyes, ha egy ilyen testvéri és missziós találkozó rövid imával fejeződik be, mely azokhoz az aggodalmakhoz kötődik, melyekről a megszólított személy beszélt. Ezáltal világosabban megérzi, hogy meghallgatták és megértették, hogy helyzetét Isten kezébe tették le, és fel fogja ismerni, hogy Isten szava valóságosan az ő életéhez szól.

129. Nem kell azt gondolnunk, hogy az evangéliumi üzenetet mindig előre meghatározott formulákkal, vagy olyan pontos szavakkal kell átadni, melyek abszolút változhatatlan tartalmat fejeznek ki. Ez az üzenet oly változatos formákban adódik át, melyeket lehetetlen volna leírni vagy listába foglalni, s melyeknek a maga megszámálhatatlan gesztusával és jelével Isten népe a kollektív alanya. Ennek következtében, ha az evangélium megtestesült egy kultúrában, már nem

csak személytől személyig szóló hirdetéssel közlik. Emiatt meg kell gondolnunk, hogy azokban az országokban, ahol a kereszténység kisebbségben van, azon túlmenően, hogy az egyes megkeresztelteteket bátorítják az evangélium hirdetésére, a részegyházaknak tevékenyen elő kell mozdítaniuk az inkulturáció legalább kezdetleges formáit. Amire törekedni kell, lényegében az, hogy az evangélium hirdetése, mely az adott kultúra sajátos kategóriáiban fejeződik ki, új szintézist eredményezzen azzal a kultúrával. Igaz, hogy ezek a folyamatok mindig lassúak, de a félelem néha túlságosan megbénít bennünket. Ha igent mondunk a bátorságot megfojtó kétségekre és félelmekre, megtörténhet, hogy ahelyett, hogy kreatívak volnánk, egyszerűen kényelmesek maradunk, s nem váltunk ki semmiféle előrehaladást. Ebben az esetben nem leszünk részesei a történeti folyamatoknak az együttműködésünkkel, pusztán az Egyház terméketlen stagnálásának leszünk a szemlélői.

Karizmák az evangelizáló közösség szolgálatában

130. A Szentlélek az egész Egyházat gazdaggá teszi, hogy a különböző karizmákkal is evangelizáljon. A karizmák az Egyház megújulását és épülését szolgáló ajándékok. [108] Nem egy bizonyos csoportra bízott zárt örökséget képeznek, hanem a Léleknek az egyházi testbe beépülő ajándékai ezek, melyek a középpont, Krisztus felé irányulnak, akiből evangelizáló erőként sugároznak szét. Egy karizma hitelességének világos jele az egyháziassága, azaz arra való képessége, hogy harmonikusan beilleszkedjék Isten szent népe életébe mindenkinek a javára. A Szentlélektől támasztott hiteles újdonságnak nem kell árnyékot vetnie más lelkiségekre és ajándékokra azért, hogy önmagát kiemelje. Minél inkább az evangélium szívére tekint egy karizma, gyakorlása annál egyházasabb lesz. Még ha fáradságba kerül is, ez karizma a közösségben mutatkozik hitelesen és titokzatosan termékenynek. Ha az Egyház megéli ezt a kihívást, akkor a béke modelljévé lehet a világban.

131. A személyek és közösségek közötti különbözőségek olykor zavaróak lehetnek, ám a Szentlélek, aki ennek a sokféleségnek az eredete, mindenből ki tud hozni valami jót, és képes átalakítani evangelizációs dinamizmussá, amely a vonzás által hatékony. A különbséget mindig a Szentlélek segítségével kell összebekíteni; egyedül ő tud különbözőséget, pluralitást és sokféleséget ébresztetni, s egyszersmind megvalósítani az egységet. Ezzel szemben, amikor mi akarunk létrehozni különbözőséget, és bezárkózunk a magunk részlegességeibe, kirekesztéseinkbe, megoszlást váltunk ki; másrészt, amikor a magunk emberi terveivel mi akarjuk létrehozni az egységet, az az uniformitás és az egyneműsítés bevezetésévé válik. Ez nem segíti az Egyház küldetését.

Kultúra, gondolkodás és nevelés

132. A kultúrának szóló igehirdetés magában foglalja az evangélium meghirdetését a szakmai, tudományos és akadémiai kultúráknak is. A hit, az ész és a tudományok közötti találkozás ez, mely arra irányul, hogy új módon fejtse ki a [keresztény hit] hihetőségét, s egy eredeti hitvédelmet

fejlesszen ki.[109] Ez segít megteremteni azokat a készségeket, amelyek ahhoz szükségesek, hogy mindenki meghallja az evangéliumot. Amikor az ész és a tudományok bizonyos kategóriáit befogadjuk az üzenet hirdetésébe, ezek a kategóriák az evangelizáció eszközeivé válnak; ez a borra vált víz. Ami így beépült, az nemcsak megváltott lesz, hanem a Lélek eszközévé válik a világ megvilágosítására és megújítására.

133. Abból következően, hogy nem elegendő az evangelizáló féltő gondja minden személy elérésére, és az evangéliumot a kultúráknak a maguk egészében is hirdetik, a teológia – nem csak a lelkipásztori teológia –, amely párbeszédben áll a többi tudománnyal és az emberi tapasztalatokkal, új fontosságot kap annak a terén, hogy elgondoljuk: miként juttatható el az evangélium ajánlattétele a kulturális szövegkörnyezetek és a címzettek sokféleségéhez.[110] Az evangelizációban elkötelezett Egyház becsüli és bátorítja a teológusok karizmáját és erőfeszítéseit a teológiai kutatásban, amely elősegíti a párbeszédet a kultúra és a tudomány világával. Felkérem a teológusokat, hogy ezt a szolgálatot az Egyház üdvözítő küldetésének részeként végezzék. Ehhez azonban az kell, hogy szívügyük legyen az Egyház és a teológia evangelizáló rendeltetése, és ne elégedjenek meg az íróasztal-teológiával.

134. Az egyetemek kiváltságos helyek eme evangelizációs feladat átgondolására és kibontakoztatására, mégpedig interdiszciplináris és integrális módon. A katolikus iskolák, amelyek mindig annak a módját keresik, hogy miként kapcsolhatják össze a nevelői feladatot az evangélium kifejezett hirdetésével, nagyon értékes szolgálatot tesznek a kultúra evangelizációjának azokban az országokban és városokban is, ahol az ellenséges helyzet arra késztet minket, hogy kreatívak legyünk a megfelelő útvonalak megtalálásában.[111]

II. A homília

135. Vegyük most szemügyre a liturgia keretein belüli igehirdetést, melyet a lelkipásztoroknak komolyan értékelniük kell. Részletesen, sőt meglehetősen aprólékos módon fogok foglalkozni a homíliával és annak előkészítésével, mert sok a kifogás eme fontos szolgálattal kapcsolatban, melyeket nem hagyhatunk figyelmen kívül. A homília a próbaköve a lelkipásztor értékelésének és a népével való találkozásra irányuló képességének. Tudjuk, hogy a hívők sokra tartják a homíliát; ám ők maguk éppúgy, mint a felszentelt szolgák, gyakran szenvednek: az egyik attól, hogy meg kell hallgatnia, a másik attól, hogy el kell mondania. Szomorú, ha ez így van. Valójában a homília a Lélek intenzív és boldog megtapasztalása lehet, bátorító találkozás a szóval, a megújulás és a növekedés állandó forrása.

136. Újítsuk meg a prédikációba vetett bizalmunkat, mely azon a meggyőződésen alapul, hogy maga Isten akarja elérni a többieket a prédikátor által, s hogy ő terjeszti ki a hatalmát az emberi szó által. Szent Pál határozottan beszél az igehirdetés szükségességéről, mert az Úr a többieket a mi szavunkkal is el akarja érni (vö. Róm 10,14-17). A mi Urunk is a szóval hódította meg a nép szívét. Mindenfelől jöttek, hogy hallgassák őt (vö. Mk 1,45). Csodálkozva „itták” a tanítását (vö. Mk

6,2). Érezték, hogy úgy beszél hozzájuk, mint akinek hatalma van (vö. Mk 1,27). Az apostolok szavával, akiket meghívott „hogya vele legyenek, és elküldje őket hirdetni az ígét” (Mk 3,14), az Egyház kebelére vonzotta az összes népet (vö. Mk 16,15.20).

A liturgikus szövegkörnyezet

137. Most szükséges emlékeztetnünk arra: „Nem szabad megfellebbeznünk arról, hogy *Isten ígétének liturgikus hirdetése*, főleg a szentmise keretében, nem csupán az elmélkedés és a katekézis alkalma, hanem *Isten dialógusa népével*; párbeszéd, amelyben elhangzanak az üdvösség csodatettei, és folytonosan újra előterjesztésre kerülnek a szövetség követelményei.”^[112] Itt a homília kivételes értékelése jelenik meg, amely eucharisztikus szövegkörnyezetéből származik. Ez az oka annak, hogy mindenfajta katekézis felett áll, lévén hogy ez az Isten és a népe közötti párbeszéd legkiemelkedőbb mozzanata a szentáldozás előtt. A homília annak a párbeszédnek az újakezdése, mely már megnyílt az Úr és népe között. Aki prédikál, annak ismernie kell közössége szívét, hogy lássa, hol élő és lángoló az Isten utáni vágy, de azt is, hogy ez az egykor szenvedélyes dialógus hol hallgatott el, vagy hol nem tudott gyümölcsöt hozni.

138. A homília nem lehet szórakoztató látványosság, nem igazodhat a média eszközeinek logikájához, hanem lelkesedést és értelmet kell adnia az ünneplésnek. Egészen sajátos műfaj, amiatt, hogy egy *liturgikus* ünneplés keretében hangzik el; éppen ezért rövidnek kell lennie, és kerülnie kell, hogy konferenciabeszédnek vagy előadásnak tűnjön. Lehet, hogy a prédikáló képes a nép figyelmét egy órán át fenntartani, de így az ő szava fontosabbá válik, mint a hit ünneplése. Ha a homília túl hosszúvá nyúlik, a liturgikus ünneplés két jellegzetességét károsítja: a részek közötti harmóniáját és a ritmusát. Amikor a prédikáció a liturgia keretében hangzik el, akkor az Atyának tett felajánlás részeként és a Krisztus által az ünneplésben kiárasztott kegyelem közvetítőjeként ölt testet. Ez megköveteli, hogy a prédikáció a közösséget is, a prédikátort is a Krisztussal való – az életet átalakító – eucharisztikus egyesülés felé irányítsa. Megkívánja, hogy az ígehirdető szava ne foglaljon el túl nagy teret, hogy ily módon az Úr jobban ragyoghasson, mint a szolga.

Anyai beszélgetés

139. Mondtuk már, hogy Isten népe, mivel a Lélek állandóan tevékenykedik benne, folyamatosan evangelizálja önmagát. Mit jelent ez a meggyőződés a prédikátor számára? Arra emlékeztet, hogy az Egyház anya, és úgy prédikál a népnek, mint egy anya, aki gyermekéhez beszél, tudván, hogy a fiú bízik abban, hogy mindaz, amire tanítják, az ő javát szolgálja, mert tudja, hogy szeretik őt. Emellett a jó anya felismeri mindazt, amit Isten vetett el a fiában, meghallgatja a fiú aggodalmait, és átérzi teszi azokat. A szeretet szelleme, mely egy családban uralkodik, mind az anyát, mind a fiút vezeti a párbeszéd során, melyben tanítanak és tanulnak, helyreigazítanak és megbecsülik a

jó dolgokat – így történik a homíliában is. Ugyanaz a Lélek, aki az evangéliumokat sugallta, Isten népében is tevékenykedik, és azt is sugallja, hogyan kell meghallani a nép hitét, és hogyan kell prédikálni minden eucharishtiában. A keresztény prédikáció ekként az élő víz forrására talál a nép kultúrájának a szívében, akár azért, hogy tudja, mit kell mondania, akár azért, hogy megtalálja a megfelelő módot, ahogyan mondania kell. Miként mindannyiunknak jól esik, ha anyanyelvünkön beszélnek velünk, úgy a hitben is jól esik, ha egy „anyai kultúra” kulcsában, „anyanyelven” szólnak hozzánk (vö. 2Mak 7,21.27), így a szív készségesebb a meghallásra. Ez a nyelv úgy hangzik, hogy bátorságot, lélegzetet, erőt, indítást közvetít.

140. Ezt az egyházas-anyai légkört, melyben kibontakozik az Úr és népe közötti párbeszéd, a prédikátor szívbeli közelségével, hangjának melegségével, fogalmazási stílusának szelídségével, gesztusainak örömeivel kell elősegíteni és ápolni. Még olyan esetekben is, amikor a homília kissé unalmasra sikerül, ha érződik rajta az egyházas-anyai lelkület, mindig termékeny lesz, mint ahogy egy anya unalmas tanácsai is gyümölcsöt hoznak idővel a gyermekei szívében.

141. Csodálatosak az erőforrások, melyeket az Úr a népével való párbeszédben felhasznál, hogy mindenkinek kinyilatkoztassa misztériumát, hogy emelkedett és igényes tanítással magával ragadja az egyszerű népet. Úgy hiszem, a titok abban áll, ahogyan Jézus a népére tekint, túl annak minden gyöngeségén és elesettségén: „Ne félj, te kisdéd nyáj, hisz Atyátok úgy látta jónak, hogy nektek adja országát” (Lk 12,32). Jézus ezzel a lelkülettel prédikál. Örömmel eltelve áldja az Atyát a Lélekben, aki a kicsinyeket vonja magához: „Dicsőítelek, Atyám, ég és föld Ura, hogy elrejtetted ezeket a bölcsek és okosak elől, és kinyilvánítottad a kicsinyeknek” (Lk 10,21). Az Úr igazán örül a népével folytatott párbeszédnek, és a prédikálónak részesednie kell az Úr népe iránt érzett örömeiben.

Szíveket lánggra lobbantó szavak

142. A párbeszéd sokkal több, mint egy igazság közlése: a beszélgetés kedvéért, egy konkrét jó érdekében zajlik, melyet azok közölnek egymással, akik a szavak által szeretik egymást. Olyan jó ez, mely nem dolgokban áll, hanem magukban a személyekben, akik kölcsönösen önmagukat ajándékozzák oda a párbeszédben. A pusztán erkölcsi vagy oktató prédikáció, és az is, amelyik exegézis-órává válik, megcsonkítja ezt a szívek közötti kommunikációt, mely jelen van a homíliában, s melynek szinte szentségi jellegűnek kell lennie: „A hit tehát hallásból fakad, a hallás pedig Krisztus tanításából” (Róm 10,17). A homíliában az igazság társul a szépséghez és a jóhoz. Nem elvont igazságok vagy rideg következtetések, hiszen benne az Úr által használt képek szépsége is közli magát, hogy így a jó megtételére buzdítson. A hívő nép emlékezetében túl kell csordulnia Isten csodatetteinek, mint Máriaéban. Mária szíve, mely mindig nyitott a neki hirdetett szeretet örömteli és lehetséges gyakorlásának reményére, érzi, hogy a Szentírásban minden szó elsősorban ajándék, mielőtt követelmény lenne.

143. Egy inkulturált prédikáció kihívása, hogy az evangéliumi üzenet szintézisét, és nem

egymástól független eszméket vagy értékeket közvetít. Ahol a szintézised, ott a szíved is. A szintézisre való rávilágítás és az egymástól független eszmék megvilágítása között ugyanolyan különbség van, mint a szív unalma és lángolása között. A prédikátor legszebb és legnehezebb küldetése, hogy egyesítse a szerető szíveket: az Úr szívét és népének szívét. Az Isten és a népe közti dialógus megerősíti a köztük lévő szövetséget, és föleleveníti a szeretet kötelékét. A homília alatt a hívők szíve csöndben van és hagyja, hogy az Úr beszéljen hozzá. Az Úr és az ő népe ezerféleképpen beszélget közvetlenül, közvetítők nélkül. Mindazonáltal a homíliában a nép tagjai azt akarják, hogy valaki eszközként lépjen fel, és oly módon fejezze ki az érzéseket, hogy ennek nyomán mindenki megválaszthassa, hogy miként folytassa a beszélgetést. A szó lényege szerint közvetítő, és nemcsak a két párbeszédben állót feltételezi, hanem egy prédikátort is, aki képviseli ezt a szót mint olyat, azzal a meggyőződéssel, hogy „mi nem magunkat hirdetjük, hanem Krisztus Jézust, az Urat, magunkat csak úgy, mint a ti szolgákat Jézus kedvéért” (2Kor 4,5).

144. Szívvel beszélni nemcsak azt jelenti, hogy megőrizzük a szív lángolását, hanem azt is, hogy megvilágítja azt a kinyilatkoztatás egésze és az út, melyet Isten szava végigjárt az Egyház és hívő népünk szívében a történelem folyamán. A keresztény identitás, mely az a keresztségi ölelés, melyet kiskorunkban kaptunk az Atyától, arra készítet, hogy tékozló – és Máriában nagyon szeretett – gyermekeként egy másik ölelésre vágyakozzunk: az irgalmas Atya ölelésére, aki a dicsőségben vár ránk. Az evangéliumot hirdető nehéz, de szép feladata, hogy megéreztesse népünkkel, hogy e két ölelés között járja útját.

III. A prédikáció előkészítése

145 . A prédikáció előkészítése olyan fontos feladat, amely hosszú ideig tartó tanulást, imádságot, elmélyülést és lelkipásztori leleményességet kíván. Nagyon szívesen elidőzőm annál, hogyan is kell felkészülni a homíliára. Javaslatok ezek, melyek egyeseknek magától értetődőnek tűnhetnek, de jónak tartom a felidőzésüket, hogy emlékeztessenek rá: erre a drága szolgálatra külön időt kell szánni. Néhány plébános gyakran hangoztatja, hogy a sok elfoglaltság miatt mindez lehetetlen; mégis megkockáztatom a kérésemet: minden héten szánjanak megfelelő hosszúságú személyes és közösségi időt erre a feladatra, még akkor is, ha egyéb – máskülönben fontos – feladatokra kevesebb idő jutna emiatt. A prédikációban tevékenykedő Szentlélek iránti hűség nem passzív, hanem aktív és *kreatív*. Magában foglalja, hogy eszközként adjuk oda magunkat (vö. Róm 12,1) minden képességünkkel együtt, hogy Isten felhasználhassa őket. Egy olyan prédikátor, aki nem készül, nem „lelki ember”, hanem tisztességtelen és felelőtlen a kapott ajándékokat illetően.

Az igazság szolgálata

146. A Szentlélek segítségül hívása után az első lépés a teljes figyelemmel való odafordulás a bibliai szöveghez, melyre a prédikációnak épülnie kell. Amikor valaki egy szöveg üzenetét próbálja megérteni, az „igazság szolgálatát” gyakorolja.[113] A szív alázata elismeri, hogy a szó mindig felülmúl bennünket, hogy nem „urai és bírái, hanem letéteményesei, hírnökei és szolgálói”[114]

vagyunk. A szónak ilyen alázatos és rácsodálkozó tisztelete fejeződik ki abban, hogy a lehető legnagyobb figyelemmel és szent félelemmel állunk meg előtte. Egy bibliai szöveg értelmezéséhez türelemre van szükség, félre kell tenni minden sietséget, időt kell rá szánni –érdeklődéssel és *ingyenes* odaadással. Távol kell tartani minden minket gyötrő aggodalmat, hogy ezáltal a nyugodt figyelem másfajta közegébe lépünk be. Nem érdemes hozzáfogni a bibliai szöveg olvasásához akkor, ha gyors, könnyű vagy közvetlen eredményre akarunk jutni. Éppen ezért a prédikációra való előkészület szeretetet igényel. Csakis azokra a dolgokra vagy személyekre fordítunk ingyenes és sietség nélküli időt, akiket szeretünk; mert szeretjük Istent, aki *beszélni* akart. E szeretetből kiindulva szánjuk rá a szükséges időt a tanítvány magatartásával: „Beszélj, Uram, szolgád figyel” (1Sám 3,9).

147. Elsősorban is bizonyosnak kell lennünk abban, hogy megfelelően értjük az olvasott *szavak* jelentését. Szeretném felhívni a figyelmet egy nyilvánvalónak látszó dologra, melyre nem mindig gondolunk: a bibliai szöveg, melyet tanulmányozunk, két- vagy háromezer éves, nyelvezete nagyon eltér attól, amit ma használunk. Bármennyire is úgy tűnik, hogy értjük a szavakat, amelyeket lefordítottak a nyelvünkre, ez még nem jelenti azt, hogy pontosan értjük, mit akart kifejezni a szent szerző. Ismertek a különböző módszerek, melyeket az irodalmi elemzés kínál: figyelni az ismétlődő vagy egymástól eltérő szavakra, felismerni egy szöveg struktúráját és sajátos dinamizmusát, figyelembe venni azt a helyet, amelyet a személyek betöltenek stb. De a cél nem az, hogy egy szöveg minden apró részletét megértsük; sokkal fontosabb felfedezni, hogy mi az az *elsődleges* üzenet, amely strukturálja és egyesíti a szöveget. Ha a prédikátor nem teszi meg ezt az erőfeszítést, előfordulhat, hogy prédikációjának sem lesz egysége és rendje; beszéde tagolatlan eszmék összességévé válik, melyek nem lesznek képesek megindítani a többieket. Az a központi üzenet, amelyet a szerző elsősorban közölni akart, nemcsak azt jelenti, hogy felismerünk egy ideát, hanem hogy felismerjük azt a hatást is, melyet a szerző el akart érni. Ha egy szent szöveget vigasztalásul írtak, nem szabadna tévedések helyesbítésére használni; ha buzdításul írták, nem szabadna oktatásul használni; ha azért írták, hogy valamit tanítsanak Istenről, nem szabadna különféle teológiai elgondolások magyarázatára használni; ha a dicséret vagy a missziós feladat ösztönzésére írták, ne használjuk a legfrissebb hírekről való tájékoztatásra.

148. Kétségtelen, hogy egy szöveg központi üzenetének a megfelelő megértéséhez az egész, az Egyház által áthagyományozott Biblia tanításának összefüggésébe kell helyezni. Ez a bibliai értelmezés fontos alapelve, mely számol a ténnyel, hogy a Szentlélek nemcsak egyes részeket, hanem az egész Bibliát sugalmazta, s hogy a nép egyes kérdések kapcsán az átélt tapasztalatokból kiindulva növekedett Isten akaratának a megértésében. Így kerülhetők el azok az elhibázott vagy részleges értelmezések, melyek ellentmondanak a Szentírás más tanításainak. De ez nem jelenti a szöveg sajátos és egyedi hangsúlyának elgyöngítését, amelyet hirdetni kell. Az unalmas és hatástalan prédikáció egyik hibája éppen az, hogy nem adja át a hirdetett szöveg sajátos erejét.

A szó személyessé tétele

149. A prédikátornak először „bensőséges kapcsolatba kell kerülnie Isten igéjével, amihez fontos, de nem elég a nyelvi és exegetikai tájékozottság; Isten igéjéhez ugyanis imádságos és nyitott szívvel kell közeledni, hogy értelme és érzülete teljesen elmerülhessen benne és kialakulhasson benne egy új lelkiület”.^[115] Jót tesz, ha minden áldott nap, minden vasárnap megújítjuk buzgóságunkat a homília előkészítésében, és feltesszük magunknak a kérdést: növekszik-e bennünk a szeretet a szó iránt, amelyet prédikálunk. Nem szabad megfélekezni arról, hogy „a szolga életszentsége nagyban hozzájárul a szolgálat eredményes végzéséhez”.^[116] Ahogyan Szent Pál mondja: igehirdetésünkkel „nem az embereknek igyekszünk tetszeni, hanem Istennek, aki a szívünket megítéli” (1 Tessz 2,4). Ha él bennünk a vágy, hogy elsőként mi magunk halljuk meg az igét, melyet prédikálnunk kell, az így vagy úgy átragad Isten népére is: „a száj ugyanis a szív bőségéből szól” (Mt 12,34). A vasárnapi olvasmányok teljes ragyogásukkal visszhangoznak a nép szívében, ha elsőként így visszhangoztak a lekipásztor szívében is.

150. Jézus bosszankodott azok miatt a kérkedő, másokkal szemben nagyon igényes mesterek miatt, akik tanították Isten szavát, de nem hagyták, hogy az megvilágosítsa őket: „Elviselhetetlenül nehéz terheket hordanak össze és raknak az emberek vállára, de maguk ujjal sem hajlandók mozdítani rajta” (Mt 23,4). Jakab apostol így buzdított: „Testvéreim, ne akarjatok annyian tanítók lenni, hisz tudjátok, hogy ránk annál súlyosabb ítélet vár” (Jak 3,1). Aki prédikálni akar, annak először készségesen engednie kell, hogy a szó megindítsa őt, és létezésének konkrét körülményei között testté váljon. Így a prédikáció az az intenzív és termékeny tevékenység, mely „azt közli másokkal, amit szemlél”.^[117] Ezért mielőtt konkrétan előkészítené, amit a prédikációban mondani fog, el kell fogadnia, hogy elsőként őt sebezze meg az a szó, mely majd megsebzí a többieket is, mert eleven és átható ez a szó, mely mint egy kard „behatol a lélek és szellem, az íz és a velő gyökeréig, megítéli a szív gondolatait és érzéseit” (Zsid 4,12). Ennek lekipásztori jelentősége van. A nép a jelen korban is szívesebben hallgatja a tanúkat: „hitelességre szomjazik, (...) olyan evangelizálókat vár, akik arról az Istenről beszélnek nekik, akit ismernek és akihez közel vannak, mintha látnák a Láthatatlant”.^[118]

151. Nem azt várják tőlünk, hogy szeplőtelenek legyünk, hanem azt, hogy növekedésben legyünk, hogy éljen bennünk a vágy az előbbre jutásra az evangélium útján, és ne hagyjuk erőtlennül lehanyaglani a kezünket. Elengedhetetlen, hogy a prédikáló bizonyos legyen abban: Isten szereti őt, Jézus Krisztus üdvözítette őt, s mindig az ő szeretetéé az utolsó szó. Ekkora szépség láttán sokszor fogja érezni, hogy élete gyakran nem dicsőíti meg eléggé az igét, és őszintén fog vágyakozni rá, hogy jobban válaszoljon ekkora szeretetre. De ha nem áll meg őszinte nyitottsággal hallgatni az igét, ha nem engedi, hogy megérintse az életét, hogy kérdéseket tegyen föl neki, hogy buzdítsa, hogy serkentse; ha nem szentel időt arra, hogy a szóval imádkozzék, akkor hamis próféta lesz, csaló vagy üres sarlatán. Mindazonáltal ha a maga szegénységének beismeréséből indul ki, és él benne a vágy, hogy mindjobban elköteleződjék, mindig képes lesz majd arra, hogy odaajándékozza Jézus Krisztust, Péterrel együtt mondván: „Aranyom, ezüstöm

nincs, de amim van, azt neked adom” (ApCsel3,6). Az Úr élő, szabad és kreatív lényekként akar felhasználni minket, akik hagyjuk, hogy szava áthasson minket, mielőtt továbbadjuk. Az ő üzenetének valóságosan át kell haladnia a prédikátoron, és nemcsak az értelmén, hanem egész lényét birtokba véve. A Szentlélek, aki sugalmazza a szót, aki „mint az Egyház kezdetén, ma is munkálkodik mindazokban, akik az evangéliumot továbbítják: ha hagyják, hogy (...) birtokba vegye és vezesse őket. A Szentlélek ad ajkukra olyan szavakat, amelyek nem tőlük, maguktól valók.”^[119]

A lelki olvasás

152. Van egy konkrét mód annak meghallására, amit az Úr a szavában akar nekünk mondani, és annak engedésére, hogy az ő Lelke alakítson bennünket. Ezt nevezzük „*lectio diviná*”-nak. Ez pedig abból áll, hogy imádság keretében olvassuk Isten szavát, azért, hogy lehetővé tegyük számára, hogy megvilágosítson és megújítson minket. Ez az imádságos szentírásolvasás nem különül el élesen attól a tanulmányozástól, amelyet a prédikátor végez, hogy megragadja a szöveg központi üzenetét; épp ellenkezőleg: abból kell kiindulnia, hogy felfedezze, mit mond *maga az üzenet* az ő életének. Egy szöveg lelki olvasásának a betű szerinti értelemből kell kiindulnia. Különben könnyen azt mondatjuk a szöveggel, ami nekünk tetszik, ami megerősíti saját döntéseinket, ami alkalmazkodik saját mentális sémáinkhoz. Ez végső soron azt jelentené, hogy valami szentet a saját javunkra használunk fel, és ezt az összezavarodást átvisszük Isten népére is. Soha nem szabad elfelejteni, hogy néha „a sátán is a világosság angyalának tettei magát” (2Kor 11,14).

153. Jó dolog Isten jelenlétében, a szöveg nyugodt olvasása közben feltenni például ilyen kérdéseket: „Uram, mit mond nekem ez a szöveg? Mit akarsz megváltoztatni az életemben ezzel az üzenettel? Mi zavar engem ebben a szövegben? Miért nem érdekel ez engem?” Vagy: „Mi tetszik benne? Mi ösztönöz ebben a szóban? Mi vonz benne? És miért vonz?” Amikor valaki próbálja meghallani az Urat, normális, hogy kísértések érik. E kísértések közül az egyik a fáradtság vagy lehangoltság érzése és az elzárkózás. A másik nagyon gyakori kísértés azt gondolni, hogy a szöveg másoknak szól, hogy ezzel elkerüljük a saját életünkre való alkalmazását. Az is megtörténik, hogy valaki mentségeket keres, melyek lehetővé teszik számára a szöveg sajátos üzenetének a felhígítását. Máskor úgy gondoljuk, hogy Isten túl nagy döntést kíván tőlünk, melynek meghozatalára még nem vagyunk képesek. Ez sokakat megfoszt a szóval való találkozás örömétől, ami igazában azt jelenti, hogy elfeledkezünk róla: nincs türelmesebb az Atyaistennél, és senki sem ért meg és vár úgy minket, mint ő. Ő mindig egy újabb lépés megtételére hív, de nem követel beteljesült választ, ha még nem jártuk be azt az utat, mely ezt lehetővé tenné. Egyszerűen azt kéri, hogy őszintén tekintsünk az életünkre, és színlelés nélkül állítsuk az ő szeme elé, legyünk készek a további növekedésre, és kérjük tőle azt, amit még nem értünk el.

A népet meghallgatva

154. A prédikátornak meg kell hallgatnia a *népet* is, hogy felfedezze, minek a meghallására van szüksége a híveknek. A prédikátor a szó szemlélője és a nép szemlélője is. Ily módon tekintetbe veszi, „hogyan az emberek hogyan imádkoznak, hogyan fejezik ki szeretetüket, hogyan szemlélik az életet és a világot”, ezáltal figyeli „a konkrét helyi adottságokat valamely nép körében, (...) használja annak nyelvét, jelképrendszerét, (...) szabatosan felel meg problémáikra”.^[120] Tehát össze kell kapcsolni a szentírási szöveg üzenetét egy emberi helyzettel, azzal, amit ők megélnék, a tapasztalattal, amelynek szüksége van a szó világosságára. Ez az aggódó törődés nem opportunistá vagy diplomatikus magatartásforma, hanem mélységesen vallásos és lelkipásztori. Alapjában „lelki fogékonyság kell ahhoz, hogy a világ eseményeiben észrevegyük Isten üzenetét”;^[121] és ez sokkal több, mint valami érdekes mondandó megtalálása. Azt kísérel meg felfedezni, „amit az Úr akar mondani az adott körülmények között”.^[122] A prédikáció előkészülete tehát *evangéliumi megkülönböztetéssé* válik, melyben a Lélek világosságánál próbáljuk felismerni azt a „»felhívást«, melyet Isten szólaltat meg az adott történeti helyzetben: e helyzetben is, általa is Isten hívja a hívőt.”^[123]

155. E keresésben folyamodni lehet egy egyszerű gyakori emberi tapasztalathoz, mint például egy új találkozás öröme, a csalódások, a magánytól való félelem, a mások fájdalmával való együttérzés, a jövő miatti bizonytalanság, az aggodás egy szeretett személyért stb.; azonban fokozni kell az érzékenységet annak felismeréséhez, aminek valóban köze van az életükhöz. Ne feledjük, hogy *soha nem kell válaszolni olyan kérdésekre, amelyeket senki nem tesz fel*; az sem helyes, ha az érdeklődés felkeltése céljából hírműsort kínálunk: erre ott vannak a televízióműsorok. Mindazonáltal lehetséges, hogy egy eseményből induljunk ki azért, hogy a szó erős visszhangot keltsen, amikor megtérésre, imádásra, a testvériség és a szolgálat konkrét magatartására hív stb., mert olykor bizonyos személyeknek tetszik, hogy a prédikációban kommentárt hallanak a valóságról, de nem ez az oka annak, hogy személy szerint megszólítottak érzik magukat.

Pedagógiai eszközök

156. Egyesek azt hiszik, hogy jó prédikátorok lehetnek, mert tudják, hogy mit kell mondaniuk, miközben elhanyagolják a hogyan, a prédikáció kibontásának a konkrét módját. Haragra lobbannak, amikor mások nem hallgatják meg vagy nem értékelik őket, de talán soha nem vették a fáradságot, hogy megválasszák az üzenet átadásának megfelelő módját. Ne feledjük, hogy „a »hogyan« kérdése az evangelizálás esetében mindig időszerű, mert a módok változhatnak idők, helyek (...) szerint”.^[124] A prédikáció mikéntjével való törődés maga is spirituális magatartás. Azt jelenti, hogy válaszolunk Isten szeretetére, minden képességünkkel és kreativitásunkkal a küldetésnek szenteljük magunkat, melyet ő bíz ránk; de a felebaráti szeretet gyakorlásának is a követelménye, hogy ne akarjunk másoknak silány minőségű dolgot kínálni. A Szentírásban például megtaláljuk a prédikáció előkészületére vonatkozó ajánlást, hogy így megfelelő mértéket biztosítsunk annak: „Foglald össze jól, és tömören beszélj” (Sir 32,8).

157. Csak hogy példát is említsünk, felidézünk néhány gyakorlati eszközt, melyek gazdagíthatnak és vonzóbbá tehetnek egy prédikációt. Az egyik legszükségesebb erőfeszítés, hogy megtanuljunk képeket használni a prédikációban; úgy is mondhatnánk: megtanuljunk képekkel beszélni. Néha példákat alkalmaznak, hogy érthetőbbé tegyenek valamit, amit meg akarnak magyarázni, de ezek a példák gyakran csak a gondolkodásnak szólnak; ezzel szemben a képek segítenek az átadandó üzenet elfogadásában és megértésében. Egy vonzó kép hatására az üzenetet ismerősnek, közelinek, lehetségesnek, a saját életükhöz kötődőnek érzik. Egy jól megválasztott kép segíthet az átadni kívánt üzenet ízlelésében, vágyat ébreszt, és az akaratot az evangélium irányába tereli. A jó homíliában – mondta egy öreg tanárom – „egy gondolatnak, egy érzésnek, egy képnek” kell lennie.

158. Már VI. Pál megmondta, hogy a hívők „sokat várnak a prédikációtól és sokat tanulnak belőle, feltéve, hogy egyszerű, világos, közvetlen, életszerű”.^[125] Az egyszerűség összefügg a nyelvezettel. A nyelvezetnek érthetőnek kell lennie a hallgatóság számára, hogy ne a levegőbe beszéljünk. Gyakran előfordul, hogy a prédikátorok olyan szavakat használnak, melyeket tanulmányaik során és egy meghatározott környezetben szedtek föl, de amelyek nem részei a hallgatóság köznyelvének. A teológia vagy a katekézis szakkifejezéseit a keresztények többsége nem érti. Nagy veszedelem egy prédikátor számára, ha hozzászokik a saját nyelvezetéhez, és azt gondolja, hogy mindenki más azt beszéli, és minden további nélkül megérti. Ha alkalmazkodni akar mások nyelvezetéhez, hogy ezáltal a szó eljuthasson hozzájuk, sokat kell figyelmesen hallgatnia, részt kell vennie a nép életében, és szívesen kell figyelnie. Az egyszerűség és a világosság két külön dolog. A nyelvezet lehet nagyon egyszerű, miközben a prédikáció nem világos. Ha nincs megszerkesztve, érthetlenné válhat a logikátlanság miatt, vagy mert egyszerre különböző témákat tárgyal. Ezért egy másik feladat, hogy a prédikációnak egységes témája legyen, összefüggő mondatokkal világosan megszerkesztve, hogy a hallgatóság könnyen követhesse a prédikátort, és megértse a mondottak logikáját.

159. A homília másik jellegzetessége a pozitív nyelvezet. Nem annyira arra mutat rá, amit nem szabad tenni, hanem inkább azt javasolja, amit jobban tehetünk. Mindenesetre ha rámutat valami negatívumra, mindig próbáljon megmutatni valamiféle vonzó pozitív értéket is, hogy ne ragadjunk le a panaszkodásnál, a siránkozásnál, a kritikánál vagy a dorgálásnál. Emellett egy pozitív prédikáció mindig reményt ébreszt, a jövő felé irányít, nem hagy a negatívumok fogságában. Milyen jó, ha a papok, a diakónusok és a világiak rendszeresen összejönnek, hogy közösen találják meg az eszközöket, melyek vonzóbbá teszik a prédikációt!

IV. A kérésgma elmélyítését szolgáló evangelizáció

160. Az Úr missziós parancsa a hit növekedésére irányuló felszólítást is magában foglalja, amikor így fogalmaz: „Tanítsátok meg őket mindannak megtartására, amit parancsoltam nektek” (Mt 28,20). Így világossá válik, hogy az első hirdetésnek át kell adnia a helyet a képzés és az érlelődés folyamatának. Az evangelizáció növekedni akar, és ez magában foglalja minden

személynek és az Úr rájuk vonatkozó tervének a komolyan vételét. Egyre inkább minden embernek szüksége van Krisztusra, és az evangelizáció nem fogadhatja el, hogy valaki megelégedjék a kevéssel, hanem arra törekszik, hogy teljességgel elmondhassák: „Már nem én élek, hanem Krisztus él bennem” (Gal 2,20).

161. Nem volna helyes, ha ezt a növekedésre szóló felhívást kizárólag vagy elsődlegesen elméleti képzésnek tartanánk. Annak „megtartásáról” szól, amit az Úr a szeretetére adott válaszként parancsolt nekünk. Ebben a többi erényekkel együtt teljesül az az új parancs, mely az első és a legnagyobb, amely a leginkább megmutatja tanítványi mivoltunkat: „Ez az én parancsom, hogy szeressétek egymást, ahogyan én szerettelek titeket” (Jn 15,12). Nyilvánvaló, hogy amikor az Újszövetség szerzői a keresztény erkölcs üzenetét a legtömörebben és a leglényegesebben akarják összefoglalni, a felebaráti szeretet mellőzhetetlen követelményét állítják elének: „Aki szereti a másikat, beteljesítette a törvényt, (...) a törvény teljessége a szeretet” (Róm 13,8.10). „Ha megtartjátok a királyi törvényt az Írás szerint: »Szeresd embertársadat, mint saját magadat«, helyesen jártok el” (Jak 2,8). „Mert az egész törvény ebben a mondatban teljesedik be: Szeresd felebarátodat, mint saját magadat” (Gal 5,14). Pál a szeretetben való növekedés útját ajánlotta közösségeinek: „Titeket meg gyarapítson és gazdagítson az Úr szeretetben egymás és mindenki iránt!” (1Tessz 3,12).

162. Másrészt a válasz és a növekedés ezen útját mindig megelőzi az ajándék, mert megelőzi azt az Úrnak egy másik követelménye: „Kereszteljétek meg őket...” (Mt 28,19). A gyermekké fogadás, melyet az Atya ingyenesen ajándékozik, és kegyelme odaajándékozásának a kezdeményezése (vö. Ef 2,8-9; 1Kor 4,7) képezik a szüntelen megszentelődés lehetősége feltételét, amely tetszésére van Istennek és megdicsőíti őt. Ez azt jelenti, hogy engedjük átalakítani magunkat egy „a Lélek szerinti” (Róm 8,5), folyamatosan kibontakozó életre.

Kérügmatis és műsztagógikus katekézis

163. A nevelés és a katekézis e növekedést szolgálja. Számos tanítóhivatali dokumentum és segédanyag áll rendelkezésükre a katekézistről, amelyeket a Szentszék és a különböző püspöki konferenciák kínáltak fel. Emlékeztetek a *Catechesi tradendae*-re (1979) és *A Katekézis Általános Direktóriumára* (1997), valamint más dokumentumokra, melyek konkrét tartalmát itt nem kell megismételnem. Csak néhány megfontolást teszek, amelyeket hasznosnak látok kiemelni.

164. Újra felfedeztük, hogy a katekézisben is alapvető szerepe van az első igehirdetésnek, vagy „*kérügmának*”, melynek központi szerepe van az evangelizáló tevékenységben, és minden Egyházat megújító szándékban. A *kérügma* szentháromságos. A Szentlélek tüze ez, aki nyelvek formájában ajándékozza magát, és fölébreszti bennünk a Jézus Krisztusba vetett hitet, aki halálával és feltámadásával kinyilatkoztatja és közli velünk az Atya végtelen irgalmát. A katekéta ajkán újra meg újra felhangzik az első igehirdetés: „Jézus Krisztus szeret téged. Életét adta azért, hogy üdvözítsen, és most mindennap melletted él, hogy megvilágosítson, megerősítsen,

megszabadítson téged.” Amikor azt mondjuk, hogy ez a hirdetés „az első”, az nem azt jelenti, hogy a kezdetnél ott van, azután elfelejtjük, vagy más, azokat felülmúló tartalmakkal helyettesítjük. Minőségi értelemben véve első, mert ez a *fő üzenet*, melyet különféle módokon újra és újra meg kell hallgatni, s amelyet újra és újra kell hirdetni a katekézis során ilyen vagy olyan formában, minden fázisában és pillanatában.^[126] Ezért „a papnak éppúgy, mint az Egyháznak, egyre inkább tudatosítania kell, hogy állandóan szüksége van arra, hogy evangelizálják”.^[127]

165. Nem szabad azt gondolnunk, hogy a katekézisben el lehet hagyni a *kérügmát* egy olyan képzés javára, melyről feltételeznénk, hogy „szilárdabb”. Semmi sem szilárdabb, mélyebb, biztosabb, egységesebb és bölcsőbb, mint ez a hirdetés. Az egész keresztény képzés elsősorban a *kérügma* elmélyítése, mely egyre inkább és egyre jobban megtestesül, s mely állandóan megvilágítja a katekézis feladatát, lehetővé téve, hogy megfelelően értsük mindazt, amit a katekézisben kibontunk. Ez a hirdetés válaszol minden emberi szívben jelen lévő, végtelenre irányuló vágyra. A *kérügma* központisége megkövetel néhány jellegzetességet a hirdetésben, melyek ma mindenütt szükségesek: fejezze ki Istennek a vallási és erkölcsi kötelezettségeket megelőző üdvözítő szeretetét, ne kényszerítse rá senkire az igazságot, és szólítsa meg a szabadságot, legyen benne öröm, készítés, életerő és harmonikus teljesség, a prédikációt ne redukálja néhány, esetenként inkább filozófiai, mint evangéliumi tantételre. Ez az evangelizálótól megkövetel néhány olyan készséget, melyek a hirdetés jobb befogadását segítik: közelséget, párbeszédre való nyitottságot, türelmet, nem ítélkező szívélyes befogadást.

166. A katekézisnek az utóbbi évtizedekben kibontakozott jellegzetessége a *műstagógikus* beavatás, ^[128] amely lényegében két dolgot jelent: a képzés tapasztalatának szükséges fokozatosságát, amelyben az egész közösség részt vesz, illetve a keresztény beavatás liturgikus jeleinek a megújított értékelését. Sok kézikönyvet és tantervet még nem érintett meg a *műstagógikus* megújulás szükséges volta, amely igen eltérő formákat ölthet, az egyes nevelő közösség megítélésének megfelelően. A kateketikai találkozás a szó hirdetése, és arra koncentrál, de mindig szüksége van a megfelelő környezetbe helyezésre és a vonzó motivációra, a beszédes szimbólumok használatára; arra, hogy beépüljön a személy minden dimenziója növekedésének és beilleszkedésének átfogó folyamatába a meghallgatás és válaszadás közösségben járt útján.

167. Jó, ha minden katekézis különleges figyelmet fordít „a szépség útjára” (*via pulchritudinis*).^[129] Krisztust hirdetni annak a bemutatását jelenti, hogy benne hinni és őt követni nemcsak méltó és igazságos, hanem szép is, és a hit és a követés új ragyogással és mély örömmel tölti el az életet a próbatételek idején is. Ebből a szempontból az igazi szépség minden kifejezését ösvénynek tekinthetjük, amely az Úr Jézussal való találkozáshoz vezet. Nem az esztétikai relativizmus támogatására gondolok,^[130] amely el tudja homályosítani az igazság, a jóság és a szépség közötti elszakíthatatlan kapcsolatot, hanem a szépség megbecsülésének visszaszerzéséről, hogy elérjük az emberi szíveket, és felragyogtathassuk bennük a Feltámadott igazságát és jóságát. Ha – amint Szent Ágoston mondja – mi csak a szépet szerethetjük,^[131] akkor az emberré lett Fiú, a végtelen szépség kinyilatkoztatása a leginkább szerethető, és a

szeretet kötelékével vonz bennünket magához. A hit továbbadásába tehát be kell építeni a szépség útján történő nevelést. Kíváncsinos, hogy minden részegyház támogassa a művészetek alkalmazását evangelizációs tevékenységében, kapcsolódva a múlt gazdagságához, de a mai kifejezési formák sokféleségét is felhasználva azért, hogy a hitet új, „példázatszerű nyelven”^[132] adják tovább. Bátornak kell lenni az új jelek, az új szimbólumok, az új test megtalálásában a szó átadására; a szépség új formáit kell megtalálni, amelyek különböző kulturális közegekben nyilvánulnak meg, beleértve a szépség nem hagyományos formáit is, amelyek talán kevésbé jelentősek az evangéliumot hirdetőknél, de a többiek számára különösen vonzóvá váltak.

168. Ami a katekézis erkölcsi javaslatát illeti, amely az evangéliumi életstílushoz való hűségben való növekedésre hív, helyes mindig megmutatni a kíváncsinos jót, az élet, az érlelődés, a megvalósulás, a termékenység javaslatát, amelynek fényénél érthetővé válik, hogy miért mondunk ellene a rossznak, amely képes ezt elhomályosítani. Jó, ha nem apokaliptikus diagnózisok szakértőinek és sötét bírónak tekintenek minket, akik örömeiket lelik mindenféle veszély és eltévelyedés beazonosításában, hanem a magas rendű javaslatok örömteli hirdetőinek látnak bennünket, akik az evangéliumhoz hűséges életben felragyogó jó és szépség őrői vagyunk.

A növekedési folyamat személyes kísérése

169. Egy olyan civilizációban, amely paradox módon egyfelől a névtelenség sebére hordozza, másfelől megszállottan érdeklődik mások életének részletei iránt, és a szegyetlenül kóros kíváncsiság betege, az Egyháznak a közelség látásmódjára van szüksége, hogy szemlélődjön, meginduljon és meg tudjon állni a másik előtt, valahányszor szükséges. Ily módon a felszentelt szolgák és a lelkipásztori munkatársak meg tudják éreztetni Jézus közeli jelenlétének jó illatát és az ő személyes tekintetét. Az Egyháznak be kell vezetnie a maga tagjait – papokat, szerzeteseket és világiakat – a „kísérés művészetébe”, hogy valamennyien megtanulják levetni a sarujukat a másik szent földje előtt (vö. Kiv 3,5). Meg kell adnunk utunknak a közelség üdvös ritmusát, tiszteletteljes és együttérzéssel telt tekintettel, mely egyszerre gyógyít, bátorít és érlel a keresztény életben.

170. Bár nyilvánvalónak tűnik, a lelki kísérésnek mindig Istenhez kell irányítania, akiben megtalálhatjuk az igazi szabadságot. Egyesek azt hiszik, hogy akkor szabadok, ha az Úrtól távol járnak, és nem veszik észre, hogy tulajdonképpen árván maradnak, menedék és lakóhely nélkül, ahová mindig visszatérhetnek. Már nem zarándokok, hanem bolyongók, akik mindig maguk körül forognak, és nem érkeznek el sehová. A kísérés kontraproduktív lenne, ha olyan terápiává válna, amely megerősíti a személyek magába zárkózását, s már nem Krisztussal az Atya felé tartó zarándoklat lenne.

171. Ma minden korábbinál jobban szükségünk van olyan férfiakra és nőkre, akik kíséresi tapasztalataik alapján ismerik a haladás módját. Ezek közül kiemelkedik az okosság, a megértőkészség, a türelem művészete, a Lélek iránti tanulékonyosság, annak érdekében, hogy az

összes bárányt megőrizték, akik ránk bízzák magukat a nyáját szétzilálni akaró farkasokkal szemben. Szükséges, hogy gyakorlatra tegyünk szert a meghallgatás művészetében, ami több mint a pusztá meghallgatás. A másikkal való kommunikációban az első a szív ama képessége, amely lehetővé teszi a közelséget, ami nélkül nincs igazi lelki találkozás. A meghallgatás segít megtalálni azt az alkalmas gesztust és szót, amely kimozdít bennünket a kényelmes nézői állapotból. Csak ebből a tiszteletteljes és együttérzésre képes meghallgatásból kiindulva találhatók meg az igazi fejlődés útjai; lehet felébreszteni a keresztény eszmény iránti vágyat; a törekvést, hogy maradéktalanul válaszoljunk Isten szeretetére; s a vágyat annak a jónak a kibontakoztatására, amelyet kinek-kinek Isten ültetett el az életében. De mindig annak a türelmével, aki tudja, hogy mit tanít Szent Tamás: lehet, hogy valaki birtokolja a kegyelemet és a szeretetet, de egyetlen erényt sem gyakorol jól „bizonyos ellentétes hajlandóságok miatt”,^[133] melyek nem szűnnek meg. Más szavakkal: az erények szerves összefüggése mindig és szükségszerűen adott „*in habitu*” [a készség szintjén], ugyanakkor a keretfeltételek nehezzé tehetik eme erényszerű habitusok *gyakorlását*. Innen fakad az olyan pedagógia szükségessége „amely a személyeket lépésről lépésre vezet be a misztérium teljes elsajátításába”.^[134] Az érettség bizonyos fokának eléréséhez, vagyis ahhoz, hogy a személyek képesek legyenek valóban szabad és felelős döntések meghozatalára, elengedhetetlen, hogy mérhetetlen türelemmel adjunk nekik időt. Ahogyan Faber Szent Péter mondta: „Az idő Isten hírnöke.”

172. Aki kísér, képes felismerni, hogy minden egyes személy helyzete olyan misztérium Isten és az ő kegyelmi élete előtt, amelyet kívülről tökéletesen senki sem ismerhet. Az evangélium azt ajánlja nekünk, hogy a személyt cselekedeteinek objektív rosszaságából kiindulva jobbítsuk és segítsük növekedésében (vö. Mt 18,15'), de anélkül, hogy ítéletet mondanánk felelősségéről vagy vétkeességéről (vö. Mt 7,1; Lk 6,37). Mindenesetre egy igazi kísérő nem süllyed fatalizmusba vagy kislelkűségbe. Mindig arra hív, hogy a vezetett személy meg akarjon gyógyulni, fel akarjon kelni elesettségéből, átölelni a keresztet, elhagyni mindent, újra meg újra útra kelni az evangélium hirdetésére. Annak személyes megtapasztalása, hogy hagyjuk magunkat vezetni és gyógyítani azáltal, hogy teljes őszinteséggel feltárjuk az életünket kísérőnk előtt, arra tanít, hogy türelmesek és megértőek legyünk másokkal. Egyben rávezet, hogy megtaláljuk a módját, hogyan lehet felébreszteni bennük a bizalmat, a nyitottságot és a növekedési készséget.

173. Az igazi lelki kísérés mindig az evangelizációs küldetés közegében kezdődik és halad előre. Szent Pál Timóteussal és Titusszal való kapcsolata példát ad erre az apostoli munka közbeni vezetésre és nevelésre. Amikor megbízza őket, hogy minden városban „pótolják, ami még hiányzik” (vö. Tit 1,5; 1Tim 1,3-5), támpontokat ad nekik személyes életükhöz és a lelkipásztorkodáshoz. Mindez világosan különbözik bármilyen bizalmaskodó vezetéstől és elszigetelt önmegvalósítástól. A missziós tanítványok vezetnek a missziós tanítványokat.

Isten szaváról

174. Nem csak a homíliának kell Isten szavából táplálkoznia. Az egész evangelizáció Isten

meghallott, átélmélkedett, megélt, ünnepelt és tanúsított szavára épül. A Szentírás az evangelizáció forrása. Éppen ezért állandóan nevelődnünk kell az ige meghallására. Az Egyház nem evangelizál, ha nem engedi, hogy folyamatosan evangelizálódjon. Elengedhetetlen, hogy Isten szava „egyre inkább minden egyházi tevékenység szíve legyen”.^[135] Isten meghallott, és elsősorban az Eucharishtiában ünnepelt szava belülről táplálja és erősíti a keresztényeket, és teszi képessé őket a hiteles evangéliumi tanúságtételre a mindennapi életben. A hirdetett, élő és hatékony szó készít elő a Szentség vételére és ez az ige a Szentségben éri el legnagyobb hatékonyságát.

175. A Szentírás tanulmányozásának nyitott kapunak kell lennie minden hívő számára.^[136] Alapvető, hogy a katekézist és minden a hit továbbadásáért tett erőfeszítést a kinyilatkoztatott szó tegyen termékennyé.^[137] Az evangelizáció igényli, hogy jól ismerjük Isten szavát, ez pedig megköveteli, hogy az egyházmegyék, a plébániák és minden katolikus egyesület komolyan és következetesen tanulmányozza a Bibliát, illetve támogassa a személyes és közösségi imádkozó szentírásolvasást.^[138] Mi nem a sötétben botorkálva keresünk, nem is várhatjuk, hogy Isten külön szól hozzánk, mert „Isten beszélt. Többé már nem a nagy ismeretlen, hanem megmutatta önmagát.”^[139] Fogadjuk be a kinyilatkoztatott szó utolérhetetlen kincstárát.

NEGYPEDIK FEJEZET

AZ EVANGELIZÁCIÓ TÁRSADALMI VETÜLETE

176. Az evangelizáció azt jelenti, hogy jelenvalóvá tesszük a világban Isten országát. De „bármilyen módon akarnók is meghatározni az evangelizálás fogalmát, minden meghatározás csupán részleges, töredékes lesz; azzal a veszéllyel jár, hogy elszegényíti, sőt megcsonkítja ennek a fogalomnak igazi gazdagságát, sokrétűségét, dinamizmusát”.^[140] Most szeretném megosztani az evangelizáció társadalmi vetületével kapcsolatos aggodalmaimat, pontosan azért, mert ha ezt a vetületet nem fejtjük ki kellő módon, mindig fennáll a veszélye annak, hogy eltorzítjuk az evangelizáló küldetés hiteles és teljes jelentését.

I. A kérésgma közösségi és társadalmi kihatásai

177. A *kérésgmának* elkerülhetetlenül közösségi tartalma van: magának az evangéliumnak a szívében is jelen van a közösségi élet és a mások irányában való elköteleződés. Az első hirdetés tartalmának közvetlen erkölcsi hatása van, amelynek középpontja a szeretet.

A hit megvallása és a társadalmi elkötelezettség

178. A minden egyes emberi lényt végtelenül szerető Atya megvallása magában foglalja annak felfedezését is, hogy „ezáltal végtelen méltósággal ruházza fel őket”.^[141] Vallani, hogy Isten Fia magára vette emberi testünket, azt jelenti, hogy minden emberi személy felemeltetett magának Istennek a szívéig. Vallani, hogy Jézus a vérét ontotta értünk, megakadályozza, hogy akár a

legkisebb mértékben kétségünk legyen ama határtalan szeretet felől, amely megneemesít minden emberi lényt. Megváltásának társadalmi jelentősége van, mert „Isten Krisztusban nemcsak az egyes személyeket váltja meg, hanem az emberek közötti társas kapcsolatokat is”.^[142] Vallani, hogy a Szentlélek mindenkiben tevékenykedik, magában foglalja annak az elismerését, hogy át akar hatni minden emberi helyzetet és minden társadalmi kapcsolatot: „A Szentlélek végtelenül leleményes, ami az isteni észjárás sajátja, amely tud gondoskodni és képes megoldani az emberi kapcsolatok legbonyolultabb és legkuszább csomóit is.”^[143] Az evangelizáció próbál együttműködni a Lélek e szabadító tevékenységével is. A Szentháromság misztériuma arra emlékeztet, hogy az isteni közösség képére vagyunk teremtvé, ezért egyedül nem tudjuk sem megvalósítani, sem üdvözíteni önmagunkat. Az evangélium szívéből felismerjük az evangelizáció és az ember haladása közti benső összefüggést, amelynek meg kell mutatkoznia és ki kell bontakoznia minden evangelizáló tevékenységben. Az első hirdetés elfogadása, amely arra hív, hogy engedjük Istentől szeretni magunkat, őt pedig azzal a szeretettel szeressük, amelyet ő maga közöl velünk, a személy életében és tevékenységében kivált egy első és alapvető reakciót: kívánni, keresni és a szívünkön viselni a többiek javát.

179. Az üdvözítő üzenet és a tevékeny felebaráti szeretet közötti felbonthatatlan kapcsolat megjelenik néhány szentírási szövegben, melyeket ajánlatos szem előtt tartanunk és figyelmesen átgondolnunk, hogy levonjunk belőle minden következtetést. Üzenet ez, amelyhez hozzászoktunk és szinte mechanikusan ismételtetjük, anélkül hogy megbizonyosodnánk róla: valós hatása van saját életünkben és közösségeinkben. Milyen veszélyes és káros ez a megszokás, amely távol tart a testvériség és igazságosság evangéliuma megélésnek csodálatától, vonzerejétől és lelkesedésétől! Isten szava arra tanít, hogy a testvérben a megtestesülés állandó meghosszabbítása rejlik mindannyiunk számára: „Amit e legkisebb testvéreim közül eggyel is tettetek, velem tettétek” (Mt 25,40). Amit másoknak teszünk, annak transzcendens dimenziója van: „Amilyen mértékkel mértek, olyannal fognak majd nektek is visszamérni” (Mt 7,2); és válaszol a felénk irányuló isteni irgalmasságra: „Legyetek hát irgalmasok, amint Atyátok is irgalmas. Ne mondjátok ítéletet senki fölött, s akkor fölöttetek sem ítélnének. Ne ítéldetek el senkit, s akkor benneteket sem ítélnék el. Bocsássatok meg, és nektek is megbocsátanak. Adjatok, és akkor ti is kaptok. (...) Amilyen mértékkel ti mértek, olyannal mérnek majd nektek is.” (Lk 6,36-38). Amit ezek a szövegek kifejeznek, az a minden erkölcsi törvényt megalapozó két főparancs egyikeként értett „testvér felé való kilépés önmagunkból” abszolút prioritása, s a legvilágosabb jel ahhoz, hogy mérlegre tegyük a lelki növekedés útját, amelyen Isten teljességgel ingyenes ajándékozására válaszul járunk. Ezért „a szeretet szolgálata is az Egyház küldetésének alkotóeleme és lényegének mellőzhetetlen kifejeződése”.^[144] Amint az Egyház természete szerint missziós, úgy fakad elkerülhetetlenül ebből a természetből a felebarát iránti tevékeny szeretet, a megértő, segítő és támogató együttérzés.

Az ország, amely hív bennünket

180. A Szentírást olvasva egyébként világos, hogy az evangélium témája nem csak az Istenhez

fűződő személyes kapcsolat. Szeretetünk válaszát sem szabad úgy tekintenünk, mint apró személyes gesztusok összességét egy rászoruló felé – ami egyfajta „*a la carte karitást*” képezhetne – vagy mint a saját lelkiismeretünk megnyugtatóra irányuló cselekedet sorát. Az ajánlat *Isten országa* (Lk 4,43); tehát hogy szeretjük Istent, aki uralkodik a világban. Amilyen mértékben képes lesz uralkodni köztünk, annyira lesz a társadalmi élet a testvériség, az igazság, a béke, a méltóság tere mindenki számára. Tehát mind a hirdetés, mind a keresztény tapasztalat arra irányul, hogy társadalmi hatásokat váltson ki. Keressük az ő országát: „Ezért ti elsősorban az Isten országát és annak igazságát keressétek, s ezeket mind megkapjátok hozzá” (Mt 6,33). Jézus terve, hogy megalapítsa Atyja országát; ezért parancsolja tanítványainak: „Menjetek és hirdessétek: Közel van a mennyek országa” (Mt 10,7).

181. Az az ország, amely már jön és növekszik közöttünk, mindenkit érint, és emlékezetünkbe idézi a megítélés azon kritériumát, amelyet VI. Pál javasolt az igazi fejlődéssel kapcsolatban: „minden ember és az egész ember”.^[145] Tudjuk, hogy „az evangelizáció nem volna teljes, ha nem tartaná számon azt a kölcsönös kihívást, amelyet az evangélium és az ember konkrét, személyes és társadalmi élete jelent egymásnak”.^[146] Az egyetemesség kritériuma ez, amely az evangéliumi dinamika sajátja, mivel az Atya arra vágyik, hogy minden ember üdvözljön. Üdvterve pedig mindenek újra összefoglalásáról szól, amik a mennyben és a földön vannak, egyetlen Úr alatt, aki Krisztus (vö. Ef 1,10). A parancs így szól: „Menjetek el az egész világra, és hirdessétek az evangéliumot minden teremtménynek” (Mk 16,15), mert „a természet sóvárogva várja Isten fiainak megnyilvánulását” (Róm 8,19). Várja az egész teremtés, vagyis az emberi természet minden vetülete, oly módon, hogy „Jézus Krisztus örömhíre hirdetésének küldetése egyetemes rendeltetésű. Szeretetparancsa átfogja az élet minden dimenzióját, az összes személyt, az együttélés minden közegét és az összes népet. Semmi sem idegen számára, ami emberi.”^[147] Az igazi keresztény remény, amely az eszkatologikus országot keresi, mindig történelmet szül.

Az Egyház tanítása a társadalmi kérdésekről

182. Az Egyház változó helyzetekre vonatkozó tanítása ki van téve jelentősebb vagy új fejleményeknek, és vita tárgyát is képezheti, ám azt nem kerülhetjük el, hogy konkrétak legyünk – anélkül, hogy részletekbe bocsátkoznánk –, hogy a nagy társadalmi elvek ne maradjanak pusztán általános, senkit meg nem szólító útmutatások. Le kell vonnunk a gyakorlati következtetéseket, hogy „valóban hatékonyak legyenek a mai, bonyolult helyzetekben is”.^[148] A lelkipásztoroknak – elfogadva a különböző tudományok eredményeit – joga van véleményt nyilvánítani mindarról, ami a személyek életére vonatkozik, lévén hogy az evangelizáció feladata minden emberi lény teljes értékű haladását magában foglalja és igényli. Többé nem lehet állítani, hogy a vallást a magánszférára kell korlátozni, s csak arra való, hogy felkészítse a lelkeket a mennyországra. Tudjuk, hogy Isten már itt a földön is gyermekei boldogságát akarja, jóllehet az örök boldogságra hivatottak, mert arra teremtett mindent, „hogy örvendhessünk neki” (1Tim 6,17), hogy *mindenki* örvendhessen. Ebből fakadóan a keresztény megtéréshez szükség van arra, hogy újragondoljuk „mindazt, ami a társadalmi rendet és a közjó megvalósítását érinti”.^[149]

183. Következésképpen senki nem várhatja el, hogy a vallást a személy belső világába száműzzük, és ne legyen hatása a társadalmi és nemzeti életre, ne foglalkozzék a polgári társadalom intézményeinek egészségével, ne nyilatkozzék a polgárokat érdeklő eseményekről. Ki merné elhallgattatni és a templom falai közé zárni Assisi Szent Ferenc és Boldog Kalkuttai Teréz üzenetét? Ők sem lennének képesek elfogadni ezt. A hiteles hit – amely soha nem kényelmes és individualista – magában foglalja annak a vágyát, hogy megváltoztassuk a világot, értékeket adjunk át, és hogy valami jobbat hagyjunk hátra földi utunk végén. Szeressük ezt a csodálatos bolygót, ahová Isten helyezett bennünket, és szeressük az emberiséget, amely lakja, minden drámájával és bajával, törekvéseivel és reményeivel, értékeivel és törekvőségével együtt. A Föld közös otthonunk, és mi valamennyien testvérek vagyunk. Jóllehet „a társadalom és az állam helyes rendje a politika fő feladata”, az Egyház „nem maradhat az igazságosságért vívott harc peremén, és nem is szabad ott maradnia”.^[150] Minden keresztény –a lelkipásztorok is – arra hivatott, hogy gondot fordítson egy jobb világ felépítésére. Erről van szó, mivel az Egyház társadalmi gondolata elsősorban pozitív és javaslattevő, egyfajta átalakító tevékenységet vezérel. Ebben az értelemben szüntelenül a Jézus Krisztus szeretettel teljes szívéből fakadó remény jele. Ugyanakkor összekapcsolja „amit más egyházak és vallási közösségek szociális-karitatív területen az elméleti reflexió vagy éppen a gyakorlati munka vonatkozásában nyújtanak”.^[151]

184. Nem itt van annak a helye, hogy kifejtsük a mai világot jellemző összes súlyos társadalmi kérdést; néhányról pedig már szóltam a második fejezetben. Ez nem szociális dokumentum, és a különböző témákról szóló reflexiókhoz létezik megfelelő eszközünk: *Az Egyház társadalmi tanításának kompendiuma*, amelynek használatát és tanulmányozását nagyon ajánlom. Továbbá sem a pápának, sem az Egyháznak nincs monopóliuma a társadalmi kérdések értelmezésére, sem a kortárs problémák kapcsán felmerülő megoldási javaslatokra. Itt csak megismételhetem VI. Pál világos szavait: „A nagyon különböző helyzeteket látva nehéz egyetlen szót kimondanunk és egyetemes érvényű megoldást javasolnunk. Különböző is ez nem szándékunk és nem is küldetésünk. A keresztény közösségekre tartozik, hogy objektíven elemezzék országuk helyzetét.”^[152]

185. A következőkben megpróbálok két nagy, számomra a jelen történelmi pillanatban alapvetőnek tűnő témára összpontosítani. Ezeket hosszasan fogom taglalni, mert úgy látom, hogy a későbbiekben meghatározzák az emberiség jövőjét. Először a szegények társadalmi helyzetéről, majd a békéről és a társadalmi párbeszédéről szólok.

II. A szegények társadalmi befogadása

186. Az értünk szegénnyé lett és a szegényekhez és kirekesztettekhez mindig közel lévő Krisztusba vetett hitünkben következik a társadalom legelhagyatottabb tagjainak a teljes értékű fejlődésére irányuló törődés.

Istennel egyesülve meghallunk egy kiáltást

187. Minden keresztény személy és közösség arra hivatott, hogy Isten eszköze legyen a szegények felszabadítására és támogatására, oly módon, hogy teljesen beépülhessenek a társadalomba; ez azt feltételezi, hogy tanulékonyak és figyelmesek legyünk a szegények kiáltásának meghallására és megsegítésükre. Elég átfutni a Szentírást, hogy felfedezzük, a jószágos Atya mennyire meg akarja hallani a szegények kiáltását: „Láttam Egyiptomban élő népem nyomorúságát, és hallottam a munkafelügyelőkre vonatkozó panaszát; igen, ismerem szenvedését. Azért szálltam le, hogy kiszabadítsam az egyiptomiak hatalmából. (...) Ezért menj, elküldelek a fáraóhoz, hogy népemet, Izrael fiait kivezessed Egyiptomból.” (Kiv 3,7-8.10). És megmutatja, hogy törődik a bajaikkal: „Akkor Izrael fiai az Úrhoz kiáltottak, és az Úr szabadítót támasztott nekik” (Bír 3,15). Ha süketek vagyunk, miközben mi magunk vagyunk Isten eszközei a szegények kiáltásának meghallására, akkor kirekesztődünk az Atya akaratából és tervéből, mert a szegény „az Úrhoz kiált ellened és súlyos bűn nehezedik rád” (MTörv 15,9). A szegények szükségletei iránti szolidaritás hiánya közvetlenül befolyásolja Istenhez fűződő kapcsolatunkat: „Mert hogyha megátkozik lelke fájdalmában, meghallgatja átkát a Teremtő” (Sir 4,6). Szüntelenül visszatér a régi kérdés: „Hogyan marad meg Isten szeretete abban, aki – bár bőven van neki a világ javaiból –, mégis, amikor látja, hogy testvére segítséget szenved, elzárja előle a szívét?” (1Jn 3,17). Emlékezzünk csak arra, hogy Jakab apostol milyen hévvel idézi az elnyomottak kiáltását: „A bér, amelyet a földeteket learató munkásoktól levontatok, felkiált, és az aratók szava felhatolt a Seregek Urának fülébe” (5,4).

188. Az Egyház elismerte, hogy e kiáltás meghallásának követelménye a mindegyikünknek szóló kegyelem felszabadító hatásából következik, ezért nem csak egyeseknek szóló különleges küldetés: „Az irgalmasság és az emberi lény iránti szeretet evangéliumától vezérelve az Egyház *meghallja az igazságosságot kérő kiáltást*, és minden erejével válaszolni akar rá.”^[153] Ebben a keretben értjük meg Jézus tanítványaihoz intézett felszólítását: „Ti adjatok nekik enni!” (Mk 6,37). Ez magában foglalja mind az együttműködést a szegénység strukturális okainak megoldásában és a szegények teljes értékű fejlődésének előmozdításában, mind pedig a szolidaritás legegyszerűbb és legmindennaposabb gesztusait a nyomor konkrét formái láttán. A „szolidaritás” szó kissé megkopott, és olykor helytelenül értelmezik, ám sokkal többet jelent a nagylelkűség néhány szórványos cselekedeténél. Új mentalitás kialakítását követeli meg, amely közösségben, mindenki életének a javak néhány ember részéről történő kisajátításával szembeni elsőbbségében gondolkodik.

189. A szolidaritás annak a spontán reakciója, aki felismeri a tulajdon közösségi funkcióját és a javak magántulajdont megelőző egyetemes rendeltetését. A javak magántulajdona azért nyer igazolást, hogy e javak megőrződjenek és gyarapodjanak, oly módon, hogy jobban szolgálják a közjót. Ezért a szolidaritást úgy kell megélni, mint amelletts való döntést, hogy visszaadjuk a szegényeknek azt, ami megilleti őket. Ha a szolidaritás ezen meggyőződése és megvalósítása testet ölt, megnyitja az utat és lehetővé tesz egyéb strukturális változásokat. Az olyan strukturális változás, amely nem ébreszt új meggyőződéseket és magatartásformákat, azt eredményezi majd, hogy ugyanezek a struktúrák előbb-utóbb romlottá, terhessé és hatástalanná válnak.

190. Néha egész népeknek, a föld legszegényebb népeinek a kiáltását kell meghallani, mert „a béke alapja nemcsak az ember jogainak, hanem a népek jogainak (...) tiszteletben tartása is”.^[154] Sajnálatos módon még az emberi jogok is felhasználhatók az egyéni jogok vagy a gazdagabb népek jogainak kétségbeesett védelmezésére. Az egyes nemzetek függetlenségét és kultúráját tiszteletben tartva emlékeztetnünk kell arra, hogy ez a bolygó az egész emberiségé, és az egész emberiség szolgálatára szolgál; az a tény, hogy valaki kevesebb forrással bíró vagy kevésbé fejlett helyen születik, nem igazolja azt, hogy egyes személyek kevesebb méltósággal éljenek. Ismételnünk kell, hogy „a szerencsésebbeknek le kell mondaniuk bizonyos jogaikról, hogy javaikat készségesebben tudják mások rendelkezésére bocsátani”.^[155] Hogy megfelelő módon beszélhessünk a jogainkról, ki kell szélesítenünk látómezőnket és meg kell nyitnunk a fülünket más népek vagy országunk egyes régióinak kiáltása előtt. Növekednünk kell a szolidaritásban, amelynek „minden nép számára lehetővé kell tennie, hogy elérjék azt, hogy a saját erőikkel legyenek a sorsuk kovácsai”,^[156] ahogyan „minden emberi lény is a kibontakozásra van hivatva”.^[157]

191. A keresztények mindenütt és minden körülmények között arra vannak hivatva, hogy pásztoraik bátorításával hallják meg a szegények kiáltását, ahogyan ezt annyira jól megfogalmazták a braziliai püspökök: „Mindennap magunkévá akarjuk tenni a brazil nép örömeit és reményeit, félelmeit és szomorúságát, különösen a városok peremén, a falvakban – föld nélkül, fedél nélkül, kenyér nélkül, egészség nélkül – jogaikban sértetten élőkét. Nyomorúságukat látva, kiáltásukat hallva és szenvedéseiket ismerve megbotránkoztat bennünket az a tény, hogy tudjuk: van elegendő élelem mindenkinek, és az éhség a javak és jövedelmek rossz elosztásának a következménye. A probléma csak súlyosbodik a pazarlás általánossá vált gyakorlata miatt.”^[158]

192. Ennél azonban többre vágyunk, álunk magasabbra szárnyal. Nemcsak arról beszélünk, hogy mindenkinek biztosítani kell az élelmet vagy a „tisztes ellátást”, hanem arról is, hogy mindenki elnyerhesse „a jólétet, annak sokféle szempontjából”.^[159] Ez magában foglalja a nevelést, az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférést, s különösen a munkát, mert az emberi lény a szabad, kreatív, résztvevő és szolidáris munkában fejezi ki és növeli életének méltóságát. Az igazságos bér teszi lehetővé a megfelelő hozzáférést az egyéb, közös használatra szánt javakhoz.

Az evangéliumhoz való hűség, hogy ne fussunk hiába

193. A parancs, hogy halljuk meg a szegények kiáltását, akkor ölt bennünk testet, amikor mások fájdalma láttán megindulunk bensőnkben. Olvassuk újra Isten szavának néhány tanítását az irgalmasságról, hogy erősen visszhangozzanak az Egyház életében. Az evangélium azt mondja: „Boldogok az irgalmasok, mert majd nekik is irgalmaznak” (Mt 5,7). Jakab apostol tanítja, hogy a mások iránti irgalmasság teszi lehetővé, hogy győztesen álljunk meg Isten ítéletekor: „Úgy beszéljétek és úgy cselekedjétek, mint akik fölött majd a szabadság törvénye szerint ítéleznek. Mert az ítélet irgalmatlanul lesújt arra, aki nem irgalmas. Ám az irgalom győzelmet arat az ítélet

fölkelt” (2,12-13). Ebben a részletben Jakab a fogság utáni zsidó lelkiség nagy gazdagsága örökösének mutatkozik, amely az irgalmasságnak különleges üdvözítő erőt tulajdonított: „Váltsd meg bűneidet az igazságosságot gyakorolva, és gonoszságaidat az elnyomottak iránt irgalmat gyakorolva!” (Dán 4,24). A bölcsességi irodalom az alamizsnáról, mint az irgalmasságra szorulókról konkrét gyakorlásáról beszél: „Az alamizsna megment a haláltól, és megtisztít minden bűntől” (Tób 12,9). Ezt még plastikusabban fejezi ki Sirák fia: „Vízzel oltják el a lobogó tűzlángot, az irgalmas szeretet bűnöket engesztel” (3,30). Ugyanez a szintézis mutatkozik meg az Újszövetségben: „Mindenekelőtt szeressétek egymást figyelmesen, mert a szeretet befedi a bűnök sokaságát.” (1Pt 4,8). Ez az igazság mélységesen áthatotta az egyházatyák gondolkodását, mely kulturális alternatívaként prófétai ellenállást tanúsított a pogány hedonista individualizmussal szemben. Csak egy példát idézünk: „Ahogyan tűzvész esetén futunk vizet keresni, hogy eloltssuk; (...) ugyanúgy, amikor gyúlékony mivoltunkból fellobbanna a bűn lángja s emiatt megháborodnánk, akkor ha valaki alkalmat kínál az irgalmasság gyakorlására, úgy örülnénk ennek a cselekedetnek, mintha forrást kínálnának a tűz eloltásához.”^[160]

194. Ez az üzenet annyira világos, oly közvetlen, oly egyszerű és beszédes, hogy nincs az az egyházi hermeneutika, amelynek joga volna relativizálni azt. Az e szövegekre vonatkozó egyházi eszmélkedésnek nem szabad elhomályosítania vagy gyengítenie buzdító erejüket; inkább segítenie kell, hogy bátran és lelkesen magunkévá tehessük. Miért kellene bonyolítani azt, ami ilyen egyszerű? Az elméleti módszerek arra valók, hogy segítsék a valósággal való kapcsolatot, amelyet magyarázni akarnak, és ne távolítsanak el tőle. Ez elsősorban a bibliai buzdításokra érvényes, amelyek határozottan serkentenek a szegények iránti testvéri szeretetre, alázatos és nagylelkű szolgálatra, igazságosságra, irgalmasságra. Jézus szavaival és példájával megmutatja nekünk a másik megbecsülésének útját. Miért homályosítanánk el azt, ami ilyen világos? Ne csak arra törekedjünk, hogy ne essünk tanbeli tévedésekbe, hanem arra is, hogy hűségesek legyünk az élet és bölcsesség eme fényességes útjához. Mert „az »ortodoxia« védelmezőivel szemben olykor azt a vádat emelik, hogy passzívok, engedékenyek vagy vétkeken cinkosok az elviselhetetlen igazságtalanság élethelyzeteivel, és az azokat fenntartó politikai rezsimekkel szemben”.^[161]

195. Amikor Szent Pál Jeruzsálemben azt kérte az apostoloiktól, hogy ítéljék meg, helyesen járt-e el, vagy hiába fáradozott (vö. Gal 2,2), a hitelesség kulcskritériumaként azt jelölték ki számára, hogy ne feledkezzen meg a szegényekről (vö. Gal 2,10). E nagy kritériumnak – mivel a Pál alapította közösségeket nem ragadta magával a pogányok individualista életstílusa – jelentős aktualitása van ma, amikor új individualista pogányság van kibontakozóban. Az evangélium szépségét nem tudjuk mindig megfelelően megmutatni, de van egy jel, amely soha nem hiányozhat: az utolsókkal való törődés, azokkal, akiket a társadalom kiselejtezik és eldob.

196. Néha keményszívűek és –gondolkodásúak vagyunk, megfeledkezünk magunkról, elszórakozunk, lelkesedünk a fogyasztás és szórakozás társadalom kínálta mérhetetlen lehetőségeiért. Így születik meg egyfajta elidegenedés, amely mindenkit érint, mert „a társadalom elidegenedik, ha a társadalmi berendezkedés, a termelés és a fogyasztás formái megnehezítik az

önátadás megvalósítását és az emberek közötti szolidaritás kialakulását”.^[162]

A szegények kiváltságos helye Isten népében

197. Isten szívében kiváltságos helye van a szegényeknek, olyannyira, hogy ő maga „szegénnyé lett” (2Kor 8,9). Megváltásunk egész útját a szegények szegélyezik. Az üdvösség egy alázatos leány „igenje” által jött el hozzánk egy nagy birodalom szélén, egy félreeső kis faluban. Az Üdvözítő istállóban született, állatok között, ahogyan ez a legszegényebbek gyermekeivel történni szokott; egy pár gerlét felajánlva mutatták be a templomban, azok áldozatával, akik nem engedhették meg maguknak, hogy bárányt vegyenek (vö. Lk 2,24; Lev 5,7); egy egyszerű munkás házában nőtt fel, és két kezével kereste a kenyerét. Amikor hirdetni kezdte az országot, kitaszítottak sokasága követte, s így vált láthatóvá, amit ő maga mondott: „Az Úr Lelke van rajtam, azért kent fel engem, hogy örömhírt vigyek a szegényeknek” (Lk 4,18). A fájdalomtól gyötörteknek, a szegénység által nyomasztottaknak hirdette, hogy Isten a szíve közepében hordozza őket: „Boldogok vagytok ti, szegények, mert tiétek az Isten országa” (Lk 6,20), és így azonosult velük: „Éhes voltam és adtatok ennem”, tanítva ezzel, hogy az irántuk való irgalmasság a mennyország kulcsa (vö. Mt 25,35köv.).

198. Az Egyház számára a szegényekkel való törődés elsődlegesen teológiai kategória, megelőzve minden kulturális, szociológiai, politikai vagy filozófiai kategóriát. Isten nekik mutatja meg „a maga első irgalmasságát”.^[163] Ennek az isteni bánásmódnak következményei vannak minden keresztény hitéletében, akik arra hivatottak, hogy „ugyanazt a lelkületet ápolják magukban, amely Krisztus Jézusban volt” (Fil 2,5). Ezen érzülettől indítatva törődött az Egyház a szegényekkel, ami „a keresztény szeretet gyakorlásában különleges elsőbbséget élvezett, s amelyről az egész egyházi hagyomány tanúskodik”.^[164] Ez a törődés – tanította XVI. Benedek –, „benne foglaltatik a hitben, amellyel Krisztusban azt az Istent hisszük, aki értünk szegény lett, hogy szegénysége által gazdaggá tegyen minket”.^[165] Ezért vágyom egy szegényeket szolgáló szegény Egyházra. A szegények sok mindenre képesek megtanítani minket. Túl azon, hogy részesei a *sensus fidei*nek, szenvedéseik révén ismerik a szenvedő Krisztust. Mindannyiunknak hagynunk kell, hogy evangelizáljanak minket. Az új evangelizáció felszólítás arra, hogy ismerjük fel életük üdvözítő erejét, és helyezzük azt az Egyház útjának középpontjába. Hivatásunk, hogy felfedezzük bennük Krisztust, ügyeik kapcsán a szolgálatukba állítsuk a hangunkat, de az is, hogy barátaik legyünk, meghallgassuk, megértsük őket és fogadjuk be azt a titokzatos bölcsességet, amelyet Isten általuk akar közölni velünk.

199. Feladatunk nem kizárólag a Szentlélek által mozgásba hozott cselekvésben, és a támogató és segítő programokból áll, nem az aktivizmus fellángolása, hanem elsősorban a másik iránti *figyelem*, amellyel „önmagunkkal egy valóságnak tekintjük őt”.^[166] Ez a szegények iránti szerető figyelmesség az igazi érdeklődés kezdete, és ebből kiindulva kell hatékonyan keresni a szegények javát. Mindez magában foglalja, hogy a szegényeket a maguk sajátos jóságában, a létmódjukkal, kultúrájukkal értékeljük, azzal, ahogyan megélik a hitet. Az igazi szeretet mindig szemlélődő, és

lehetővé teszi, hogy a másikat ne kényszerből vagy hiúságból, hanem azért szolgáljuk, mert – a látható felszínen túl – szép. „Hogy valaki szeretetből elérje a másikat, az attól függ, hogy adott-e neki valamit ingyen.”^[167] Ha szeretik a szegényt, akkor „nagy értéknek tekintik őt”.^[168] Ez az, ami megkülönbözteti a szegényekkel való igazi törődést valamely ideológiától, vagy az őket személyes, esetleg politikai célokra felhasználni kívánó szándéktól. Csak ebből a valós és szívélyes közelségből kiindulva vezethetjük őket megfelelően felszabadulásuk útján. Csak ez teszi lehetővé, hogy „a szegények minden keresztény közösségben »otthon« érezzék magukat. Vajon nem ennek megvalósításával mutathatjuk be a leghatékonyabban Isten országának örömhírét?”^[169] A legszegényebbekkel való törődés nélkül „az evangélium hirdetése – mely a szeretet cselekedetei között a legelső – érthetetlenül válik vagy belefut a jelenlegi kommunikációs társadalom által szüntelenül ontott szavak árába”.^[170]

200. Mivel ez a buzdítás a Katolikus Egyház tagjainak szól, fájdalommal állapítom meg, hogy a legrosszabb, a szegények által leginkább megszenvedett hátrányos megkülönböztetés a spirituális figyelem hiánya. A legtöbb szegény különösen nyitott a hitre; szükségük van Istenre, és nem mulaszthatjuk el, hogy felkínáljuk nekik Isten barátságát, áldását, szavát, a szentségeket és a hitbeli növekedés és érlelődés útját. A szegények melletti alapvető döntést főképp a kivételes és elsődleges vallási figyelem nyelvére kell lefordítani.

201. Senki sem mondhatja, hogy távol tartja magát a szegényektől, mivel saját hivatása több figyelmet követel egyéb teendőkre. Gyakori mentség ez tudományos, üzleti vagy szakmai, sőt még egyházi körökben is. Jóllehet általában elmondható, hogy a világi hívők sajátos hivatása és küldetése a földi világ átalakítása, azért hogy minden emberi tevékenységet áthasson az evangélium,^[171] senki sem érezheti úgy, hogy mentesülhet a szegényekkel és a társadalmi igazságossággal való törődés feladata alól: „A lelki megtérés, Isten és felebarát szeretetének intenzitása, a békéért és az igazságosságért való buzgóság, a szegények és a szegénység evangéliumi értelmezése mindenkire vonatkozó követelmény.”^[172] Félek, hogy e szavak is csupán néhány kommentár tárgyát képezik majd, valódi gyakorlati következmények nélkül. Ennek ellenére bízom a keresztények nyitottságában és jóakaratában, és kérlek benneteket, hogy közösségileg keressetek új utakat arra, hogy felvállaljátok ezt a megújított javaslatot.

A gazdaság és a bevételek elosztása

202. A szegénység strukturális okainak megoldása nem várhat tovább, nemcsak gyakorlati megfontolásból, hogy eredményeket érjünk el és elrendezzük a társadalmat, hanem azért is, hogy kigyógyítsuk abból a betegségből, amely törekennyé és emberhez méltatlanná teszi, s csak újabb válságokba sodorhatja. A vészhelyzetekre alkotott segélyezési terveket csak átmeneti válaszoknak kellene tekinteni. Amíg nem oldják meg radikálisan a szegénység problémáját azzal, hogy lemondanak a piac abszolút autonómiájáról és a pénzügyi spekulációról, és felszámolják az egyenlőtlenség strukturális okait,^[173] nem fogják megoldani a világ problémáit, és egyáltalán: bármely problémát. Az egyenlőtlenség a társadalmi bajok gyökere.

203. Az emberi személyek méltósága és a közjó olyan kérdések, amelyeknek az egész gazdaságpolitikát strukturálniuk kellene, ám olykor csak kívülről odakapcsolt függeléknek tűnnek, hogy így távlatok, és valódi, teljes értékű fejlődés nélküli politikai beszédekben merüljenek ki. Hány fogalom vált kellemetlenné e rendszer miatt! Bosszantó, amikor valaki így beszél etikáról, világszintű szolidaritásról, a javak elosztásáról, bosszantó, amikor a munkahelyek megőrzése így kerül szóba, amit a fogyatékosok jogairól hallani, bosszantó, ha Isten úgy kerül szóba, mint aki megköveteli az igazságosság szolgálatát. Máskor megesis, hogy e fogalmak opportunistá manipuláció tárgyaivá lesznek, ami lejáratja őket. Az effajta kérdések iránti kényelemes közömbösség minden tartalomtól megfosztja életünket és szavainkat. Egy vállalkozó hivatása a nemes munka, amely mindig kész arra, hogy az élet teljesebb értelme felőli kérdések is eljussanak hozzá, és ez teszi lehetővé számára, hogy valóban a közjót szolgálja úgy, hogy erőfeszítéseivel gyarapítja és hozzáférhetőbbé teszi e világ javait mindenki számára.

204. Nem bízhatunk többé a piac vak erőiben és láthatatlan kezében. Az igazságos fejlődés többet követel a gazdasági fejlődésnél, bár feltételezi azt; döntéseket, programokat, mechanizmusokat és folyamatokat igényel, amelyek különösképpen a bevételek jobb elosztására, munkaalkalmak teremtésére, a szegények pusztá segélyezését meghaladó, teljes körű támogatására irányulnak. Távol áll tőlem, hogy felelőtlen populizmusba essem, de a gazdaság a továbbiakban nem folyamodhat olyan gyógyszerekhez, amelyek újabb mérgek, mint amikor a munkaerőpiac csökkentésével akarják növelni a jövedelmezőséget, ezzel újabb kirekesztetteket teremtvé.

205. Kérem Istent, hogy gyarapítsa azon politikusok számát, akik képesek a hiteles párbeszédre, amely hatékonyan szól arról, miként lehet gyökerében orvosolni világunk bajait, és nem csak a látszat szintjén! Az annyira befeketedett politika magasrendű hivatás, a szeretet egyik legértékesebb formája, mert a közjót szolgálja.^[174] Meggyőződésünkkel kell tennünk, hogy a szeretet „a vezérelve nem csupán mikro-viszonyainknak, a baráti, a családi és kisközösségi kapcsolatoknak, hanem a makro-viszonyoknak, a társadalmi, gazdasági és politikai kapcsolatoknak is”.^[175] Kérem az Urat, ajándékozzon nekünk több olyan politikust, akik valóban a szívükön viselik a társadalmat, a népet, a szegények életét! Elengedhetetlenül fontos, hogy a kormányzati pozícióban lévők és a pénzügyi hatalmasságok emeljék fel tekintetüket és támogassák ki távlatokat; gondoskodjanak arról, hogy minden polgár találjon méltó munkát, oktatást és egészségügyi ellátást. És miért ne fordulhatnánk Istenhez, hogy terveket sugalljon nekik? Meggyőződésem, hogy a transzcendenciára nyitottan kialakítható egy újfajta politikai és gazdasági mentalitás, amely segíthet legyőzni a gazdaság és a társadalmi közjó abszolút szembenállását.

206. A gazdaságnak, mint maga a szó is jelzi [*oeconomia*], művészetnek kellene lennie, amely biztosítja a közös ház, az egész világ megfelelő vezetését. Minden jövedelmező gazdasági tevékenység, amelyet a bolygó bármely részén végeznek, hatással van az egészre; ezért egyetlen kormány sem cselekedhet a közös felelősségtől függetlenül. Valójában egyre nehezebb helyi

megoldásokat találni a rendkívül nagy globális ellentmondásokra, melyek miatt a helyi politika megoldandó problémákkal telítődik. Ha valóban el akarunk jutni az egészséges világgazdasághoz, hatékony közös cselekvésre van szükség a jelen történelmi pillanatban, amely megőrizve a nemzeti szuverenitást, nemcsak kevesek, hanem minden nép számára biztosítja a gazdasági jólétet.

207. Amilyen mértékben nyugalmat akarnak maguknak az egyházi közösségek – anélkül hogy kreatív módon törődnének s hatékonyan együttműködnének a szegények méltó élete és mindenki bevonása érdekében –, oly mértékben kockáztatják önnön feloldódásukat, még ha beszélnek is a szociális kérdésekről vagy bírálják is kormányokat. Könnyen úgy járhatnak, hogy alámerülnek a vallásos gyakorlatokkal, terméketlen összejövetelekkel vagy üres szócsépléssel leplezett világias lelkeségben.

208. Ha valaki megbántódik szavaimtól, annak azt mondom, hogy szeretettel és a legjobb szándékkal beszélek, s távol áll tőlem minden személyes érdek vagy politikai ideológia. Szavaim nem az ellenség vagy az ellenfél szavai. Egyedüli célom úgy beszélni, hogy akik egy individualista, közönyös és önző mentalitás rabszolgái, megszabadulhassanak ezektől a méltatlan kötelekektől, és egy emberibb, nemesebb, termékenyebb életstílusra és gondolkodásra jussanak el, mely méltóságba öltözteti útjukat a földön.

Gondot viselni a törékenységre

209. Jézus, a legjobb evangelizáló és a személyes evangélium, különösen is azonosul a legkisebekkel (vö. Mt 25,40). Ez arra int, hogy mi, keresztények, valamennyien arra vagyunk hivatottak, hogy törődjünk a Föld legtörékenyebb lényeivel. De a „siker” és a „privát élet” uralkodó modelljében úgy tűnik, nincs értelme annak, hogy beruházzunk azért, hogy a lemaradottak, gyöngék vagy kevésbé tehetősek boldogulhassanak az életben.

210. Elengedhetetlenül figyelmet kell fordítanunk arra, hogy közelebb kerüljünk a szegénység és törékenység újabb formáihoz, amelyekben fel kell ismernünk a szenvedő Krisztust, még akkor is, ha ez látszólag nem jár kézzel fogható és közvetlen előnyökkel: a hajléktalanok, a drogfüggők, a menekültek, a bennszülött népek, az egyre magányosabb öregek és elhagyottak stb. ügyéről beszélek. Az elvándorlók különös kihívást jelentenek számomra, mert én egy határok nélküli Egyház pásztora vagyok, amely mindenki anyjának érzi magát. Ezért nagylelkű nyitottságra buzdítom az országokat, hogy a helyi identitás lerombolásának félelme helyett legyenek képesek új kulturális szintézis megteremtésére. Mily szépek azok a városok, amelyek legyőzik az egészségtelen bizalmatlanságot és integrálják a közömbösöket, és ezen integrációból a fejlődés új tényezőjét hozzák létre! Mily szépek azok a városok, amelyek még építészeti tervrajzaikban is tele vannak terekkel, amelyek összekötnek, kapcsolatokat hoznak létre, elősegítik a másik megismerését!

211. Mindig nagy fájdalommal töltött el azoknak a helyzete, akik az emberkereskedelem különböző formáinak áldozatai lettek. Szeretném, ha meghallanánk Isten kiáltását, aki mindnyájunktól megkérdezi: „Hol van a testvéred?” (Ter 4,9). Hol van rabszolga testvéred? Hol van az, akit naponta meggyilkolsz rejtett kis üzemedben, a prostitúciós hálózatban, a koldulásra kényszerített gyermekekben, azokban, akiknek titokban kell dolgozniuk, mert nincs törvényes munkaviszonyuk? Ne tegyünk úgy, mintha észre sem vennénk mindezt! Sokféleképpen lehetünk bűntársak. A kérdés mindenkihez szól! Városainkban meggyökeresedett ez a fajta maffiózó és perverz bűnözés, és sokaknak vértől csöpög a keze a kényelmes és néma cinkosság miatt.

212. Kétszeresen szegények azok a nők, akik a kirekesztés, bántalmazás és erőszak élethelyzeteit szenvedik el, mert gyakran kevesebb lehetőségük van jogaik megvédésére. Mindazonáltal köztük is találkozunk a mindennapos hősiesség csodálatos gesztusaival családjuk törékenységének védelmében és gyógyításában.

213. E gyöngék között – akiről az Egyház különös szeretettel akar gondoskodni – vannak a születendő gyermekek is, akik mindenki között a legvédtelenebbek és legártatlanabbak, akikről ma meg akarják tagadni az emberi méltóságot, hogy azt tehessék velük, amit akarnak; kioltva az életüket olyan törvényeket hozva, hogy ezt senki meg ne akadályozhassa. Gyakori, hogy a születendő élet egyházi védelmét gúny tárgyává akarják tenni azáltal, hogy úgy állítják be az egyházi álláspontot, mint valami ideologikus, sötétségbe borító és konzervatív felfogást. A születendő élet védelme mégis szorosan összefügg minden emberi jog védelmével: azt a meggyőződést feltételezi, hogy egy emberi lény minden helyzetben és fejlődésének minden fázisában szent és sérthetetlen. Célját önmagában bírja, és soha nem szolgálhat eszközként más nehézségek megoldására. Ha ez a meggyőződés megdől, nem marad szilárd és állandó alapunk az emberi jogok védelméhez, és e jogok az éppen hatalmon lévők változó érdekeinek lesznek alávetve. Az ész önmagában elegendő minden emberi élet sérthetetlen értékének felismerésére, de ha hittel is nézzük, akkor „az emberi személy minden megsértése Isten előtt bosszúért kiált és az ember Teremtője megsértésének számít”.^[176]

214. Mivel ez egy olyan kérdés, amely belső összefüggésben áll az emberi személy értékéről szóló tanításunkkal, ezért nem várható, hogy az Egyház megváltoztatja az álláspontját ebben a kérdésben. Egészen őszinte szeretnék lenni e tekintetben: mindez nem tárgya az óhajtott reformoknak vagy „modernizációnak”. Nem visz előbbre, ha azt várjuk, hogy emberi életek kioltásával fogunk megoldani bizonyos problémákat. De az is igaz, hogy keveset tettünk azért, hogy megfelelő kísérést nyújtsunk azoknak a nőknek, aki nagyon nehéz helyzetbe kerültek, amelyben az abortusz gyors megoldást kínál mélységes szorongásukra, különösen akkor, ha a bennük növekedő élet erőszak következménye, vagy szélsőséges szegénységben élnek. Ki nem képes megérteni ezeket az olyannyira fájdalmas helyzeteket?

215. Vannak más törékeny és védtelen lények is, amelyek gyakran esnek gazdasági érdekek vagy a kíméletlen felhasználás áldozatává. A teremtés egészére gondolok. Emberként nem pusztán

haszonélvezői, hanem őrei is vagyunk a többi teremtménynek. Testi mivoltunk által Isten oly szorosan összekötött bennünket a környezetünkkel, hogy a talaj elsivatagosodása olyan, mintha mindannyian megbetegednénk; egy faj kipusztulását úgy sirathatjuk, mintha megcsönkítettak volna bennünket. Ne hagyjuk, hogy nyomunkban rombolás és a halál maradjon hátra, mely megöli saját életünket és a jövő generációk életét.^[177] Ezzel kapcsolatban magaménak érzem a Fülöp-szigeteki püspökök néhány évvel ezelőtti, szép és prófétai panaszát: „A rovarok hihetetlen változatossága élt az erdőben, és mindegyik végezte a maga feladatát. (...) Madarak röpdöstek a levegőben, csillogó tollaik és csicsérgésük beleolvadt az erdők zöldjébe és melódiájába. (...) Isten adta ezt a Földet nekünk, különleges teremtményeinek, de nem azért, hogy elpusztítsuk és sivataggá változtassuk. (...) Nézd csak a folyók sötétbarna vizét egyetlen esős éjszaka után, és gondold meg, hogy a Föld élő vérét viszik a tenger felé. (...) Hogyan úszhatnak majd a halak az olyan szennyecsatornában, mint a Pasig és a többi folyó, amelyeket beszennyeztünk? Ki változtatta a csodálatos tengeri élővilágot az élet és a színek víz alatti temetőivé?”^[178]

216. Kicsinyként, de Isten szeretetében erősként, mint Assisi Szent Ferenc, mi, keresztények mind arra vagyunk hivatottak, hogy vegyük gondjainkba a nép és a környező világ törékenységét.

III. A közjó és a társadalmi béke

217. Sokat beszéltünk az örömről és a szeretetről, de Isten szava megemlíti a béke gyümölcsét is (vö. Gal 5,22).

218. A társadalmi békét nem lehet az egyik párt többiek fölötti uralma által biztosított irenizmusként vagy merő erőszakmentességként érteni. Hasonlóképpen hazug béke volna az, amely mentségül szolgálna egy olyan társadalmi rend igazolására, amely elhallgattatja vagy nyugvó állapotba juttatja a szegényebbeket, amelyben a jobb módúak zökkenőmentesen fenntarthatják életstílusukat, míg a többiek csak tengődnek, ahogy tudnak. A társadalmi követelések, amelyeknek a bevételek elosztásához van közük, a szegények társadalmi befogadása és az emberi jogok nem hallgattathatók el tárgyalóasztalok mellett létrehozott megegyezésekkel vagy a szerencsés kisebbség tiszavirág-életű békéjével. Az emberi személy méltósága és a közjó fölötté áll egyesek nyugalmanak, akik nem akarnak lemondani kiváltságaikról. Amikor ezek az értékek sérülnek, szükség van a prófétai hangra.

219. A béke „nem korlátozódik a háború hiányára, a szembenálló erők mindig kényes egyensúlyára. Napról napra épül az Isten által akart rendet követve, amely magában foglalja az emberek közötti egyre tökéletesebb igazságosságot.”^[179] Lényegében annak a békének, amely nem mindenki teljes értékű fejlődését segíti, nincs jövője, és mindig új konfliktusok és az erőszak különböző formáinak a magva lesz.

220. Minden nemzet tagjai úgy alakítják ki életük társadalmi vetületét, hogy közben felelős állampolgárokká lesznek egy nép ölén, nem pedig az uralkodó erők által sodort masszává válnak.

Emlékeztetünk rá, hogy „hűséges állampolgárnak lenni erény, és a politikai életben való részvétel erkölcsi kötelesség”. [180] De a *néppé* válás ennél több, olyan szüntelen folyamatot igényel, amelybe minden új nemzedék bevonódik. Lassú és kemény munka, amely megköveteli az integráció szándékát és a tanulást egészen addig, míg kibontakozik a sokoldalú harmóniában való találkozás kultúrája.

221. Hogy ez a néppé épülés békében, igazságosságban és testvériségben jusson előbbre, annak négy alapelve van, amely olyan kétpólusú feszültségekhez kapcsolódik, amelyek minden valós társadalom sajátjai. Az Egyház társadalmi tanításának nagy posztulátumaiból erednek, amelyek „a társadalmi jelenségek értékeléséhez és értelmezéséhez az első és alapvető tájékoztató pontot” [181] alkotják. Ezek fényénél szeretném most felmutatni ezt a négy alapelvet, amelyek főként a társas együttélést és egy nép építését irányítják, amelyben a különbségek egy közös terv alapján olvadnak harmóniába. Teszem ezt azzal a meggyőződéssel, hogy alkalmazásuk helyes utat jelenthet a béke felé minden népen és az egész világon belül.

Az idő a tér fölött áll

222. Kétpólusú feszültség van a teljesség és a korlát között. A teljesség arra hívja az akaratot, hogy mindent birtokoljon, a korlát az előttünk álló fal. Az „idő” tágabb értelemben véve a teljességre mint az előttünk megnyílt horizont kifejezésére vonatkozik, a pillanat pedig a korlát, amelyet egy körülírt térben élünk meg. Az emberek a pillanat konjunktúrája és az idő fénye, a tágabb horizont, a jövő – mint a minket vonzó végső cél felé megnyitó utópia – közötti feszültségben élnek. Ebből születik az első alapelv, amely szükséges ahhoz, hogy előrehaladjunk egy nép felépítésében: Az idő a tér fölött áll.

223. Ez az alapelv teszi lehetővé a hosszadalmas, közvetlen eredményekre törekvéstől mentes munkát. Segít türelemmel viselni a nehéz helyzeteket és akadályokat vagy a tervek módosítását, amelyeket a valóság dinamizmusa követel. Felhívás ez a teljesség és a korlát feszültségének elfogadására, úgy, hogy elsőbbséget ad az időnek. Az egyik bűn, amelyet néha a szociálpolitikai tevékenység során elkövetnek, az, hogy előnyben részesítik a hatalom tereit a folyamatok időivel szemben. Elsőbbséget adni a térnek oda vezet, hogy örült módon próbálunk megoldani mindent a jelen pillanatban, próbáljuk birtokba venni a hatalom és az önállóság egész terét. Azt jelenti, hogy kikristályosítjuk a folyamatokat, és próbáljuk megállítani azokat. Elsőbbséget adni az időnek azt jelenti, hogy *inkább a folyamatok elindításával, mint a terek birtoklásával foglalkozunk*. Az idő elrendezi a tereket, megvilágosítja és egy állandóan növekedő lánc szemeivé alakítja át azokat, amely már soha nem fordul vissza. Azon cselekvések előnyben részesítését jelenti, amelyek új dinamizmusokat ébresztenek a társadalomban, és bevonnak más személyeket és csoportokat, amelyek előbbre viszik azokat, míg végül fontos történelmi eseményekben hoznak gyümölcsöt, szorongások nélkül, de világos és kitartó meggyőződéssel.

224. Néha felteszem magamnak a kérdést, kik azok, akik a mai világban valóban azzal törődnek,

hogy inkább népet építő folyamatokat hívjanak életre, mintsem hogy közvetlen eredményeket érjenek el, amelyek könnyű, gyors és mulandó politikai hasznot hoznak, de nem építik az emberi teljességet. A történelem talán azon kritérium alapján fogja megítélni őket, amelyet Romano Guardini fogalmazott meg: „Az egyetlen modell egy korszak sikeres megítéléséhez az, ha feltesszük a kérdést: mily mértékig fejlődik ki abban és éri el tulajdonképpen létezését az *emberi létezés teljessége*, összhangban az adott kor sajátos karakterével és *lehetőségeivel*.”^[182]

225. Ez a kritérium nagyon megfelelő az evangelizáció számára is, amely megköveteli a horizont szem előtt tartását, a lehetséges folyamatok alkalmazását és a hosszú utat. Maga az Úr földi életében sokszor felhívta tanítványai figyelmét, hogy vannak dolgok, amiket még nem értenek meg, s még várniuk kell a Szentlélek eljövetelére (vö. Jn 16,12-13). A búzáról és a konkolyról szóló példabeszéd (vö. Mt 13,24-30) az evangelizáció jelentős mozzanatát írja le, ami annak megmutatásában áll, hogyan tudja elfoglalni az ellenség az ország terét és tud kárt okozni a konkollyal, de a búza jósága, amely az időben nyilvánul ki, legyőzi azt.

Az egység legyőzi a konfliktust

226. A konfliktust nem lehet figyelmen kívül hagyni vagy eltitkolni. El kell fogadni. De ha a csapdájába esünk, elveszítjük a távlatot, beszűkülnek a horizontok és a valóság töredékes marad. Ha beleragadunk a konfliktuskonjunktúrába, elveszítjük a valóság mély egységének érzékét.

227. A konfliktussal találkozva egyesek egyszerűen csak szemrevételezik, majd továbbmennek, mintha semmi sem történne, és mossák kezeiket, hogy tovább folytathassák az életüket. Mások úgy bocsátkoznak bele a konfliktusba, hogy rabjai lesznek, elveszítik a távlatot, saját zavarodottságukat és elégedetlenségüket rávetítik az intézményekre, s ezzel lehetetlenné válik az egység. Ám van egy harmadik lehetőség is, a legmegfelelőbb a konfliktussal való szembenézésre. Ez pedig annak az elfogadása, hogy a konfliktust el kell viselni, meg kell oldani és egy új folyamat összekötő láncszemévé formálni. „Boldogok a békességben élők” (Mt 5,9).

228. Így a különbözőségek ellenére lehetővé válik a közösségalkotás, de ezt csak olyan nemes személyek tudják megtenni, akikben megvan a bátorság arra, hogy túllépjenek a konfliktusos felszínen, és a többiek legmélyebb méltóságukban lássák. Ehhez van szükség a társadalmi barátság felépítésének elengedhetetlen alapelveire: az egység a konfliktus felett áll. Így a mélyebb értelemben és kihívásként értett szolidaritás történelmet építő stílussá válik, éltető környezetté, amelyben a konfliktusok, a feszültségek és ellentétek változatos egységet alkothatnak, amely új életet fakaszt. Nem azt jelenti, hogy szinkretizmusra vagy egymás elnyelésére, hanem hogy magasabb szinten való megoldásra irányulunk, amely megőrzi a szemben álló pólusok értékes feszültségét.

229. Ez az evangéliumi kritérium arra emlékeztet, hogy Krisztus mindent egyesített magában: az eget és földet, Istent és embert, időt és örökkévalóságot, személyt és társadalmat. Ennek az

egységnek és önmagában való kiengesztelődésnek ismertetőjegye a béke. Krisztus „a mi békességünk” (Ef 2,14). Az evangélium hirdetése mindig a béke köszöntésével kezdődik, és minden pillanatban a béke koronázza meg és köti egybe a tanítványok közötti kapcsolatokat. A béke azért lehetséges, mert az Úr legyőzte a világot és annak állandó konfliktusait, „minthogy ő a kereszten vérével békességet szerzett” (Kol 1,20). De ha bibliai szövegek mélyére hatolunk, fölfedezzük, hogy az első környezet, ahol meg kell szerezni ezt a megbékélést a különbözőségekből, a saját bensőnk, a saját életünk, amelyet mindig fenyeget a dialektikus szétszóródás.^[183] Ezer darabra tört szívvel nehéz lesz igazi társadalmi békét teremteni.

230. A béke hirdetése nem egy kialakított béke meghirdetése, hanem az a meggyőződés, hogy a Lélek egysége harmóniába olvaszt minden különbözőséget. Bármilyen konfliktust legyőz egy új, ígéretes szintézisben. A különbözőség szép, amikor elfogadja, hogy állandóan be kell lépnie a kiengesztelődés folyamatába egészen addig, hogy megpecsétel egy bizonyos kulturális megegyezést, amely „kiengesztelt különbözőséget” hoz létre, amint ezt helyesen tanították a kongói püspökök: „Népeink különbözősége gazdagság. (...) Csak az egységgel, a szívek megtérésével és a kiengesztelődéssel tudjuk előre vinni országainkat.”^[184]

A valóság fontosabb az eszménél

231. Kétpólusú feszültség van az eszme és a valóság között is. A valóság egyszerűen van, az eszmét kidolgozzuk. A kettő között állandó párbeszédnek kell folynia, annak elkerülésére, hogy végül az eszme el ne szakadjon a valóságtól. Veszedelemes dolog az üres szavak, képek és gondolatmenetek világában élni. Innen fakad a harmadik elv szükségessége: a valóság több az eszménél. Ez magában foglalja a valóság elrejtése különböző formáinak elkerülését: az angyaliasított tisztaság-elveket, a viszonylagos totalitarizmusát, a deklaráló nominalizmusokat, az inkább formális mint reális terveket, a történelemellenes fundamentalizmusokat, a jóság nélküli etikai rendszereket, a bölcsesség nélküli intellektualizmusokat.

232. Az eszme – a kimunkált fogalmi rendszerek – feladata a valóság megragadása, megértése és irányítása. A valóságtól elszakadt eszme szüli a hatástalan idealizmusokat és nominalizmusokat, amelyek legfeljebb osztályoznak vagy meghatároznak, de nem vonnak be. Ami bevon: az érvelés által megvilágított valóság. A formális nominalizmusból át kell térni a harmonikus objektivitásra. Máskülönben manipuláljuk a valóságot, mint ahogy a tornát helyettesítjük a kozmetikával.^[185] Vannak politikusok – és vallási vezetők is –, akik felteszik a kérdést, hogy a nép miért nem érti és miért nem követi őket, amikor a javaslataik olyan logikusak és világosak? Valószínűleg azért, mert a tiszta eszmék világában mozognak, és a politikát vagy a hitet retorikává silányították. Mások elfelejtették az egyszerűséget, és kívülről hoznak be valami olyan racionalitást, amely idegen az emberektől.

233. A valóság az eszme felett áll. Ez a kritérium a szó megtestesüléséhez és gyakorlattá váltásához kötődik: „Az Istentől származó lelket erről ismeritek fel: minden lélek, amely vallja, hogy

Jézus Krisztus testben jött el, Istentől van” (1Jn 4,2). A valóság, a már megtestesült, és a mindig megtestesülni akaró szó kritériuma lényeges az evangelizációhoz. Egyrészt arra vezet, hogy az Egyház történetét mint üdvtörténetet értékeljük; emlékeztet a szentjeinkre, akik inkulturálták az evangéliumot népeink életébe. Arra vezet, hogy összegyűjtsük az Egyház kétezer éves gazdag hagyományát, anélkül hogy olyan gondolkodásmódot dolgoznánk ki, amely elszakad ettől a kincstől, mintha mi akarnánk kitalálni az evangéliumot. Másrészt arra ösztönöz, hogy valósítsuk meg az igét, gyakoroljuk az igazságosság és a szeretet cselekedeteit, amelyekben ez az ige termést hoz. Nem gyakorolni, nem megvalósítani az igét azt jelenti, hogy homokra építünk, megmaradunk a tiszta eszménél, és elfajulunk a bizalmaskodásokban s gnoszticizmusokban, amelyek nem hoznak termést, hanem terméketlenné teszik dinamizmusát.

Az egész több mint a rész

234. A globalizáció és a lokalizáció között is feszültség keletkezik. A hétköznapi közepszerűség elkerülése érdekében figyelmet kell fordítanunk a globális dimenzióra, ugyanakkor nem szabad szem előtt téveszteni a helyi adottságokat, amelyeknek köszönhetően két lábbal állunk a földön. E két szempont együttesen határozza meg, hogy ne essünk szélsőségekbe: az egyik, hogy az emberek elvont, globalizált univerzalizmusban élnek – hasonlóan egy vasúti kocsis utasaihoz, akik tátott szájjal és számító üdvrivalgással csodálják a többiek világának feltűnő csillogását. A másik véglet, hogy egyfajta néprajzi „múzeummá” válnak, a világtól elzárkózott remetékké, akik arra vannak ítélve, hogy örökké ugyanazokat a dolgokat ismételtessék, s képtelenek engedni, hogy megszólítsa őket a tőlük különböző, s értékelni sem tudják azt a szépséget, melyet Isten határaikon kívül áraszt szét.

235. Az egész több mint a rész, és több a részek egyszerű összegénél. Tehát ne kössenek le bennünket túlságosan a lehatárolt és részeleges kérdések. A látást mindig ki kell tárgítani a nagyobb jó felismerésére, ami jót tesz mindegyikünknek. Ezt azonban nem menekülve és nem a gyökereket eltépve kell tenni. A gyökereket a saját, Istentől ajándékozott lakóhelyünk termőföldjébe és történelmébe kell mélyesztenünk. Kicsiben kell munkálkodnunk, azzal, ami közel van hozzánk, ám tágabb kitekintéssel. Ugyanígy egy személy, aki megőrzi személyes egyediségét és nem rejt el identitását, amikor szívesen épül be egy közösségbe, nem semmisül meg, hanem mindig újabb készítményt kap saját fejlődéséhez. Ez nem megsemmisítő globális szféra, sem terméketlenné tévő elszigetelt részlegesség.

236. A modell nem a gömb, amely nem több a részeknél, amelyben minden pont egyenlő távolságban van a középponttól és nincs különbség az egyes pontok között. A modell a poliéder, amely visszatükrözi minden részlegességének az összetalálkozását, amelyek megőrzik benne eredetiségüket. Mind a lelkipásztori, mind a politikusi tevékenység próbálja ebben a poliéderben mindenkiből a legjobbat összegyűjteni. Belehelyeződnek ebbe a szegények a maguk kultúrájával, terveivel, erőikkel. Még azoknak a személyeknek is, akik bírálhatók tévedéseik miatt, van valamijük, amivel hozzájárulhatnak mindehhez, s ezt nem szabad veszni hagyni. A népek

egysége ez, amelyek az egyetemes rendben megőrzik sajátosságaikat; a személyek összessége egy társadalomban, amely a valóban mindenkit magában foglaló közjót keresi.

237. Nekünk, keresztények számára ez az elv az evangélium totalitásáról vagy integritásáról is beszél, amelyet az Egyház átad nekünk, és küld, hogy hirdessük azt. Teljes gazdagsága magában foglalja a tudósokat és munkásokat, a vállalkozókat és művészeket, mindenkit. A „népi misztika” a maga módján a teljes evangéliumot magába fogadja, és megtestesíti azt az imádság, a testvériség, az igazságosság, a küzdelem és az ünneplés különböző formáiban. A jóhír annak az Atyának az öröme, aki nem akarja, hogy egy is elveszzen a kicsinyei közül. Így fakad fel az öröm a Jó Pásztorban, aki keresi az elveszett bárányt, és hazaviszi az akolba. Az evangélium az egész térszót megkelesztő kovász és hegyre épített város, amely megvilágosít minden népet. Az evangélium belső sajátossága a totalitás: nem szűnik meg jóhír lenni, amíg csak nem került meghirdetésre mindenki számára; és amíg nem teszi termékennyé és nem gyógyítja meg a teljes embert, s amíg nem egyesít minden embert az ország asztalánál. Az egész több mint a rész.

IV. Társadalmi párbeszéd a béke szolgálatában

238. Az evangelizáció magában foglalja a párbeszéd útját is. Az Egyház számára most a párbeszédnek három különleges területe van, amelyeken jelen kell lennie, hogy szolgálja az ember teljes fejlődését és a közjót: az államokkal, a társadalommal – beleértve a kultúrákat és a tudományokat is – és azokkal a hívőkkel, akik nem tartoznak a Katolikus Egyházhoz. Az Egyház minden esetben „abból a fényből kiindulva beszél, amelyet a hit nyújt neki”,^[186] bevonja a párbeszédbe a maga kétezre éves tapasztalatát, és mindig megőrzi emlékezetében az emberek életét és szenvedéseit. Ez meghaladja az emberi észet, ám olyan jelentése is van, amely gazdagíthatja a nemhívőket, és meghívja az észet, hogy teljesítse ki a maga távlatait.

239. Az Egyház „a békesség evangéliumát” (Ef 6,15) hirdeti, és nyitott minden nemzeti és nemzetközi szervezettel való együttműködésre, hogy részt vegyen ebben az oly nagy egyetemes jóval való törődésben. Jézus Krisztus hirdetésében, aki személyében maga a béke (vö. Ef 2,14), az új evangelizáció minden megkeresztelt embert arra sarkall, hogy a békeszerzés és a megbékélt élet hiteles tanúja legyen.^[187] Egy olyan kultúrában, amely előnyben részesíti a párbeszédet mint találkozási formát, itt az ideje megtervezni az egyetértés és megegyezések keresését, nem mellőzve az emlékezni képes és kirekesztések nélküli, igazságos társadalom építését. E folyamat főszereplője és történelmi alanya a nép és annak kultúrája, nem egy osztály, nem egy frakció, egy csoport, vagy az elit. Nem olyan tervre van szükségünk, amely keveseké s kevesekhez szól; vagy egy megvilágosodott vagy tanúságtevő kisebbségé, amely magáévá tesz valamiféle kollektív érzületet. Olyan megegyezésre van szükségünk, amely által együtt tudunk élni: egyfajta társadalmi és kulturális megegyezés ez.

240. Az állam feladata a társadalmi közjó gondozása és előmozdítása.^[188] Mindenki teljes értékű fejlődésének a szolgálata, a szubszidiaritás és a szolidaritás elvei alapján. Az egyetértés

megteremtésében és a politikai párbeszédért tett jelentős erőfeszítéssel alapvető szerepe van, amelyet nem adhat tovább. Ez a szerep a jelen körülmények között mély szociális alázatot követel.

241. Az állammal és a társadalommal folytatott párbeszédben az Egyháznak nincsenek minden részletre kiterjedő megoldásai. Ennek ellenére a különféle társadalmi erőkkel karöltve képviseli azokat a javaslatokat, amelyek jobban megfelelhetnek az emberi személy méltóságának és a közjónak. Eközben mindig világosan előtárja az emberi lét alapvető értékeit, hogy átadjon olyan igazságokat, amelyeket át lehet ültetni a politikai cselekvésbe.

Párbeszéd a hit, az ész és a tudományok között

242. A tudomány és a hit közötti párbeszéd is része a békének kedvező evangelizáló tevékenységnek. [189] A szcientizmus és a pozitivizmus elutasítanak „minden, a saját tudományos megismerésüktől különböző megismerési formát”. [190] Az Egyház más utat javasol, amely szintézist igényel az empirikus tudományok sajátos módszereinek felelős használata és a többi tudományok között, mint a filozófia, a teológia és maga a hit, amely fölemeli az embert egészen a természetet és az emberi értelmet meghaladó misztériumig. A hit nem fél az észről, épp ellenkezőleg, keresi azt és bízik benne, mert „az ész és a hit világossága egyaránt Istentől ered”, [191] és nem mondhatnak ellent egymásnak. Az evangelizáció figyel a tudományok haladására, hogy megvilágosítsa őket a hit és a természeti törvény fényével, hogy mindig tiszteltetben tartsák az emberi személy központi helyzetét és legfőbb értékét, életének minden fázisában. Az egész társadalom gazdagodhat ebből a párbeszédből, amely új horizontokat nyit a gondolkodás előtt, és kiteljesíti az ész lehetőségeit. Ez is a harmónia és a békességszerzés egyik útja.

243. Az Egyháznak nem áll szándékban fékezni a tudományok csodálatos fejlődését. Épp ellenkezőleg: örül, amikor fölismeri a rendkívüli lehetőségeket, amelyekkel Isten felruházta az emberi szellemet. Amikor a tudományok fejlődése során – szigorúan megmaradva sajátos tárgyuk területén – közzétesznek egy olyan eredményt, amelyet az ész nem tagadhat, akkor a hit nem mond annak ellent. Még kevésbé várhatják a hívők, hogy egy számukra kedves tudományos vélemény, amely nincs elegendően bizonyítva, hittétel rangjára emeltessék. Bizonyos esetekben azonban egyes tudósok túllépnek tudományuk határán, és olyan állításokkal vagy következtetésekkel próbálkoznak, amelyek kívül esnek a tulajdonképpeni tudományos szakterületen. Ilyen esetekben nem az ész szólal meg, hanem egy meghatározott ideológia, amely elzárja az utat az igazi, békés és gyümölcsöző párbeszéd előtt.

Az ökumenikus párbeszéd

244. Az ökumenikus párbeszéd összhangban áll az Úr Jézus imádságával, aki kéri, hogy „legyenek mindnyájan egyek” (Jn 17,21). Sokkal hihetőbb volna a keresztény üzenet, ha a

keresztények legyőznék megosztottságaikat, és az Egyház meg tudná valósítani „a maga katolicitását azokban a fiaiban, akiket neki adott ugyan a keresztség, de nincsenek teljes közösségben vele”.^[192] Mindig emlékeznünk kell rá, hogy zarándokok vagyunk, s hogy együtt zarándokolunk. Ezért gyanakvás és bizalmatlanság nélkül rá kell bízunk a szívünket útítársunkra, és együtt kell néznünk elsősorban arra, amit keresünk: a békét az egyetlen Isten arcán. Bízni a másokban olyasmira, amit kézműves munkával hozunk létre; a béke kézműves munka eredménye. Jézus mondta nekünk: „Boldogok a békességszerzők” (Mt 5,9). Ebben a feladatban az ősi prófécia magunk között is beteljesedik: „Ekevassá kovácsolják kardjukat” (Iz 2,4).

245. Ebben a megvilágításban az ökumenizmus az emberi család egységének tett szolgálat. Őszentsége I. Bartolomaiosz konstantinápolyi pátriárka, és Őkegyelmessége Rowan Douglas Williams canterburyi érsek jelenléte a szinóduson^[193] Isten valódi ajándéka, és felettébb értékes keresztény tanúságtétel volt.

246. Tekintettel arra, hogy milyen súlyos a keresztények megosztottságának ellentanúsága, különösen Afrikában és Ázsiában, az egység útjainak keresése nagyon sürgető. A misszionáriusok ezeken a kontinenseken ismételten megemlítik a kritikákat, panaszokat és csúfolódásokat, amelyeket a megosztott keresztények botránya miatt kapnak. Ha azokra a tényezőkre koncentrálunk, amelyek összekötnék bennünket, és észben tartjuk az igazságok hierarchiájának elvét, akadálytalanul haladhatunk az igehirdetés, a szolgálat és a tanúságtétel közös formái felé. A mérhetetlen sokaság, amely nem hallotta Jézus Krisztus hirdetését, nem hagyhat közömbösen bennünket. A Jézus Krisztus befogadását megkönnyítő egység melletti elkötelezettség elkerüli a merő diplomáciát vagy az erőltetett tiszteletben tartást, annak érdekében, hogy átalakuljunk az evangelizáció nélkülözhetetlen útján. A keresztények közötti megosztottság jelei azokban az országokban, amelyek az erőszaktól szenvednek, újabb erőszakot váltanak ki azok részéről, akiknek a béke aktív kovászának kellene lenniük. Oly sok dolog van, amely egyesít minket! És ha valóban hiszünk a Lélek szabad és nagylelkű tevékenységében, mennyi mindent tanulhatunk egymástól! És ebben az esetben nemcsak információszerzésre gondolok, hogy jobban megismerjük egymást, hanem annak összegyűjtéséről, amit a Lélek bennünk vetett el olyan ajándékként, amely nekünk is szól. Hogy csak egy példát mondjak: az ortodox testvérekkel folytatott párbeszédben mi, katolikusok, megkaptuk a lehetőséget, hogy többet megtudjunk a püspöki kollegialitás tartalmáról és szinodális tapasztalataikról. Az ajándékok cseréje által a Lélek egyre inkább el tud vezetni minket az igazsághoz és a jóhoz.

Kapcsolatok a zsidósággal

247. Különös figyelemmel fordulunk a zsidó nép felé, amelynek Istennel kötött szövetségét soha nem vonták vissza, „Isten ugyanis nem bánja meg kegyelmi adományát és meghívását.” (Róm 11,29). Az Egyház, amely a Szentírás nagy részén osztozik a zsidósággal, a szövetség népére és annak hitére úgy tekint, mint saját keresztény identitásának szent gyökerére (vö. Róm 11,16-18).

Keresztényként nem tekinthetjük a zsidóságot idegen vallásnak, sem a zsidókat nem soroljuk azok közé, akik arra hivatottak, hogy hagyják el a bálványokat és térjenek meg az igaz Istenhez (vö. 1Tessz 1,9). Velük együtt hiszünk az egy Istenben, aki a történelemben tevékenykedik, és velük együtt fogadjuk be a közös, kinyilatkoztatott szót.

248. Az Izrael fiaival való párbeszéd és barátság része Jézus tanítványai életének. A kifejlődött szeretet arra készlet, hogy őszintén és keserűen fejezzük ki sajnálatunkat a félelmetes üldözések miatt, amelyek korábban érték és most is érik őket, különösen azok miatt, amelyekben keresztényeknek is van vagy volt része.

249. Isten folyamatosan tevékenykedik az Ószövetség népében, és létrehozza a bölcsesség kincseit, amelyek e nép és Isten szava találkozásából születnek. Ezért az Egyház is gazdagodik, amikor befogadja a zsidóság értékeit. Jóllehet bizonyos keresztény tanítások elfogadhatatlanok a zsidóság számára, és az Egyház nem mondhat le arról, hogy Jézust Úrnak és Messiásnak hirdesse, mégis létezik egy gazdag komplementaritás, amely lehetővé teszi, hogy együtt olvassuk a héber Biblia szövegeit, és kölcsönösen segítsük egymást az ige gazdagságának kibontásában éppúgy, mint a számos erkölcsi tanításban való osztozásban, és az igazságossággal és a népek fejlődésével való közös törődésben.

A vallások közötti párbeszéd

250. A nemkeresztény vallásokkal folytatandó párbeszédet – a különböző akadályok és nehézségek, különösen a mindkét félnél mutakozó fundamentalizmus ellenére is – az igazságban és szeretetben nyitott magatartásnak kell jellemeznie. Ez a vallások közötti párbeszéd a világ békéjének szükséges feltétele, ezért kötelessége úgy a keresztényeknek, mint a többi vallási közösségnek. Ez a párbeszéd elsősorban az emberi életről folytatott beszélgetés, vagy egyszerűen csak – ahogy az indiai püspökök javasolják –, „nyitott magatartás irányukban, osztozva velük örömeikben és gondjaikban”.^[194] Így megtanuljuk elfogadni a többieket, a miénktől különböző élet-, gondolkodás- és kifejezőmódjukkal együtt. Ezzel a módszerrel egyidejűleg vállalhatjuk az igazságosság és a béke szolgálatának kötelezettségét, amelynek minden eszmecsere alapvető kritériumául kell szolgálnia. Egy társadalmi békét és igazságosságot kereső párbeszéd – pusztán gyakorlati jelentőségén túl – önmagában véve olyan erkölcsi elkötelezettség, amely új társadalmi feltételeket teremt. Az egy konkrét téma kapcsán végbevitt erőfeszítések folyamattá alakulhatnak, amelyben – a másik meghallgatása által – mindkét fél tisztulást és gazdagodást talál. Éppen ezért ezek az erőfeszítések az igazság szeretetét is jelenthetik.

251. Ezen mindig jóindulatú és szívélyes párbeszéd során soha nem szabad megfedekezni a párbeszéd és a hirdetés közötti lényegi kapcsolatáról, amely arra készletti az Egyházat, hogy fenntartsa és fokozza a nemkeresztényekkel való kapcsolatokat.^[195] Az engedékeny szinkretizmus végső soron azok teljhatalomra törekvése volna, akik készek a megegyezés érdekében eltekinteni olyan értékektől, amelyek meghaladják őket, és amelyeknek nem az urai.

Az igazi nyitottság magában foglalja a szilárd megmaradást a saját, mélyebb meggyőződésekben, világos és örömteli identitással, de nyitottan „a másik megértésére” és „tudva, hogy a dialógusban mindegyik fél gazdagodhat”.^[196] Nem használ nekünk a diplomácia nyitottsága, amely igent mond mindenkinek, hogy elkerülje a problémákat, mert ez a másik félrevezetésének egyik módja lenne, és megtagadná tőle azt a jót, amit az ember azért kap ajándékba, hogy nagylelkűen osztozzon benne. Az evangelizáció és a vallásközi párbeszéd egyáltalán nem ellenkezik egymással, sőt támogatják és táplálják egymást.^[197]

252. Korunkban különleges jelentősége van az iszlám híveivel való kapcsolatnak, akik napjainkban különösen is jelen vannak keresztény hagyományú országokban, ahol szabadon gyakorolhatják istentiszteletüket, és a társadalomba beépülve élhetnek. Soha nem szabad megfeledkeznünk róla: ők „azt vallják, hogy Ábrahám hitén vannak és velünk együtt imádják az egy Istent, aki irgalmas és az utolsó napon megítéli az embereket”.^[198] Az iszlám szent iratai tartalmazzák a keresztény tanítás egy részét; Jézus Krisztust és Máriát mélységesen tisztelik, és csodálatos látni, hogy az iszlám hívei, fiatalok és öregek, férfiak és nők, hogyan szánnak időt naponta az imádságra és vesznek részt hűségesen vallási szertartásaikon. Emellett közülük sokan meg vannak győződve arról, hogy életük a maga teljes egészében Istené és érte van. Elismerik annak szükségességét is, hogy erkölcsi elkötelezettséggel és a szegényebbek iránti irgalmassággal válaszoljanak Istennek.

253. Az iszlámmal való párbeszéd fenntartása érdekében elengedhetetlen a beszélgetőtársak megfelelő nevelése, nemcsak azért, hogy szilárdan és örömmel ragaszkodjanak identitásukhoz, hanem azért is, hogy képesek legyenek felismerni a másik értékeit, megérteni a kérései mögött rejlő aggodalmakat, és felszínre hozni a közös meggyőződéseket. Nekünk, keresztényeknek szeretettel és tisztelettel kell fogadnunk az iszlám emigránsait, akik országainkba érkeznek, mint ahogy reméljük és kérjük, hogy fogadjanak és tiszteljenek bennünket is az iszlám hagyományú országokban. Kérem, alázattal könyörögve kérem ezeket az országokat: biztosítsák a szabadságot a keresztényeknek, hogy megünnepelhessék istentiszteletüket és hitük szerint élhessenek, tekintettel arra a szabadságra, amelyet az iszlám hívei élveznek a nyugati országokban! Az erőszakos fundamentalizmus minket annyira aggasztó történései láttán, az iszlám hiteles hívei iránti szeretetnek a gyűlöletes általánosítások elkerülésére kell indítania bennünket, mert az igaz iszlám és a Korán megfelelő magyarázata ellenkezik minden erőszakkal.

254. A nemkeresztények – az ingyenes isteni kezdeményezésnek köszönhetően – ha hűségesen követik lelkiismeretüket, „Isten kegyelméből megigazultan”^[199] élhetnek, és így „kapcsolódnak Jézus Krisztus húsvéti misztériumához”.^[200] Ám a megszentelő kegyelem szentségi természete miatt az isteni tevékenység hajlamos bennük arra, hogy jeleket, rítusokat, szent megnyilvánulásokat hozzon létre. Ezek a maguk részéről az Istenhez vezető út közösségi tapasztalatához közelítenek másokat.^[201] Nincs meg ezekben a Jézus Krisztus által alapított szentségek jelentése és hatékonysága, de csatornák lehetnek, melyeket ugyanaz a Lélek éleszt, hogy megszabadítsa a nemkeresztényeket az istentelen immanenzizmustól vagy a merőben

egyéni vallási tapasztalatoktól. Ugyanaz a Lélek mindenütt feléleszti a gyakorlati bölcsesség formáit, amelyek segítenek abban, hogy elviseljék az élet nehézségeit, és békésebben és nagyobb harmóniában éljenek. Mi, keresztények is meríthetünk ebből az évszázadok alatt kialakult gazdagságból, ami segíthet bennünket abban, hogy jobban megéljük sajátos meggyőződéseinket.

A társadalmi párbeszéd a vallásszabadság szövegkörnyezetében

255. A színódusi atyák emlékeztettek az alapvető emberi jognak tekintett vallásszabadság tiszteletben tartásának fontosságára.^[202] A vallásszabadság magában foglalja „az igaznak tartott vallás megválasztásának, és a saját hit nyilvános megvallásának szabadságát”.^[203] Az egészséges pluralizmus, amely valóban tiszteli a másikat és az értékeket, nem foglalja magában a vallások privatizációját azzal a szándékkal, hogy elnémítsa és az egyéni lelkiismeret homályába, vagy a templomok, zsinagógák, mecsetek zárt területének peremvidékére szorítsa vissza azt. Ily módon végül a hátrányos megkülönböztetés és az önkényesség egy új formájáról lenne szó. Az agnosztikus és nemhívő kisebbséget megillető tisztelet nem kényszeríthető ki önkényesen azáltal, hogy elhallgattatják a hívő többség meggyőződéseit, vagy figyelmen kívül hagyják a vallásos hagyományok gazdagságát. Ez hosszú távon sokkal inkább ellenérzést szítana, mintsem toleranciát és békét.

256. A vallás közéleti hatására vonatkozó kérdés kapcsán különbséget kell tennünk megélésének különböző módjai között. Akár az értelmiségiek, akár a sajtó kommentárjai gyakran elnagyolt és értelmileg kevésbé megalapozott általánosításokba esnek, amikor a vallások hibáiról szólnak, és sokszor nem tudják, hogy nem minden hívő – és nem minden vallási vezető – egyforma. Egyes politikusok arra használják fel ezt az összezavarodottságot, hogy diszkriminatív cselekedeteket igazoljanak vele. Máskor lekezelik azokat az írásokat, amelyek hívő meggyőződés környezetében születtek, megfeledkezvén arról, hogy a klasszikus vallási szövegek minden kornak szóló tanítást adhatnak; olyan motiváló erővel rendelkeznek, amely képes új horizontokat nyitni, serkenti a gondolkodást, tágítja az elmét és fokozza az érzékenységet. A racionalizmus beszűkült látásmódjával becsmérlik ezeket az írásokat. De ésszerű és értelmes dolog-e félredobni ezeket, csak azért, mert vallásos hit környezetében születtek? Mélyen humanista elveket hordoznak magukban, melyeknek racionális értéke van, bár vallásos tanítások és szimbólumok hatják át őket.

257. Hívő emberként azokhoz is közel érezzük magunkat, akik nem tartoznak semmilyen vallásos hagyományhoz, de őszintén keresik az igazságot, a jóságot és a szépséget, amelyek számunkra Istenben lelik fel legmagasabb fokú kifejeződésüket és forrásukat. Fontos szövetségeseinknek tartjuk őket az emberi méltóság védelmére irányuló törekvésünkben, a népek békés együttélésének építésében és a teremtvédelemben. Sajátos helyek az úgynevezett új *Areopagoszok*, mint a „Népek Udvara”, ahol „hívők és nemhívők folytathatnak párbeszédet az erkölcs, a művészet és a tudomány alapvető témáiról, valamint a transzcendencia

kereséséről”.^[204] Ez is a béke útja megsebzett világunk számára.

258. Néhány, az emberiség jövője szempontjából fontos társadalmi témából kiindulva próbáltam újból kifejtetni az evangélium hirdetésének elkerülhetetlen társadalmi vetületét, hogy bátorítsak minden keresztényt: mindig nyilvánítsa ki ezt szavaiban, magatartásában és tetteiben.

ÖTÖDIK FEJEZET

LÉLEKKEL EVANGELIZÁLÓK

259. A lélekkel evangelizálók azok, akik félelem nélkül tárulnak ki a Szentlélek tevékenysége előtt. Pünkösdkor a Lélek az apostolokat önmagukból való kilépésre készíti, és Isten nagy tetteinek hirdetőivé alakítja át őket, amelyeket mindenki a saját nyelvén kezd megérteni. Emellett a Szentlélek beléjük öntötte az erőt, hogy az evangélium újdonságát merészen (*parrészia*) hirdessék, hangosan, mindig és mindenhol, ellenkezések közepette is. Hívjuk segítségül ma is őt, biztos alapot vetve az imádságban, amely nélkül minden cselekvésünk üressé, és hirdetésünk végül lélektelenné válhat. Jézus olyan evangelizálókat keres, akik nem csak szóval, hanem elsősorban az Isten jelenlététől átalakított étellel hirdetik a jó hírt.

260. Ebben az utolsó fejezetben nem a keresztény lelkiség szintézisét nyújtom, nem is szándékozom kifejtetni az olyan nagy témákat, mint az imádság, a szentségimádás vagy a hit ünneplése, amelyekről már értékes tanítóhivatali dokumentumok és nagy szerzők híres művei szólnak. Nem szándékom sem pótolni, sem felülmúlni ezt a gazdagságot. Egyszerűen csak néhány megfontolást kínálok az új evangelizáció lelkületéről.

261. Ha valakiről azt mondják, hogy valaminek „lelke van”, azzal általában valami belső mozgatóerőre utalnak, amely ösztönöz, motivál, bátorít és értelmet ad a személyes és közösségi cselekvésnek. A lélekkel evangelizálás nagyon különbözik a feladatok együttesétől, amelyet pusztán eltűrt vagy a saját hajlamoknak és vágyaknak ellentmondó valamiként elviselt súlyos kötelességként élnek meg. Mennyire szeretném megtalálni a szavakat, hogy egy buzgóbb, örömtelibb, merészebb evangelizációs korszakot ébresszek, amely telve van a végsőig menő szeretettel és a másokra átragadó étellel! De tudom, semmiféle motiváció nem elegendő, ha nem ég a szívekben a Szentlélek tüze. Végső soron a lélekkel evangelizálás a Szentlélekkel való evangelizáció, lévén hogy ő az evangelizáló Egyház Lelke. Mielőtt felvezetnék néhány ösztönzést és lelki javaslatot, újra segítségül hívom a Szentlelket, hívom, hogy jöjjön, újítsa meg, mozgasson meg, adjon erőt az Egyháznak az önmagából való bátor kilépéshez, hogy minden népnek hirdethesse az evangéliumot.

I. Motivációk a missziós lendület megújításához

262. A Lélekkel evangelizálók olyan evangelizálókat jelent, akik imádkoznak és dolgoznak. Az evangelizáció szempontjából mit sem érnek a misztikus elhatározások erős társadalmi és

missziós elkötelezettség nélkül, de a társadalmi és lelkipásztori eszme-futtatások és gyakorlatok sem érnek semmit a szívet átformáló lelkiesség nélkül. Ezek a részleges és szétmorzsolódó kezdeményezések csak kis csoportokat érnek el, és nincs mélyen átható erejük, mert megcsonkítják az evangéliumot. Mindig ápolni kell a belső teret, amely keresztény értelmet ad az elköteleződésnek és a tevékenységnek.^[205] A hosszabb szentségimádás, az Igével való imádságos találkozás, az Úrral folytatott őszinte párbeszéd nélkül a feladatok könnyen értelmüket veszítik, ellankadunk a fáradtságtól és nehézségektől, lelkesedésük pedig kialszik. Az Egyház nem mondhat le az imádság tüdejéről, és mérhetetlen örömet szerez nekem, hogy minden egyházi intézményben sokasodnak az imádságos, közbenjáró, az igét imádkozva olvasó, az eucharisztikus örökimádást végző csoportok. Egyszersmind „vissza kell utasítanunk a bizalmaskodó és individualista lelkiesség kísértését, ami alig összeegyeztethető a szeretet követelményeivel, még kevésbé a megtestesülés logikájával”.^[206] Fenyegető veszély, hogy bizonyos imaalkalmakat mentségül használunk fel arra, hogy elkerüljük az élet odaadását a misszióban, mivel az életstílus magánosítása arra viheti a keresztényeket, hogy valamilyen hamis lelkiességbe meneküljenek.

263. Üdvös dolog emlékezni az első keresztényekre és sok testvérünkre a történelem folyamán, akik telve voltak örömmel, átitatva bátorsággal, fáradhatatlanok a hirdetésben, és képesek voltak nagy, aktív ellenállásra. Egyesek azzal áztatják magukat, hogy ma nehezebb; mindazonáltal el kell ismernünk, hogy a Római Birodalom nem kedvezett az evangélium hirdetésének, sem az igazságosságért való küzdelemnek, sem az emberi méltóság védelmének. A történelemben mindig jelen van az emberi gyöngeség, a beteges önkeresés, a kényelmes önzés, s végül a bűnös vágy, amely mindannyiunkat fenyeget. Ez a valóság, ilyen vagy olyan öltözkében mindig jelen van; és sokkal inkább az emberi korlátoltságból, semmint a körülményekből ered. Ne mondjuk tehát, hogy ma nehezebb; ma csupán másmilyen a helyzet. Inkább tanuljunk a szentektől, akik előttünk jártak és szembenéztek saját koruk nehézségeivel. Ezért javaslom: álljunk meg, hogy visszanyerjünk általuk néhány motivációt, amelyek segítenek utánozni őket napjainkban.^[207]

Személyes találkozás a minket üdvözítő Jézus szeretetével

264. Az evangelizáláshoz az első motiváció Jézus szeretete, amelyet megkaptunk, a tapasztalat, hogy ő üdvözített minket, arra készítet, hogy egyre jobban szeressük őt. De miféle szeretet az, amely nem érzi szükségét annak, hogy beszéljen a szeretett személyről, hogy bemutassa, hogy megismertesse? Ha nem érezzük közlésének heves vágyát, meg kell állnunk imádságunkban. Kérjük: térjen vissza, hogy magával ragadjon minket. Szükségünk van arra, hogy minden áldott nap könyörögjünk, kérjük kegyelmét, hogy megnyissa hideg szívünket, és felkavarja langyos és felületes életünket. Nyitott szívvel állva előtte, hagyva, hogy szemléljen minket, fel fogjuk ismerni azt a szerető tekintetet, amelyet Natánael fedezett fel azon a napon, amikor Jézus találkozott vele és azt mondta neki: „Láttalak, amikor a fügefa alatt voltál” (Jn 1,48). Milyen édes ott állni egy feszület előtt, vagy térdelni az Oltáriszentség előtt, és egyszerűen az ő szeme előtt lenni! Milyen jó

engedni, hogy visszatérjen, megérintse az életünket, és útnak indítson minket az ő új életének közlésére! Végző soron az történik, hogy „amit láttunk és hallottunk, azt nektek is hirdetjük” (1Jn 1,3). A legjobb motiváció az evangélium hirdetése melletti döntéshez, hogy szeretettel szemléljük, elidőzünk oldalain és szívvel olvassuk. Ha így közeledünk hozzá, szépsége elképeszt, s minden alkalommal magával ragad. Ezért sürgősen szert kell tennünk a *szemlélődő* lélekre, amely lehetővé teszi, hogy naponta felfedezzük: olyan kincs letéteményesei vagyunk, amely emberibbé tesz, segít, hogy új életet éljünk. Nincs semmi jobb, amit átadhatnánk másoknak.

265. Jézus egész élete, ahogyan a szegényekkel bánik, gesztusai, következetessége, mindennapos és egyszerű nagylelkűsége, végül teljes odaadása, mindez értékes és a mi személyes életünkhöz szól. Valahányszor visszatérünk hozzá, hogy felfedezzük, meggyőző arról, hogy ez az, amire másoknak is szüksége van, még akkor is, ha nem ismerik be: „Én azt hirdetem nektek, akit ti ismeretlenül tiszteltetek” (ApCsel 17,23). Néha elveszítjük a misszióért való lelkesedésünket, mert megfedkezünk arról, hogy az evangélium a *személyek legmélyebb vágyainak felel* meg, hiszen valamennyien arra vagyunk teremtve, amit az evangélium kínál: a Jézussal való barátságra és a testvéri szeretetre. Ha sikerül megfelelően és szépen megmutatni az evangélium lényegét, az üzenet bizonyosan választ ad a szívek legmélyebb kérdéseire: „Amikor a misszionárius Krisztust hirdeti, azzal a meggyőződéssel teszi, hogy nem csupán egyesekben, hanem a népek között is, a Lélek hatására – néha öntudatlanul – ott él a várakozás, hogy megismerjék az igazságot Istenről, az emberről, a bűntől és haláltól való szabadulás útjáról. A Krisztus hirdetésében való buzgóság abból a meggyőződésből fakad, hogy meg kell felelni ezeknek az elvárásoknak.”[\[208\]](#)

Az evangelizációban való lelkesedés ezen meggyőződésen alapszik. Rendelkezésünkre áll az élet és a szeretet kincstára, amely nem csaphat be, az üzenet, amely nem manipulálhat, és nem csalhat meg. Olyan válasz, amely leszáll az ember mélyére, és képes támaszt nyújtani neki, képes felemelni őt. Ama igazság ez, amely nem válik divatjamúlta, mert be tud hatolni oda, ahová semmi más nem képes. Végtelen szomorúságunkat csak a végtelen szeretet gyógyítja meg.

266. E meggyőződést mindazonáltal azzal a szüntelenül megújuló személyes tapasztalattal is támogatjuk, hogy megízleljük az ő barátságát és üzenetét. Lehetetlen kitartani a lelkes evangelizációban, ha saját, személyes tapasztalataink alapján nem vagyunk meggyőződve arról, hogy nem mindegy, ismerjük-e Jézust vagy sem; nem ugyanaz vele együtt járni az utat, vagy tapogatózva botorkálni; nem ugyanaz az ő szavának meghallgatása vagy mellőzése; nem mindegy, tudjuk-e őt szemlélni, imádni, megpihenni benne, vagy sem. Nem ugyanaz, ha az ő evangéliumával szeretnénk felépíteni a világot, vagy csak a saját eszünkre támaszkodva. Jól tudjuk, hogy a Jézussal megélt élet sokkal gazdagabbá válik, s hogy vele könnyebb megtalálni minden dolog értelmét. Ezért evangelizálunk. Az igazi misszionárius, aki soha nem felejt, hogy tanítvány is, tudja, hogy Jézus vele együtt jár, vele együtt beszél, vele együtt lélegzik, vele együtt dolgozik. A missziós feladat közben érzi maga mellett az élő Jézust. Ha valaki nem fedezi fel, hogy Jézus jelen van a missziós vállalkozás szívében, hamarosan elveszíti a lelkesedését, és

bizonytalanná válik abban, amit továbbad, hiányzik belőle az erő és a szenvedély. És egy olyan személy, aki nem meggyőződéses, lelkes, biztos, szerelmes, nem győz meg senkit.

267. Jézussal egyesülve keressük azt, amit ő keres, szeressük azt, amit ő szeret. Lényegében nem keresünk mást, mint az Atya dicsőségét: „hogya felséges kegyelmének magasztalására” (Ef 1,6) élünk és cselekszünk. Ha teljesen és állhatatosan oda akarjuk adni magunkat, akkor minden más motiváción túlra kell eljutnunk. Ez a lényegi, legmélyebb, legnagyobb mozgatóerő, minden más végső oka és értelme. Az Atya dicsőségéről van szó, amit Jézus egész életében keresett. Ő az örökké boldog Fiú, aki „az Atya ölében van” (Jn 1,18). Ha misszionáriusok vagyunk, az elsősorban azért van, mert Jézus ezt mondta nekünk: „Azáltal dicsőül meg az Atyám, hogy bő termést hoztok” (Jn 15,8). Túl azon, hogy megfelel-e nekünk vagy sem, érdekel-e bennünket vagy sem, hasznos-e számunkra vagy sem; túl vágyaink, megértésünk, motivációink kicsinyes korlátain, mi a minket szerető Atya nagyobb dicsőségért evangelizálunk.

Lelki öröm amiatt, hogy nép vagyunk

268. Isten szava meghív, annak a felismerésére is, hogy nép vagyunk. „Ti valamikor nem voltatok nép, most pedig Isten népe vagytok” (1Pt 2,10). Ahhoz, hogy hiteles evangelizálók lehessünk, ki kell fejlesztenünk azt a lelki érzéket, hogy az egyszerű nép közelében maradjunk, annyira, hogy felfedezzük: ez magasabb rendű öröm forrásává válik. A misszió Jézus szenvedélyes szeretete, egyben népe szenvedélyes szeretete is. Amikor ott állunk a megfeszített Jézus előtt, felismerjük egész szeretetét, amellyel méltóságot ad nekünk és fenntart; de ha nem vagyunk vakok, kezdjük felfogni azt is, hogy Jézus tekintete kitágul, s szeretettel és lángolással tekint egész népére. Így újra felfedezzük: fel akar használni bennünket arra, hogy egyre közelebb kerüljön szeretett népéhez. A nép körében ragad meg minket, és a néphez küld, úgy, hogy e néphez tartozás nélkül érthetetlen az identitásunk.

269. Maga Jézus a modell ahhoz az evangelizációs döntéshez, amely bevezet minket a nép szívébe. Milyen jót tesz nekünk, ahogy mindenkivel közel látjuk őt! Amikor beszélt valakivel, a szeméből szeretetteljes figyelem sugárzott: „Jézus ránézett és megkedvelte” (Mk 10,21). Nyitottnak látjuk őt a találkozásra, amikor az út mentén lévő vakhoz közeledik (vö. Mk 10,46-52), és amikor együtt eszik és iszik a bűnösökkel (vö. Mk 2,16), nem törődve azzal, hogy falánk és borissza embernek mondják (vö. Mt 11,19). Készségesnek látjuk, amikor hagyja, hogy egy utcanő megkenje a lábát (vö. Lk 7,36-50), vagy amikor éjszaka fogadja Nikodémust (vö. Jn 3,1-15). Jézus kereszten történő teljes odaadása nem más, mint annak a stílusnak a betetőzése, amely egész létét jellemezte. E modell által ihletve akarjunk teljességgel bekapcsolódni a társadalomba, osszuk meg az életet mindenkivel, hallgassuk meg aggodalmaikat, működünk együtt velük anyagi és lelki szükségleteikben, örüljünk együtt azokkal, akik örvendeznek, és sírjunk azokkal, akik sírnak, és vállvetve vegyünk részt az új világ építésében! De ne kötelességgént, ne kimerítő teherként, hanem személyes döntéssel, amely örömmel tölt el és identitással ruház fel.

270. Olykor érezzük annak a kísértését, hogy olyan keresztények legyünk, akik óvatos távolságot tartanak az Úr sebeitől. Ám Jézus azt akarja, hogy érintsük meg az emberi nyomorúságot, érintsük meg mások szenvedő testét. Le kell mondanunk azon személyes és közösségi menedékek kereséséről, amelyek lehetővé teszik, hogy távol maradjunk az emberi dráma gócpontjától. Így valóban elfogadjuk, hogy kapcsolatba lépünk mások konkrét életével, és megismerjük a gyöngédség erejét. Ha ezt tesszük, az élet mindig csodálatosan telik, és átéljük a népként létezés, az egy néphez tartozás intenzív tapasztalatát.

271. Igaz, hogy a világgal való kapcsolatunkban felszólítást kapunk arra, hogy adjunk számot a reményünkről, ám ezt nem ellenséggként kell tennünk, ujjal mutogatva és elítélve. Világos figyelmeztetést kapunk: „ezt szelíden, tiszteletet tanúsítva tegyétek” (1Pt 3,16), és „amennyire rajtatok áll, éljetez mindenkivel békességben” (Róm 12,18). Arra is buzdítást kapunk, hogy „a rosszat jóval” győzzük le (Róm 12,21), „nem fáradva bele tenni a jót” (Gal 6,9), és nem tartva többre magunkat másoknál, hanem „másokat tartva kiválóbbnak” (Fil 2,3). Az Úr apostolai valóban „az egész nép megbecsülésének” örvendtek (ApCsel 2,47; vö. 4,21.33; 5,13). Világos, hogy Jézus Krisztus nem azt akarja, hogy másokat lekicsinylően néző fejedelmek legyünk, hanem azt, hogy a nép férfijai és asszonyai legyünk. Ez nem egy pápa véleménye, nem is több mint egy lehetséges lelkipásztori állásfoglalás. Isten szavának vannak olyan világos, közvetlen és nyilvánvaló jelzései, amelyeknek nincs szüksége értelmezésekre, amelyek elvennék megszólító erejüket. „*Sine glossa*”, kommentár nélkül éljük meg ezeket! Ily módon – miközben szeretnénk meggyújtani a tüzet a világ szívében – megtapasztaljuk az Istenben hívő nép életében való osztozás missziós örömét.

272. Az egyszerű nép iránti szeretet lelkierő, amely segíti az Istennel való találkozást, annyira, hogy aki nem szereti a testvérét, „sötétségben jár” (1Jn 2,11), „a halálban marad” (3,14) és „nem ismeri Istent” (4,8). XVI. Benedek mondta, hogy „a felebaráttól való elfordulás Isten irányában is vakká tesz”,^[209] s hogy végső soron a szeretet az egyetlen világosság, „mely ezt a sötét világot újra meg újra megvilágosítja, és erőt ad nekünk az élethez és a cselekvéshez.”^[210] Éppen ezért, amikor átéljük annak misztikáját, hogy a másik javát keresve közeledünk hozzá, megnyitjuk a bensőnket, hogy megkaphassuk az Úr legszebb ajándékait. Valahányszor szeretetben találkozunk egy emberrel, olyan állapotba kerülünk, hogy felfedezünk valami újat Istennel kapcsolatban. Valahányszor felnyitjuk a szemünket, hogy megismerjük a másikat, a hit is nagyobb világosságot kap Isten megismerésére. Ennek következtében, ha növekedni akarunk a lelki életben, nem mondhatunk le arról, hogy misszionáriusok legyünk. Az evangelizáció feladata gazdagítja az elmét és a szívet, spirituális távlatokat nyit előttünk, érzékenyebbé tesz a Lélek tevékenységének felismerésére, kilépésre készítet korlátolt spirituális sémáinkból. Egyidejűleg egy önmagát teljesen feladatának szentelő misszionárius megtapasztalja annak az örömét, hogy olyan forrás, amely árad és felüdít másokat. Csak az lehet misszionárius, aki felebarátja javát keresve jól érzi magát, aki vágyik mások boldogságára. A szív ezen nyitottsága a boldogság forrása, mert „jobb adni, mint kapni” (ApCsel 20,35). Nem élünk jobban, ha elmenekülünk a másik elől, elrejtőzünk, megtagadjuk az osztozást, ellenállunk az adakozásnak, elzárkózunk a kényelemben. Nem más

ez, mint lassú öngyilkosság.

273. A nép szívéhez szóló küldetés nem életem egy része vagy díszítőeleme, amit elhagyhatok, nem függelék vagy csupán egy életem sok összetevője közül. Olyasvalami, amit nem tudok kitépni önmagamból, hacsak nem akarom tönkretenni magamat. *Küldetés vagyok* ezen a földön, ezért vagyok ebben a világban. Fel kell ismernünk, hogy meg vagyunk bélyegezve a megvilágosításra, megáldásra, éltetésre, felemelésre, gyógyításra, szabadításra vonatkozó küldetésünk által. Ezekben mutatkozik meg a lélekben gyógyító, a lélekben mester, a lélekben politikus – mindaz, aki gyökeresen úgy döntött, hogy a többiekkel és a többiekért van. Mindazonáltal, ha valaki szétválasztja a kötelességét és a magánéletét, minden elszürkül, és állandóan az elismerést fogja keresni vagy védekezni fog. Megszűnik nép lenni.

274. Hogy osztozhassunk az egyszerű nép életében és nagylelkűen odaadhassuk magunkat, el kell ismernünk, hogy minden személy méltó az odaadásunkra. Nem a külseje, nem a képességei, nem a nyelvezete, a felfogása, vagy bármi nekünk tetsző tulajdonsága miatt, hanem mert Isten alkotása, az ő teremtménye. Isten teremtette őt a maga képmására, és az ember visszatükröz valamit az ő dicsőségéből. Minden ember az Úr végtelen gyengédségének tárgya, és ő maga lakik az ember életében. Jézus Krisztus a maga drága vérént ontotta a kereszten ezért a személyért. Minden látszaton túl, *mindenki mérhetetlenül szent, és megérdemli szeretetünket és odaadásunkat*. Ezért ha sikerül segítenem egyvalakinek, hogy jobban éljen, az már elég ahhoz, hogy igazolja életem ajándékát. Szép dolog Isten hívő népének lenni. A teljességet nyerjük meg, amikor lebontjuk a falakat, és a szívünk megtelik arcokkal és nevekkal!

A Feltámadott és az ő Lelkének titokzatos tevékenysége

275. A második fejezetben reflektáltunk a mély lelkiség hiányára, amely pesszimizmusba, fatalizmusba és bizalmatlanságba vezet. Egyesek nem vállalják a missziót, mert azt hiszik, hogy semmi sem változhat, ezért hiábavaló a fáradozás. Így gondolkodnak: „Miért kellene megfosztanom magamat a kényelmemtől és a kedvteléseimtől, ha nem látok semmiféle jelentős eredményt?” – Ilyen mentalitással lehetetlen misszionáriusnak lenni. Ez a magatartás egészen pontosan a rosszindulatú mentegetése annak, hogy a kényelembe, a lustaságba, az elégedetlen szomorúságba, az önző ürességbe zártak akarunk maradni. Önpusztító magatartás ez, mert „az ember nem élhet remény nélkül: tartalmatlanságra ítélt élete elviselhetetlenné válna”.^[211] Ha arra gondolunk, hogy a dolgok nem változnak, emlékezzünk arra, hogy Jézus Krisztus legyőzte a bűnt és a halált, és erővel teli. Jézus Krisztus valóságosan él. Máskülönben, „ha Krisztus nem támadt fel, nincs értelme a mi tanításunknak” (1Kor 15,14). Az evangélium elmondja, hogy amikor az első tanítványok elindultak prédikálni, „az Úr velük volt munkájukban velük és tanításukat (...) igazolta” (Mk 16,20). Ez történik ma is. Erre kaptunk meghívást, hogy felfedezzük és megéljük ezt. A feltámadott és dicsőséges Krisztus reményünk mély forrása, és segítsége nem marad el, hogy teljesíthessük a küldetést, amelyet ő maga bíz ránk.

276. Az ő feltámadása nem múltbeli dolog; életerő lakik benne, amely átjárta a világot. Ahol úgy látszik, hogy minden meghalt, ott apránként mindenfelől a feltámadás csírái jelennek meg. Olyan erő ez, amelynek nincsen párja. Igaz, sokszor úgy látszik, mintha Isten nem létezne: nem csillapodó igazságtalanságokat, rosszaságokat, közömbösséget és könyörtelenséget látunk. Azonban bizonyos az is, hogy a sötétség közepette mindig felfakad valami új, ami előbb vagy utóbb termést hoz. Egy legyalult mezőn az élet makacsul és ellenállhatatlanul visszatér. Sok csúf dolog van, de a jó mindig hajlamos arra, hogy visszatérjen, felfakadjon és elterjedjen. A világban mindennap újjászületik a szépség, amely a történelem drámái által átalakítva támad fel. Az értékek mindig új formában mutatkoznak meg, és tény, hogy az ember sokszor született már újjá visszafordíthatatlannak látszó helyzetekből. Ez a feltámadás ereje, és minden misszionárius ennek a dinamizmusnak az eszköze.

277. Állandóan jelentkeznek új nehézségek is: a csalódás megtapasztalása, az emberi kisszerűség, amelyek oly nagy fájdalmat okoznak. Mindannyian tapasztalatból tudjuk, hogy egy feladat teljesítése néha nem hozza meg a várt eredményt, a termés silány, a változás lassú, s az embert utoléri a kifáradás kísértése. Mindenesetre nem mindegy, hogy valaki fáradtságából ereszti-e le egy időre a kezét, vagy krónikus elégedetlenségtől, a lelket kiszárító lustaságtól uralva végleg leengedi azt. Megesik, hogy a szív befárad a küzdelemben, mert lényegében önmagát keresi az elismerésekre, tapsra, díjakra, státuszokra szomjazó karrierizmusban; ilyenkor az ember nem ereszti le a karját, de nincs többé lendülete, hiányzik belőle a feltámadás. Így az evangélium, amely a legszebb üzenet ezen a világon, sok mentegetőzés alá temetve marad.

278. A hit azt jelenti, hogy hiszünk őbenne, hisszük, hogy valóban szeret bennünket, hogy él, hogy titokzatosan be tud avatkozni, hogy nem hagy magunkra, hogy a maga hatalmával és végtelen kreativitásával a rosszból is képes jót kihozni. Azt jelenti: elhisszük, hogy győzelmesen halad előre a történelemben azokkal együtt „akik vele vannak, a meghívottak, a kiválasztottak és a hűségeselek” (Jel 17,14). Higgyünk az evangéliumnak, amely azt mondja, hogy Isten országa már jelen van a világban, s különféle módokon itt is, ott is bontakozik, mint a kicsinyke mag, amely nagy fává tud nőni (vö. Mt 13,31-32), mint egy maroknyi kovász, amely sok lisztet meg tud keleszteni (vö. Mt 13,33), s mint a jó mag, amely a konkoly között nő fel (vö. Mt 13,24-30) – és ez mindig örömdetesesen meglep bennünket. Jelen van, újra eljön, küzd azért, hogy újra virágozhasson. Krisztus feltámadása ennek az új világnak a hajtásait hozza mindenütt; s még ha le is nyesik, újra kihajt, mert az Úr feltámadása már áthatotta e történelem rejtett szövedékét, mert Jézus nem hiába támadt fel. Ne maradjunk az eleven remény ezen útjának a szélén!

279. Mivel nem mindig látjuk ezeket a hajtásokat, szükségünk van a belső bizonyosságra, azaz a meggyőződésre, hogy Isten minden körülmények között tud cselekedni, a látszólagos kudarcok között is, mert „ez a kincsünk (...) cserépedényben van” (2Kor 4,7). Ezt a bizonyosságot úgy nevezzük, hogy a „misztérium érzéke”. Ez annak bizonyossága, hogy aki szeretetből Istennek ajándékozza magát, biztosan termékeny lesz (vö. Jn 15,5). Ez a termékenység gyakran láthatatlan, megfoghatatlan, nem lehet lekönyvelni. Az ember jól tudhatja: élete teremni fog,

anélkül hogy tudná, hogyan, hol és mikor. Bizonyos abban, hogy szeretettel végrehajtott tettei közül egyik sem hiábavaló, másokkal való törődése nem vész el, nem eredménytelen Isten iránti szeretetének egyetlen tette sem, nem vész el a nagylelkű fáradozás, a szenvedéssel teli türelem egyetlen tette sem. Mindez életerőként kering a világban. Néha úgy tűnik, erőfeszítéseink teljesen eredménytelenek. A misszió azonban nem üzleti vállalkozás vagy terv, nem is humanitárius szervezet, nem is látványosság, amelynek esetében megszámlálhatnánk, hogy hány nézője volt propagandánk eredményeként; ezeknél sokkal mélyebb: olyasvalami, melyre semmilyen mérce nem alkalmazható. Az Úr talán arra használja majd fel elköteleződésünket, hogy a világ egy másik pontján árássa ki áldását, ahová mi soha nem fogunk eljutni. A Szentlélek úgy tevékenykedik, ahogy akar, akkor és ott, amikor és ahol akar; mi csak dolgozzunk odaadóan, de ne akarjunk szembeszökő eredményeket látni. Csak annyit tudjunk, hogy szükség van az odaadásunkra. Tanuljunk meg, hogy az Atya karjainak gyöngédségében leljünk nyugalomra, kreatív és nagylelkű önátadásunk közepette. Haladjunk előre, adjunk bele mindent, ám hagyjuk, hogy erőfeszítéseinket úgy tegye gyümölcsözővé, ahogyan neki tetszik.

280. A missziós buzgóság életben tartásához nagyon kell bízunk a Szentlélekben, aki „gyöngeségünkben segítségünkre siet” (Róm 8,26). De ennek a nagylelkű bizalomnak táplálkoznia kell, ezért szüntelenül hívunk kell őt. Ő képes kigyógyítani mindenből, ami elgyengít a missziós feladat végzése közben. Igaz, hogy ez a láthatatlanba vetett bizalom bizonyos szédülést okozhat: olyan, mintha elmerülnénk a tengerben, ahol nem tudjuk, mivel találkozunk. Ezt én magam is sokszor megtapasztaltam. Mégis, nincs nagyobb szabadság, mint ráhagyatkozni a Lélekre, lemondva arról, hogy mindent kiszámítsunk és ellenőrizzünk; mint engedni, hogy ő világosítson meg, vezessen, irányítson, és abba az irányba indítson, amerre csak akarja. Ő jól tudja, mire van szükség minden korszakban és minden pillanatban. Ezt úgy mondják, hogy titokzatosan termékenyek vagyunk!

A közbenjárás missziós ereje

281. Van egy olyan imaforma, amely különösen is arra készlet, hogy átadjuk magunkat az evangelizációban, és arra indít, hogy mások javát keressük: ez a közbenjárás. Figyeljük csak meg egy pillanatra egy olyan nagy evangelizáló belső világát, mint Szent Pál, hogy lássuk, milyen volt az ő imádsága. Ez az imádság telve volt emberekkel: „mindig, minden imádságomban örömmel emlékezem meg rólatok, mindnyájatokról, (...) mert szívembe zártalak titeket” (Fil 1,4.7). Ebből láthatjuk, hogy a közbenjárás nem szakít el az igazi szemlélődéstől, mert az a szemlélődés, amely figyelmen kívül hagyja a többieket, pusztán ámítás.

282. Ez a magatartás át is alakul a többiekért való hálaadásba: „Először is hálát adok Istenemnek Jézus Krisztus által mindnyájatokért” (Róm 1,8). Állandó hálaadásról van szó: „Veletek kapcsolatban szüntelenül hálát adok az Istennek azért az isteni kegyelemért, amelyet Krisztus Jézusban nyertetek” (1Kor 1,4); „Valahányszor rátok gondolok, hálát adok Istenemnek.” (Fil 1,3). Nem hitetlen, negatív és reménytelen látásmód ez, hanem lelki, mélységesen hívó, amely elismeri

azt, amit maga Isten hoz létre bennük. A hála az, amely a mások iránt valóban figyelmes szívből fakad. Így amikor egy evangelizáló visszatér az imádságból, a szíve már nagylelkűbbé vált, megszabadult az elszigetelt lelkiismerettől, és arra vágyik, hogy megtegye a jót és megossza az életet másokkal.

283. Isten nagy férfijai és asszonyai nagy közbenjárók voltak. A közbenjárás olyan, mint a „kovász” a Szentháromság ölén. Elmerülés az Atyában és új dimenziók felfedezése, amelyek megvilágítják és megváltoztatják a konkrét helyzeteket. Elmondhatjuk, hogy Isten szíve megindul a közbenjárásra, de ő valójában mindig megelőz bennünket, s mi a közbenjárásunkkal azt érhetjük el, hogy az ő hatalma, szeretete és hűsége világosabban nyilvánuljon meg a nép körében.

II. Mária, az evangelizáció Anyja

284. A nép körében a Szentlélekkel együtt mindig ott van Mária. Ő gyűjtötte egybe a tanítványokat, hogy hívják a Szentlelket (vö. ApCsel 1,14), s ezzel lehetővé tette a pünkösdi napján megtörténő missziós robbanást. Ő az evangelizáló Egyház Anyja, és nélküle nem érhetjük meg teljes egészében az új evangelizáció lelkületét.

Jézus ajándéka az ő népének

285. Miközben a kereszten Krisztus testében elszenvedte a világ bűnének és Isten irgalmasságának drámai találkozását, ott láthatta keresztje alatt az Anya és a barát vigasztaló jelenlétét. Ebben a fájdalmas pillanatban, mielőtt befejezettnek nyilvánította a művet, melyet az Atya rábízott, azt mondta Jézus Máriának: „Asszony, íme, a fiad” Majd ezt mondta a szeretett barátnak: „Íme, az anyád!” (Jn 19,26-27). Jézusnak a halál küszöbén mondott előbbi szavai elsősorban nem együtt érző aggódást fejeznek ki anyja iránt, hanem inkább a kinyilatkoztatás formái, amelyek egy sajátos üdvözítő küldetés misztériumát nyilvánítják ki. Jézus ránk hagyta édesanyját, mint a mi anyánkat. Csak miután ezt is megtette, érezhette úgy, hogy „minden beteljesedett” (Jn 19,28). A kereszt lábánál, az új teremtés leghatalmasabb órájában Krisztus odavezet bennünket Máriához. Odavezet bennünket hozzá, mert nem szeretné, hogy anya nélkül járjuk utunkat, és azt akarja, hogy a nép ebben az anyai képben olvassa az evangélium minden misztériumát. Az Úrnak nem lenne kedvére, hogy az Egyházból hiányozzék a női ikon. Mária, aki oly nagy hittel hozta világra fiát, kíséri „többi gyermekét, (...) akik megtartják Isten parancsait és kitartanak Jézus tanúsága mellett” (Jel 12,17). Mária, az Egyház és a minden hívő közti bensőséges kapcsolatot – lévén hogy mindannyian különböző módokon szülik meg Krisztust – nagyszerűen fejezte ki Boldog Stellai Izsák: „Amiket az isteni sugalmazású Írásokban általánosan a szűz és anya Egyházra értünk, azt sajátosan Szűz Máriára értjük. (...) Az is elmondható, hogy minden egyes hívő lélek menyasszonya Isten Igéjének, anyja Krisztusnak, leány és nővér, szűz és termékeny anya. (...) Krisztus kilenc hónapot töltött Mária méhében; az Egyház hitének tabernákulumában megmarad a világ végezetéig, és a hívő lélek ismeretében és szeretetében

megmarad mindörökkön örökké”.[\[212\]](#)

286. Mária volt az, aki szegényes pólyával és hegynyi gyöngédséggel a barlangistállót Jézus otthonává tudta alakítani. Ő az Atya kicsiny szolgálóleánya, akiből árad az örömteli hála. Ő a mindig figyelmes barátnő, aki ügyel arra, hogy életünkben soha ne hiányozzék a bor. Ő az, akinek lelkét tör járta át, aki minden fájdalmat megért. Mindenki anyjaként a remény jele minden nép számára, akik vajúdnak mindaddig, amíg ki nem sarjad az igazságosság. Ő a misszionárius, aki eljön hozzánk, hogy elkísérjen minket az életben, anyai szeretetével megnyitva szívünket a hitre. Mint igazi anya, velünk jár, velünk küzd és állandóan árasztja felénk Isten szeretetének közelségét. A különböző – általában kegyhelyekhez kötődő – máriás ájtatosságok által osztozik mindazon népek viszontagságaiban, akik befogadták az evangéliumot, és részévé válik történelmüknek. Számos keresztény szülő kéri, hogy gyermekét Mária-kegyhelyen kereszteljék meg, kifejezve ezzel anyai oltalmába vetett hitüket, aki új gyermekeket szül Istennek. A kegyhelyeken megfigyelhető, hogy miként gyűjti maga köré Mária a gyermekeit, akik nagy fáradságok árán zárandokolnak el hozzá, hogy lássák őt és megmutassák neki magukat. Ott találják meg Isten erejét, hogy hordozni tudják az élet szenvedéseit és fáradalmait. Mint Szent Juan Diegónak, Mária nekik is felkínálja anyai vigasztalásának simogatását, és ezt mondja nekik: „Ne háborogjon a szíved! (...) Hát nem én vagyok itt, aki a te anyád vagyok?”[\[213\]](#)

Az új evangelizáció Csillaga

287. Kérjük az élő evangélium Anyját, járjon közben azért, hogy az evangelizáció új korszakára szóló meghívás az egész egyházi közösség részéről meghallgatásra találjon. Ő a hit Asszonya, aki hitben élt,[\[214\]](#) és „hitének kivételes zárandokútja állandó előjel az Egyház számára”.[\[215\]](#) Mária engedte, hogy a Szentlélek irányítsa a hit útján a szolgálat és a termékenység rendeltetése felé. Rá tekintünk ma, hogy segítsen hirdetni mindenki számára az üdvösség üzenetét, s hogy az új tanítványok tevékeny evangelizálók legyenek.[\[216\]](#) Az evangelizáció zárandokútján nem maradnak el a szárazság, az elrejtőzés és a kifáradás bizonyos fázisai, ahogyan ezt Mária is megélte a názáreti években, miközben Jézus felnőtt: „Ez az evangélium kezdete, a jónak, az örömmel az üzenete. Nem nehéz ennél a kezdetnél észrevennünk a szív különös nehézkességét, amely »a hit éjszakájához« kapcsolódik – hogy Keresztes Szent János szavaival éljünk –, s ami olyan, mint egy fátyol, amely által mégis közelednünk kell a Láthatatlanhoz, és a misztériummal szoros kapcsolatban kell élnünk. Ilyen módon élt Mária sok éven át szoros kapcsolatban Fia misztériumával; hitének zárandokútján haladt előre.”[\[217\]](#)

288. Az Egyház evangelizáló tevékenysége egyfajta máriás stílussal rendelkezik. Valahányszor Máriára tekintünk, újra felébred bennünk a gyengédség és a szeretet erejébe vetett hit. Benne látjuk, hogy az alázat és a gyöngédség nem a gyengék, hanem az erősek erénye, akiknek ahhoz, hogy fontosnak érezzék magukat, nincs szükségük arra, hogy rosszul bánjanak másokkal. Rá tekintve felfedezzük, hogy ő, aki Istent magasztalta azért, mert „letaszította trónjukról a hatalmasokat” és „a gazdagokat üres kézzel küldte el” (Lk 1,52-53), ugyanaz, mint aki az otthon

melegét biztosítja igazságosságkeresésünknek. Ő az is, aki „szívében el-el gondolkodva” (Lk 2,19) gondosan megőrzött mindent. Mária képes felismerni Isten Lelkének nyomait a nagy eseményekben, és azokban is, amelyek felfoghatatlannak látszanak. Szemléli Isten misztériumát a világban, a történelemben, minden egyes ember hétköznapi életében. Ő az imádkozó és dolgozó názáreti asszony, de a figyelmes Miasszonyunk is, aki „sietve” (Lk 1,39) útra kel falujából, hogy másokon segítsen. Az igazságosságnak és gyöngédségnek, a szemlélődésnek és a mások felé való úton levésnek ez a fajta dinamikája teszi őt az Egyház mintaképévé az evangelizáció számára. Kérjük őt: anyai imádságával segítsen, hogy az Egyház sokak otthonává, minden népek anyjává váljon, és tegye lehetővé egy új világ születését. A Feltámadott mérhetetlen bizalommal és sziklaszilárd reménnyel eltöltő hatalommal azt mondja nekünk: „Íme, újjáteremtek mindent” (Jel 21,5). Máriával együtt haladjunk bizalommal ezen ígéret felé és mondjuk:

*Szűz és Anya, Mária,
te, aki a Lélektől indítva
befogadtad az élet Igéjét
alázatos hited mélységébe,
amelyet maradéktalanul odaajándékoztál az Örökkévalónak,
segíts, hogy kimondjuk a mi „igenünket”,
most, amikor minden eddiginél jobban
meg kell szólaltatnunk Jézus örömhírét.*

*Te, aki beteltél Krisztus jelenlétével,
örömet vittél Keresztelő Jánosnak,
aki felujjongott anyja méhében.
Te ujjongó lélekkel énekeltél
az Úr csodálatos tetteiről.*

*Te, aki szilárd maradtál a kereszt alatt
rendíthetetlen hiteddel,
és megkaptad a feltámadás örömteli vigasztalását,
összegyűjtötted a tanítványokat a Lélek várásában,
hogy megszülessen az evangelizáló Egyház.*

*Nyerd el számunkra a feltámadottak új lelkesedését,
hogy elvigyük mindenkinek
a halált legyőző élet evangéliumát.
Adj nekünk szent bátorságot új utak kereséséhez,
hogy mindenkire eljuthasson
a soha el nem múló szépség ajándéka.*

Te, a figyelmes hallgatás és szemlélődés Szüze,

*a szeretet Anyja, az örök menyegző Menyasszonya,
járj közben az Egyházért,
amelynek te a legtisztább ikonja vagy,
hogy soha be ne zárkózzon
és meg ne álljon
az ország felépítésére irányuló szenvedélyében.*

*Az új evangelizáció Csillaga,
segíts nekünk, hogy felragyogjunk a közösség,
a szolgálat, a lángoló és nagylelkű hit,
az igazságosság és a szegények iránti szeretet tanúságtételében,
hogyan az evangélium öröme
eljusson a föld végső határáig,
és annak egyetlen peremvidéke se nélkülözze világosságát.*

*Az élő evangélium Anyja,
a kicsinyek örömének forrása,
könyörögj érettünk!
Ámen. Alleluja.*

Kelt Rómában, Szent Péternél, a Hit Éve bezárásakor, 2013. november 24-én, Krisztus Király főünnepén, pápaságom első évében.

Ferenc pápa

Jegyzetek:

[1] VI. Pál pápa, *Gaudete in Domino* apostoli buzdítás (1975. V. 9.), 22: AAS 67 (1975), 297.

[2] Uo., 8: AAS 67 (1975), 292.

[3] *Deus caritas est* enciklika (2005. XII. 25.), 1: AAS 98 (2006), 217.

[4] A Latin-Amerikai és Karibi Püspökök V. Általános Konferenciája, *Aporecidai dokumentum* (2007. V. 31.), 360.

[5] Uo.

[6] VI. Pál pápa, *Evangelii nuntiandi* apostoli buzdítás (1975. XII. 8.), 80: AAS 68 (1976), 75.

[7] Cantico spirituale, 36, 10.

[8] Adversus haereses, IV, c. 34, n. 1: PG 7, pars prior, 1083: „Omnem novitatem attulit, semetipsum afferens.”

[9] VI. Pál pápa, *Evangelii nuntiandi* apostoli buzdítás (1975. XII. 8.), 7: AAS 68 (1976), 9.

[10] Vö. Propositio 7.

[11] XVI. Benedek pápa, Homília a Püspöki Szinódus XIII. Rendes Általános Gyűlésének záró szentmiséjén (2012. X. 28.): AAS 104 (2012), 890.

[12] Uo.

[13] XVI. Benedek pápa, Homília a Latin-Amerikai és Karibi Püspökök V. Általános Konferenciája nyitó szentmiséjén „La Aparecida” kegyhelyen (2007. V. 13.), AAS 99 (2007), 437.

[14] Redemptoris missio enciklika (1990. XII. 7.), 34: AAS 83 (1991), 280.

[15] Uo., 40: AAS 83 (1991), 287.

[16] Uo., 86: AAS 83 (1991), 333.

[17] A Latin-Amerikai és Karibi Püspökök V. Általános Konferenciája: *Aparecidai dokumentum* (2007. V. 31.), 548.

[18] Uo., 370.

[19] Vö. Propositio 1.

[20] II. János Pál pápa, Christifideles laici szinódus utáni apostoli buzdítás (1988. XII. 30.), 32: AAS 81 (1989), 451.

[21] A Latin-Amerikai és Karibi Püspökök V. Általános Konferenciája, *Aparecidai dokumentum* (2007. V. 31.), 201.

[22] Uo., 551.

[23] VI. Pál pápa, *Ecclesiam suam* enciklika (1964. VIII. 6.), 10: AAS 56 (1964), 611-612.

[24] II. Vatikáni Zsinat, *Unitatis redintegratio*, 6.

- [25] II. János Pál pápa, Ecclesia in Oceania szinódus utáni apostoli buzdítás (2001. XI. 22.), 19: AAS 94 (2002), 390.
- [26] II. János Pál pápa, Christifideles laici szinódus utáni apostoli buzdítás (1988. XII. 30.), 26: AAS 81 (1989), 438.
- [27] Vö. Propositio 26.
- [28] Vö. Propositio 44.
- [29] Vö. Propositio 26.
- [30] Vö. Propositio 41.
- [31] II. Vatikáni Zsinat, Christus Dominus, 11.
- [32] Vö. XVI. Benedek pápa, Beszéd az „Ad gentes” zsinati határozat 40. évfordulója alkalmából rendezett nemzetközi összejövetelen (2006. II. 11.): AAS 98 (2006), 337.
- [33] Vö. Propositio 42.
- [34] Vö. 460-468; 492-502; 511-514; 536-537. kánonok.
- [35] Ut unum sint enciklika (1995. V. 25.), 95: AAS 87 (1995), 977-978.
- [36] II. Vatikáni Zsinat, *Lumen gentium*, 23.
- [37] Vö. II. János Pál pápa, Apostolos suos motu proprio (1998. V. 21.): AAS 90 (1998), 641-658.
- [38] II. Vatikáni Zsinat, Unitatis redintegratio, 11.
- [39] Vö. Summa Theologiae, I-II, q. 66, art. 4-6.
- [40] Summa Theologiae, I-II, q. 108, art. 1.
- [41] Summa Theologiae, II-II, q. 30, art. 4. Vö. uo., q. 30, art. 4, ad 1: „Az Istennek felajánlott anyagi áldozatok és felajánlások nem neki használnak, hanem a mi javunkat és a felebarát javát szolgálják. Neki ugyanis nincs szüksége a mi áldozatainkra, hanem azt akarja, hogy áhítatunk kifejezésére és a felebarát javára ajánljuk fel azokat. Ezért az irgalmasság, amellyel valaki nyomorúságán segítünk, Istennek kedvesebb áldozat, mert közvetlenül a felebarát javára van.”
- [42] II. Vatikáni Zsinat, Dei verbum, 12.

[43] Socialium Scientiarum motu proprio (1994. I. 1.): AAS 86 (1994), 209.

[44] Aquinói Szent Tamás hangsúlyozza, hogy a sokféleség és a különbözőség „megfelel az első ok szándékának”. Neki, aki úgy akarta, hogy „ami az isteni jószág megjelenítéséből hiányzik az egyik dologban, azt pótolja a másik”, mert az ő jószágát „egyetlen teremtmény képtelen megfelelően megjeleníteni” (STh., I, q. 47, art. 1). Ezért kell összegyűjtenünk a sokféle kapcsolatban lévő dolgok változatosságát (vö. STh., I, q. 47, art. 2, ad 1; q. 47, art. 3). Hasonlóképpen szükségünk van arra, hogy meghallgassuk és kiegészítsük egymást az evangélium és az igazság részleges felfogásában.

[45] XXIII. János pápa, Beszéd a II. Vatikáni Zsinat ünnepélyes megnyitására (1962. X. 11.): AAS 54 (1962), 786: „Más dolog a hitletétemény, vagyis a tiszteletreméltó tanításunkba foglalt igazságok, és más a mód, ahogyan azokat kifejezzük.”

[46] II. János Pál pápa, Ut unum sint enciklika (1995. V. 25.), 19: AAS 87 (1995), 933.

[47] Summa Theologiae, I-II, q. 107, art. 4.

[48] Uo.

[49] 1735. p.

[50] Vö. II. János Pál pápa, Familiaris consortio szinódus utáni apostoli buzdítás (1981. XI. 22.), 34: AAS 74 (1982), 123-125.

[51] Vö. Szent Ambrus: „Mindig meg kell kapnom, hogy mindig megbocsássa a bűneimet. Ha folyamatosan vétkezem, folyamatosan kell kapnom a gyógyszert” (De Sacramentis, IV, vi, 28: PL 16, 464). „Aki a mannát ette, meghalt; aki ezt a testet eszi, elnyeri bűnei bocsánatát” (Uo., IV, V, 24: PL 16, 463). – Alexandriai Szent Cirill: „Megvizsgáltam és méltatlannak találtam magamat! Akik így beszélnek, azoknak mondom: És mikor lesztek méltók? Mikor akartok megjelenni Krisztus előtt? És ha a bűneitek megakadályozzák, hogy közeledjetelek hozzá, s ha nem hagytok fel a bűnözéssel – ki ismeri a maga bűneit, kérdezi a zsoltár – nektek nem lesz részetek a megszentelésben, amely örök életet ad?” (In Joh. Evang., IV, 2: PG 73, 584-585).

[52] XVI. Benedek pápa, Beszéd a braziliai püspökökhöz Sao Pauló-i székesegyházban rendezett találkozó alkalmával (2007. V. 11.), 3: AAS 99 (2007), 428.

[53] II. János Pál pápa, Pastores dabo vobis szinódus utáni apostoli buzdítás (1992. III. 25.), 10: AAS 84 (1992), 673.

[54] VI. Pál pápa, Ecclesiam suam enciklika (1964. VIII. 6.), 19: AAS 56 (1964), 632.

[55] Aranyuszájú Szent János, Beszéd Lázárról, II, 6: PG 48, 992.

[56] Vö. Propositio 13.

[57] II. János Pál pápa, Ecclesia in Africa szinódus utáni apostoli buzdítás (1995. IX. 14.), 52: AAS 88 (1996), 32-33; Uő, *Sollicitudo rei socialis* enciklika (1987. XII. 30.), 22: AAS 80 (1988), 539.

[58] II. János Pál pápa, Ecclesia in Asia szinódus utáni apostoli buzdítás (1999. XI. 6.), 7: AAS 92 (2000), 458.

[59] Az USA Püspöki Konferenciája, Ministry to persons with a Homosexual Inclination: Guidelines for Pastoral Care (2006), 17.

[60] A Francia Püspöki Konferencia Család és Társadalom Tanácsa, Elargir le mariage aux personnes de meme sexe? Ouvrons le débat! (2012. IX. 28.).

[61] Vö. Propositio 25.

[62] Olaszországi Actio Catholica, A XIV. Nemzeti Gyűlés üzenete az Egyházhoz és az országhoz (2011. V. 8.).

[63] Joseph Ratzinger, A hit és a teológia aktuális helyzete. Előadás a Latin-Amerikai Püspöki Konferenciák Hittani Bizottságai elnökeinek találkozásán a mexikói Guadalajarában, 1996-ban. Közli: L'Osservatore Romano 1996. XI. 1.; idézi: A Latin-Amerikai és Karibi Püspökök V. Általános Konferenciája, *Aparecidai dokumentum* (2007. VI. 29.), 12.

[64] Georges Bernanos, Journal d'un curé de campagne, Paris, 1974, p. 135

[65] All. Vatikáni Zsinat ünnepélyes megnyitó beszéde (1962. X. 11.), 4, 2-4: AAS 54 (1962), 789.

[66] John Henry Newman, Letter of 26 January 1833. in: The Letters and Diaries of John Henry Newman, Oxford 1979, III. p. 204.

[67] XVI. Benedek pápa, A Hit évét megnyitó szentmise homíliája (2012. X. 11.): AAS 104 (2012), 881.

[68] Kempis Tamás, Krisztus követése, I, IX, 5: „Sokakat megcsalt már a képzelődés a különböző helyekről és a vándorlás egyik helyről a másakra.”

[69] Érdemes idézni Lisieux-i Szent Teréz vallomását a számára különös nehézséget jelentő nővértársával való kapcsolatáról, melyben döntő hatású belső tapasztalatot szerzett: „Az egyik téli

estén szokás szerint édes szolgálatomat végeztem Saint-Pierre nővér mellett. Hideg volt, az éjszaka beállóban. Hirtelen a távolból valamilyen hangszer harmonikus hangját hallottam. Ezért egy erősen kivilágított szalonba képzeltem magam, minden ragyogott az aranyozott drapériáktól; és ebben a szalonban választékosan öltözött kisasszonyok bókoltak egymásnak a világ módján. Azután tekintetem a szegény betegre esett, akit ápoltam. A dallam helyett fájdalmas sóhajtozásait hallhattam. (...) Nem tudom elmondani, hogy mi történt a lelkemben. Az egyetlen, amit tudok, hogy az Úr az igazság sugaraival világosította meg a lelkemet, melyek annyira felülmúlták a Föld ünnepi fényeinek vibrálását, hogy nem mertem hinni boldogságom fokának.” *Manoscritto C*, 29 v° – 30 r°, in *Oeuvres completes*, Paris, 1992, pp. 274-275.

[70] Vö. *Propositio* 8.

[71] Henry de Lubac, *Méditation sue l'Église*, Paris, 1968, p. 321.

[72] *Az Igazságosság és Béke Pápai Tanácsa, Az Egyház társadalmi tanításának kompendiuma*, 295.

[73] II. János Pál pápa, *Christifideles laici* szinódus utáni apostoli buzdítás (1988. XII. 30.), 51: *AAS* 81 (1989), 493.

[74] Vö. *Hittani Kongregáció, Inter insigniores* nyilatkozat a nők pappá szentelésének kérdéséről (1976. X: 15.), VI: *AAS* 68 (1977) 115; idézi: II. János Pál pápa, *Christifideles laici* szinódus utáni apostoli buzdítás (1988. XII. 30.), 51 (190. jegyzet): *AAS* 81 (1989), 493.

[75] II. János Pál pápa, *Mulieris dignitatem* apostoli levél (1988. VIII. 15), 27: *AAS* 80 (1988), 1718.

[76] Vö. *Propositio* 51.

[77] II. János Pál pápa, *Ecclesia in Asia* szinódus utáni apostoli buzdítás (1999. XI. 6.), 19: *AAS* 92 (2000), 478.

[78] *Uo.*, 2: *AAS* 92 (2000), 451.

[79] Vö. *Propositio* 4.

[80] Vö. II. Vatikáni Zsinat, *Lumen gentium*, 1.

[81] *Elmélkedés a Püspöki Szinódus XIII. Rendes Általános Gyűlésének első ülésén* (2012. X. 8.): *AAS* 104 (2012), 897.

[82] Vö. Propositio, 6.; II. Vatikáni Zsinat, *Gaudium et spes*, 22.

[83] Vö. II. Vatikáni Zsinat, *Lumen gentium*, 9. Vö. A Latin-Amerikai és Karibi Püspökök III. Általános Konferenciája, Pueblai dokumentum (1979. III. 23.), 386-387.

[84] Vö. A Latin-Amerikai és Karibi Püspökök III. Általános Konferenciája, Pueblai dokumentum (1979. III. 23.), 386-387.

[85] Vö. II. Vatikáni Zsinat, *Gaudium et spes*, 36.

[86] Uo., 25.

[87] Uo., 53.

[88] II. János Pál pápa, *Novo millennio ineunte* apostoli levél (2001. I. 6.), 40: AAS 93 (2001), 294-295.

[89] Uo., 40: AAS 93 (2001), 295.

[90] II. János Pál pápa, *Redemptoris missio* enciklika (1990. XII. 7.), 52: AAS 83 (1991), 299. Vö. *Catechesi tradendae* apostoli buzdítás (1979. X. 16.) 53: AAS 71 (1979), 1321.

[91] II. János Pál pápa, *Ecclesia in Oceania* szinódus utáni apostoli buzdítás (2001. XI. 22.), 16: AAS 94 (2002), 384.

[92] II. János Pál pápa, *Ecclesia in Africa* szinódus utáni apostoli buzdítás (1995. IX. 14.), 61: AAS 88 (1996), 39.

[93] Vö. Aquinói Szent Tamás, *Summa Theologiae*, I, q. 39, art 8, cons. 2: „Ha kizárjuk a Szentleket, aki kettőjük kapcsolata, nem lehet megérteni az Atya és a Fiú közötti egység összhangját.” Uo., I, q. 37, art. 1, ad 3.

[94] II. János Pál pápa, *Ecclesia in Oceania* szinódus utáni apostoli buzdítás (2001. XI. 22.), 16: AAS 94 (2002), 385.

[95] Vö. II. János Pál pápa, *Ecclesia in Asia* szinódus utáni apostoli buzdítás (1999. XI. 6.), 20: AAS 92 (2000), 478-482.

[96] Vö. II. Vatikáni Zsinat, *Lumen gentium*, 12.

[97] II. János Pál pápa, *Fides et ratio* enciklika (1998. IX. 14.), 71: AAS 91 (1999), 60.

[98] A Latin-Amerikai és Karibi Püspökök III. Általános Konferenciája, Pueblai dokumentum (1979. III. 23), 450. Vö. a Latin-Amerikai és Karibi Püspökök V. Általános Konferenciája, *Aparecidai dokumentum* (2007. VI. 29.), 264.

[99] Vö. II. János Pál pápa, Ecclesia in Asia szinódus utáni apostoli buzdítás 1999. XI. 6.), 21: AAS 92 (2000), 482-484.

[100] 48. pont: AAS 68 (1976), 38.

[101] Uo.

[102] Beszéd a Latin-Amerikai és Karibi Püspökök V. Általános Konferenciájának megnyitásán (2007. V. 13.), 1: AAS 99 (2007), 446-447.

[103] A Latin-Amerikai és Karibi Püspökök V. Általános Konferenciája: *Aparecidai dokumentum* (2007. VI. 29.), 262.

[104] Uo., 263.

[105] Vö. Aquinói Szent Tamás, Summa Theologiae II-II, q. 2, a. 2.

[106] A Latin-Amerikai és Karibi Püspökök V. Általános Konferenciája: *Aparecidai dokumentum* (2007. VI. 29.), 264.

[107] Uo.

[108] Vö. II. Vatikáni Zsinat, *Lumen gentium*, 12.

[109] Vö. Propositio 17.

[110] Vö. Propositio 30.

[111] Vö. Propositio 27.

[112] II. János Pál pápa, Dies Domini apostoli levél (1998. V. 31), 41: AAS 90 (1998), 738-739.

[113] VI. Pál pápa, *Evangelii nuntiandi* apostoli buzdítás (1975. XII. 8.), 78: AAS 68 (1976), 71.

[114] Uo.

[115] II. János Pál pápa, Pastores dabo vobis szinódus utáni apostoli buzdítás (1992. III. 25.), 26: AAS 84 (1992), 698.

[116] Uo., 25: AAS 84 (1992), 696.

[117] Aquinói Szent Tamás, Summa Theologiae II-II, q. 188, art. 6.

[118] VI. Pál pápa, *Evangelii nuntiandi* apostoli buzdítás (1975. XII. 8.), 76: AAS 68 (1976), 68.

[119] Uo., 75: AAS 68 (1976), 65.

[120] Uo., 63: AAS 68 (1976), 53.

[121] Uo., 43: AAS 68 (1976), 33.

[122] Uo.

[123] II. János Pál pápa, Pastores dabo vobis szinódus utáni apostoli buzdítás (1992. III. 25.), 10: AAS 84 (1992), 672.

[124] VI. Pál pápa, *Evangelii nuntiandi* apostoli buzdítás (1975. XII. 8.), 40: AAS 68 (1976), 31.

[125] Uo., 43: AAS68 (1976), 33.

[126] Vö. Propositio 9.

[127] II. János Pál pápa, Pastores dabo vobis szinódus utáni apostoli buzdítás (1992. III. 25.), 26: AAS 84 (1992), 698.

[128] Vö. Propositio 38.

[129] Vö. Propositio 20.

[130] Vö. II. Vatikáni Zsinat, Inter mirifica, 6.

[131] Vö. De musica, VI, XIII, 38: PL 32, 1183-1184; Confessiones, IV, XIII, 20: PL 32, 701.

[132] XVI. Benedek pápa, Beszéd az „Arte e fedevia pulchritudinis” című film vetítésekor (2012. X. 25.): L'Osservatore Romano (2012. X. 27.), p. 7.

[133] Summa Theologiae I-II, q. 65, art. 3, ad 2: „Propter aliquas dispositiones contrarias.”

[134] II. János Pál pápa, Ecclesia in Asia szinódus utáni apostoli buzdítás (1999. XI. 6.), 20: AAS 92 (2000), 481.

- [135] XVI. Benedek pápa, Verbum Domini szinódus utáni apostoli buzdítás (2010. IX. 30.), 1: AAS 102 (2010), 682.
- [136] Vö. Propositio 11.
- [137] Vö. II. Vatikáni Zsinat, Dei verbum, 21-22.
- [138] Vö. XVI. Benedek pápa, Verbum Domini szinódus utáni apostoli buzdítás (2010. IX. 30.), 86-87: AAS 102 (2010), 757-760.
- [139] XVI. Benedek pápa, Elmélkedés a Püspöki Szinódus XIII. Rendes Általános Gyűlésének első ülésén (2012. X. 8.): AAS 104 (2012), 897.
- [140] VI. Pál pápa, *Evangelii nuntiandi* apostoli buzdítás (1975. XII. 8.), 17: AAS 68 (1976), 17.
- [141] II. János Pál pápa, Üzenet a fogyatékkal élők számára, Angelus (1980. XI. 6.): Insegnamenti III/2 (1980), 1232.
- [142] Az Igazságosság és Béke Pápai Tanácsa, Az Egyház társadalmi tanításának kompendiuma, 52.
- [143] II. János Pál pápa, Általános kihallgatás (1991. IV. 24.): Insegnamenti XIV/1 (1991), 856.
- [144] XVI. Benedek pápa, *Intima Ecclesiae natura motu proprio* (2012. XI. 11.): AAS 104 (2012), 996.
- [145] *Populorum progressio* enciklika (1967. III. 26.), 14: AAS 59 (1967), 264.
- [146] VI. Pál pápa, *Evangelii nuntiandi* apostoli buzdítás (1975. XII. 8.), 29: AAS 68 (1976), 25.
- [147] A Latin-Amerikai és Karibi Püspökök V. Általános Konferenciája: *Aparecidai dokumentum* (2007. VI. 29.), 380.
- [148] Az Igazságosság és Béke Pápai Tanácsa, Az Egyház társadalmi tanításának kompendiuma, 9.
- [149] II. János Pál pápa, *Ecclesia in America*, szinódus utáni apostoli buzdítás (1999. I. 22.) 27: AAS 91 (1999), 762.
- [150] II. János Pál pápa, *Ecclesia in America* szinódus utáni apostoli buzdítás (1999. I. 22.) 27: AAS 91 (1999), 762.

- [151] Az Igazságosság és Béke Pápai Tanácsa, Az Egyház társadalmi tanításának kompendiuma, 12.
- [152] Octogesima adveniens apostoli levél (1971. V. 14.), 4: AAS 63 (1971), 403
- [153] Hittani Kongregáció, Libertatis nuntius instrukció (1984. VIII. 6.), XI, 1: AAS 76 (1984), 903.
- [154] Az Igazságosság és Béke Pápai Tanácsa, Az Egyház társadalmi tanításának kompendiuma, 157.
- [155] VI. Pál pápa, Octogesima adveniens apostoli levél (1971. V. 14.), 23: AAS 63 (1971) 418.
- [156] VI. Pál pápa, Octogesima adveniens apostoli levél (1971. V. 14.), 23: AAS 63 (1971) 418.
- [157] Uo., 15: AAS 59 (1967), 265.
- [158] A Brazil Püspökök Nemzeti Konferenciája: Exigencias evangélicas e éticas de superação da miséria e da fome (2002. április), Bevezetés 2.
- [159] XXIII. János pápa, Mater et Magistra enciklika (1961. V. 15), 2: AAS 53 (1961), 402.
- [160] Szent Ágoston, De catechizandis rudibus, I, XIV, 22: PL 40, 327.
- [161] Hittani Kongregáció, Libertatis nuntius instrukció (1984. VIII. 6.), XI, 18: AAS 76 (1984), 907-908.
- [162] II. János Pál pápa, Centesimus annus enciklika (1991. V. 1.), 41: AAS 83 (1991), 844-845.
- [163] II. János Pál pápa, Szentmise homíliája Santo Domingóban (1984. X. 11.) 5: AAS 77 (1985) 358.
- [164] II. János Pál pápa, *Sollicitudo rei socialis* enciklika (1987. XII. 30.), 42: AAS 80 (1988), 572.
- [165] XVI. Benedek pápa, A Latin-Amerikai és Karibi Püspökök V. Általános Konferenciájának megnyitó beszéde (2007. V. 13.), 3: AAS 99 (2007), 450.
- [166] Aquinói Szent Tamás, Summa Theologiae, II-II, q. 27, art. 2.
- [167] Uo., I-II, q. 110, art. 1.
- [168] Uo., I-II, q. 26, art. 3.

[169] II. János Pál pápa, Novo millennio ineunte apostoli levél (2001. I. 6.), 50: AAS 93 (2001), 303.

[170] Uo.

[171] Vö. Propositio 45.

[172] Hittani Kongregáció, Libertatis nuntius instrukció (1984. VIII. 6.), XI, 18: AAS 76 (1984), 908.

[173] Ez magában foglalja „a világgazdasági válság strukturális okainak megszüntetését”. XVI. Benedek pápa, Beszéd a diplomáciai testület tagjaihoz (2007. I. 8.): AAS 99 (2007), 73.

[174] Vö. Francia Püspöki Kar Szociális Bizottsága, Réhabiliter la politique nyilatkozat (1999. II. 17.); XI. Piusz pápa, Üzenet, 1927. XII. 18.

[175] XVI. Benedek pápa, Caritas in veritate enciklika (2009. VI. 29.), 2: AAS 101 (2009), 642.

[176] II. János Pál pápa, Christifideles laici szinódus utáni apostoli buzdítás (1988. XII. 30.), 37: AAS 81 (1989), 461.

[177] Vö. Propositio 56.

[178] A Fülöp-szigetek Katolikus Püspöki Konferenciája, What is Happening to our Beautiful Land? pásztorlevél (1988. I. 29.).

[179] VI. Pál pápa, Populorum progressio enciklika (1967. III. 26.), 76: AAS 59 (1967), 294-295.

[180] Az USA Katolikus Püspöki Konferenciája, Forming Consciences for Faithful Citizenship pásztorlevél, (2007. XI.), 13.

[181] Az Igazságosság és Béke Pápai Tanácsa, Az Egyház társadalmi tanításának kompendiuma, 161.

[182] Das Ende der Neuzeit, Würzburg, 1965, 30-31.

[183] Vö. I. Quiles SJ, Filosofía de la educación personalista, Buenos Aires, 1981, 46-53.

[184] A Kongói Nemzeti Püspöki Konferencia Állandó Bizottsága, Message sur la situation sécuritaire dans le pays (2012. XII. 5.), 11.

[185] Vö. Platón, Gorgiasz, 465.

[186] XVI. Benedek pápa, Beszéd a Római Kúriához (2012. XII. 21.): AAS 105 (2006), 51.

[187]

[188] *A Katolikus Egyház Katekizmusa*

[189]

[190]

[191]

[192]

[193]

[194]

[195]

[196]

[197]

[198] *Lumen gentium*

[199]

[200]

[201]

[202]

[203]

[204]

[205]

[206]

[207]

[208]

[210]

[211]

[212]

[213]

[214] *Lumen gentium*

[215]

[216]

[217]